

Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD) w pigułce

Wprowadzenie do ENRD w pigułce

Witamy w ENRD w pigułce!

Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD) łączy wszystkie strony zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich na terytorium Unii Europejskiej (UE). Dowiedz się, w jaki sposób ENRD przyczynia się do skutecznego wdrażania programów rozwoju obszarów wiejskich przez państwa członkowskie, wspierając tworzenie i wymianę wiedzy oraz ułatwiając wymianę informacji i współpracę pomiędzy obszarami wiejskimi w całej Europie. Aby rozpocząć korzystanie z serwisu, kliknij na poniższe łącza w celu pobrania krótkiego wprowadzenia na temat ENRD w formacie PDF [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#) [el](#) [nl](#) [pt](#) [hu](#) [fi](#) [ro](#) [cs](#) [bg](#) [da](#) [et](#) [lt](#) [lv](#) [mt](#) [sk](#) [sl](#) [sv](#) [hr](#)]. Bardziej szczegółowe informacje na temat celów ENRD, zainteresowanych stron i beneficjentów Sieci, jej struktury, punktu kontaktowego ENRD, podstawy prawnej Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz zbioru istotnych dokumentów można uzyskać na [stronie internetowej](#). Niniejszy podręcznik zawiera wprowadzenie szczegółowo informujące o zakresie prac ENRD, a także odesłania do dodatkowych informacji na stronach internetowych ENRD. Niniejszy przewodnik ma za zadanie przedstawić kompleksowy przegląd informacji na temat prac ENRD w zakresie rozwoju obszarów wiejskich oraz ułatwić Państwu włączenie się do ENRD. Załączyliśmy szereg linków do stron internetowych zawierających dodatkowe informacje na każdy temat, aby umożliwić zgłębienie wiedzy na każdy interesujący Państwa temat *online*. Strony internetowe ENRD dostępne są w następujących wersjach językowych: angielskiej, francuskiej, hiszpańskiej, niemieckiej, polskiej i włoskiej. Pewna ograniczona liczba stron internetowych jest również dostępna w języku bułgarskim, czeskim, fińskim, greckim, niderlandzkim, portugalskim, rumuńskim i węgierskim. Należy zwrócić uwagę, że jest kilka linków odsyłających do zewnętrznych stron internetowych, które mogą być dostępne w języku angielskim lub w innych wersjach językowych.

Niniejszy dokument przeznaczony jest dla zainteresowanych stron, które nie posiadają dostępu do strony internetowej ENRD w swoich językach ojczystych. Istotne jest, że w dokumencie tym nie odtworzono całej zawartości stron internetowych – ma on na celu przedstawienie streszczeń wszystkich sekcji strony internetowej oraz przekazanie Państwu różnych „punktów dostępu” do zasobów internetowych. W związku z tym **niniejszy dokument ma taką samą strukturę jak strona internetowa ENRD i odtwarza zawartość strony z dnia 31 grudnia 2013 r.**

- ! Znaczną część niniejszego dokumentu poświęcono przeglądowi polityki rozwoju obszarów wiejskich oraz powiązanych działań ENRD w **okresie programowania 2007–2013**.
- ! Jeżeli są Państwo w szczególności zainteresowani **kolejnym okresem programowania (2014–2020)**, należy przejść bezpośrednio do [tej sekcji](#).

Aby ułatwić poruszanie się po dokumencie, zastosowano następujące oznaczenia:

- [\[PDF !\[\]\(564903337f30b845a5f6979939a95fe6_img.jpg\) oznacza, że na stronie internetowej można uzyskać dodatkowe informacje na temat wskazanego kraju;](#)
- kolorem [zielonym](#) oznaczono linki wewnętrzne w obrębie dokumentu;
- kolorem [pomarańczowym](#) oznaczono link do strony internetowej ENRD;
- kolorem [niebieskim](#) oznaczono linki do zewnętrznych stron internetowych.

Mamy nadzieję, że uznacie Państwo niniejszy dokument za przydatny.

Spis treści

1. Polityka w akcji

1.1. Przegląd polityki rozwoju obszarów wiejskich

1.1.1. Strategie krajowe

1.1.2. Programy krajowe i regionalne

1.1.3. Osie i działania

1.1.4. Wdrażanie programu

1.2. Polityka rozwoju obszarów wiejskich w liczbach

1.2.1. Tematyczne broszury informacyjne

1.2.2. Broszury nt. PROW

1.2.3. Karty informacyjne nt. działań PROW

1.2.4. Tabele wskaźników monitorowania PROW

1.3. Baza danych projektów PROW

1.4. Usprawnianie wdrażania

1.4.1. Typologia i ukierunkowanie regionalne

1.4.2. Rolnictwo i gospodarka wiejska

1.4.3. Dostarczanie dóbr publicznych

1.4.4. Mechanizmy wdrażania

1.4.5. LEADER

1.5. WPR do 2020 r.

1.5.1 Rozwój obszarów wiejskich w latach 2014–2020

- Przegląd polityki 2014–2020
 - Priorytety rozwoju obszarów wiejskich
 - Transfer wiedzy
 - Konkurencyjność
 - Łącuch żywnościowy
 - Ekosystemy
 - Efektywne gospodarowanie zasobami
 - Włączenie społeczne
- Przepisy i wytyczne
- Planowanie PROW
- Wdrażanie PROW
- Doświadczenia zdobyte w latach 2007–2013
 - Programowanie i wdrażanie
 - Transfer wiedzy i innowacje
 - Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich
 - Instrumenty finansowe
 - Łącuch żywnościowy
 - Środowisko i zmiana klimatu
 - Włączenie społeczne
 - CCLD, LEADER oraz TNC
 - Tworzenie sieci na rzecz rozwoju obszarów wiejskich
 - Monitorowanie i ocena

- [Monitorowanie i ocena](#)
- [Tworzenie sieci na rzecz rozwoju obszarów wiejskich](#)
- [Rozwój kierowany przez lokalną społeczność](#)
- [Kraje kandydujące i potencjalne kraje kandydujące](#)

[1.6. Informowanie o rozwoju obszarów wiejskich](#)

[2. Kraj](#)

[3. Tematy](#)

[3.1. Rolnictwo](#)

[3.2. Środowisko](#)

[3.3. Dobra publiczne](#)

[3.4. Przedsiębiorczość](#)

[3.5. Młodzież i młodzi rolnicy](#)

[3.6. Leśnictwo](#)

[3.7. TIK](#)

[3.8. Powiązania wiejsko-miejskie](#)

[3.9. Aspekty społeczne](#)

[3.10. Transfer wiedzy i innowacje](#)

[4. LEADER](#)

[4.1. Zestaw narzędzi LEADER](#)

[4.2. Baza danych lokalnych grup działania \(LGD\)](#)

[4.3. Analizy LEADER](#)

[4.4. Biblioteka LEADER](#)

[4.5. Wydarzenia LEADER](#)

[4.6. Współpraca międzynarodowa](#)

[5. Sieci i sieciowanie](#)

[5.1. Informacje nt. KSOW](#)

[5.2. Klastry KSOW](#)

[5.3. Organizacje UE](#)

[5.4. FARNET](#)

[5.5. Europejska Sieć Ewaluacji](#)

[5.6. Narzędzia samooceny KSOW](#)

[5.7. Wartość dodana sieciowania](#)

[5.8. Zestaw narzędzi KSOW](#)

[6. Publikacje i media](#)

[6.1. Przegląd obszarów wiejskich UE](#)

[6.2. Magazyn ENRD](#)

[6.3. Broszury z przykładami projektów EFFROW](#)

[6.4. Publikacje tematyczne](#)

[6.5. Galeria multimedialna](#)

[7. Wydarzenia i spotkania](#)

[8. Kontakty](#)

[1. Polityka w akcji](#)

Obszary wiejskie, obejmujące 90% terytorium i będące domem dla ponad połowy populacji w 27 państwach członkowskich Unii Europejskiej, stanowią niezwykle ważny obszar polityki. Sekcja „Polityka w akcji” zachęca do zgłębiania praktycznych aspektów polityki obszarów wiejskich, przybliżając strategię polityczne na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym, które są

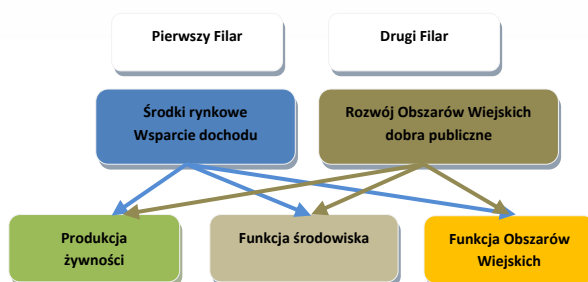
wspierane przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Przeglądając poniższe sekcje, można na przykład odnaleźć informacje na temat programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW), statystyki obrazujące ich postępy, szeroki wachlarz przykładowych PROW oraz dowiedzieć się o pracach analitycznych ENRD na temat sposobów poprawy wdrażania tych programów:

- [Przegląd polityki rozwoju obszarów wiejskich](#)
- [Polityka rozwoju obszarów wiejskich w liczbach](#)
- [Baza danych projektów PROW](#)
- [Usprawnianie wdrażania](#)
- [WPR do 2020 r.](#)
- [Informowanie o rozwoju obszarów wiejskich](#)

1.1. Przegląd polityki rozwoju obszarów wiejskich

Ponieważ ponad połowa populacji UE zamieszkuje obszary wiejskie, które stanowią 90% terytorium 27 państw członkowskich, rozwój tych obszarów jest niezwykle istotną dziedziną polityki. Rolnictwo i leśnictwo mają decydujący wpływ na zarządzanie zasobami naturalnymi na obszarach wiejskich UE oraz zróżnicowanie działalności gospodarczej prowadzonej przez społeczność wiejską.

Przez lata główne cele **wspólnej polityki rolnej UE (WPR)** pozostawały takie same, jednakże kolejne reformy doprowadziły do zmiany wykorzystywanych instrumentów. Początkowo elementy polityki rozwoju obszarów wiejskich były objęte WPR. Wyodrębniona i szczegółowa polityka UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich stała się polityką operacyjną, gdy w 2000 r. WPR podzielono na dwa filary. Pierwszy filar WPR obejmuje płatności bezpośrednie i środki rynkowe, natomiast w zakres drugiego filara wchodzi wieloletnie programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW). Oba te filary wzajemnie się uzupełniają w osiągnięciu nadrzędnych celów WPR.

Informacje dodatkowe:

- [przegląd polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013](#);
- polityka UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013 [[PDF](#) [PL](#)].

Zmiany w polityce UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich zostały wprowadzone w wyniku przeglądu WPR, zwanego „oceną funkcjonowania” **wspólnej polityki rolnej UE**. Skutkiem tego procesu była seria zmian polityki uzgodnionych w 2008 r. przez przywódców państw UE. Ocena funkcjonowania była okazją do zadbania o dostosowanie obowiązującej polityki do wyzwań i możliwości stojących przed obszarami wiejskimi Europy, w tym zmiany klimatu i rosnącego

zapotrzebowania na energię odnawialną. Aby uzyskać więcej informacji na temat oceny funkcjonowania WPR, kliknij [tutaj](#).

Informacje dodatkowe:

- aby przejrzeć broszurę Komisji „Polityka rozwoju obszarów wiejskich UE. Odpowiedź na wyzwania”, kliknij tutaj [[PDF en](#)];
- karta informacyjna „Przegląd oceny funkcjonowania WPR oraz Europejskiego planu naprawy gospodarczej – modyfikacje PROW” [[PDF en](#)].

Ramy polityki UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich obejmują cztery poziomy: (i) strategiczne wytyczne UE; (ii) strategie narodowe; (iii) programy krajowe lub regionalne; oraz (iv) osie tematyczne i działania interwencyjne. Struktura ta tworzy wspólne ramy planowania i programowania przedsięwzięć przez poszczególne państwa członkowskie według strategicznych wytycznych UE. W ramach wspólnych wytycznych UE ma to umożliwić państwom członkowskim, a w stosownych przypadkach również regionom, określanie priorytetów strategicznych i opracowywanie programów oraz dokonywanie wyboru środków w odpowiedzi na szczególne potrzeby i wyzwania w zakresie rozwoju określonych obszarów wiejskich położonych na ich terytorium.

Aby uzyskać dostęp do bardziej szczegółowych informacji na temat różnych poziomów, kliknij na poniższe linki:

- [strategiczne wytyczne UE dla rozwoju obszarów wiejskich](#) określające priorytety UE na okres 2007–2013 na podstawie trzech podstawowych celów;
- [krajowe plany strategiczne rozwoju obszarów wiejskich](#) odzwierciedlające priorytety UE z uwzględnieniem sytuacji w danym państwie członkowskim;
- [krajowe lub regionalne programy rozwoju obszarów wiejskich](#) odzwierciedlające priorytety operacyjne;
- [wdrażanie, monitorowanie i ocena programu](#) zakładające monitorowanie i ocenę w oparciu o unijne ramy.

Dodatkowe informacje na temat regulacji w zakresie rozwoju obszarów wiejskich są dostępne w sekcji „[Najczęściej zadawane pytania](#)” na stronie internetowej ENRD.

Polityka rozwoju obszarów wiejskich opiera się na podejściu strategicznym, definiującym priorytety UE związane z rozwojem obszarów wiejskich. W lutym 2006 r. Rada przyjęła [strategiczne wytyczne UE dla rozwoju obszarów wiejskich](#). Strategiczne wytyczne UE określają istotę polityki rozwoju obszarów wiejskich w trzech kluczowych obszarach, a mianowicie w sektorze rolno-spożywczym, w obszarze środowiska naturalnego oraz w obszarze szerzej pojętej gospodarki rolnej i ludności wiejskiej. Wytyczne stanowią dla państw członkowskich podstawę do opracowywania nowych strategii i programów rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013. Więcej informacji na temat [krajowych planów strategicznych](#) można uzyskać poniżej. Z kolei krajowe strategie stanowią podstawę do przygotowania programów rozwoju obszarów wiejskich, które są opracowywane pod kątem czterech tematycznych osi interwencji. Aby uzyskać więcej informacji na temat krajowych i regionalnych planów, kliknij [tutaj](#).

1.1.1. Strategie krajowe

Na podstawie strategicznych wytycznych UE każde państwo członkowskie opracowało własny **krajowy plan strategiczny** rozwoju obszarów wiejskich, który w pełni uwzględnia konkretną sytuację i konkretne potrzeby w danym kraju. Aby uzyskać więcej informacji o strategiach poszczególnych państw członkowskich, [kliknij na naszą interaktywną mapę](#), a następnie wybierz odpowiedni kraj. Krajowe plany strategiczne mają stanowić punkt odniesienia przy przygotowaniu programowania EFRROW. Wdrażanie strategii następuje za pośrednictwem programów rozwoju obszarów wiejskich na poziomie całego kraju albo, w przypadku niektórych państw członkowskich, na poziomie każdego regionu administracyjnego.

Strategie krajowe umożliwiają:

- identyfikację obszarów, w których wsparcie UE na cele rozwoju obszarów wiejskich wytwarza największą wartość dodaną;
- tworzenie powiązań z głównymi priorytetami UE, w tym z priorytetami określonymi w ramach strategii lizbońskiej (strategia na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia) oraz strategii z Göteborga (cele zrównoważonego rozwoju);
- zapewnienie spójności z innymi strategiami politycznymi UE, w szczególności w zakresie spójności gospodarczej i środowiska naturalnego;
- wsparcie wdrażania nowej, zorientowanej na rynek WPR oraz przeprowadzenie związanej z nią koniecznej restrukturyzacji w starych i nowych państwach członkowskich.

Krajowe plany strategiczne obejmują:

- ocenę sytuacji gospodarczej, społecznej i środowiskowej oraz możliwości rozwoju;
- strategię dotyczącą wspólnych działań UE i danego państwa członkowskiego, ukazującą spójność podjętych decyzji ze strategicznymi wytycznymi UE;
- tematyczne i lokalne priorytety rozwoju obszarów wiejskich w ramach każdej osi, w tym główne cele ilościowe oraz odpowiednie wskaźniki monitorowania i oceny;
- listę programów rozwoju obszarów wiejskich, które służą wdrażaniu krajowych planów strategicznych oraz orientacyjny podział funduszy EFRROW na poszczególne programy;
- środki zapewniające koordynację z innymi instrumentami wspólnej polityki rolnej, a w stosownych przypadkach również budżet na osiągnięcie celów konwergencji;
- opis ustaleń oraz budżetu na potrzeby ustanowienia krajowej sieci obszarów wiejskich w danym państwie członkowskim.

1.1.2. Programy krajowe i regionalne

Każde państwo członkowskie wdraża politykę rozwoju obszarów wiejskich na okres 2007–2013 za pośrednictwem własnych programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW). Państwo członkowskie może posiadać jeden program na całym swoim terytorium lub zestaw kilku programów regionalnych. PROW są spójne z wspólnymi [strategicznymi wytycznymi UE](#) oraz [krajowymi planami strategicznymi](#) poszczególnych państw członkowskich. Aby uzyskać więcej informacji o programach rozwoju obszarów wiejskich poszczególnych państw członkowskich, [kliknij na naszą interaktywną mapę](#), a następnie wybierz odpowiedni kraj.

Bez względu na to, czy dane państwo członkowskie posiada jeden program, czy też zestaw programów regionalnych, każdy program rozwoju obszarów wiejskich obejmuje:

- analizę sytuacji obszarów wiejskich pod względem ich mocnych i słabych stron oraz wybranej wobec nich strategii;

- uzasadnienie dla wybranych priorytetów w odniesieniu do strategicznych wytycznych UE i krajowego planu strategicznego oraz do ich spodziewanego wpływu;
- informacje na temat osi i działań zaproponowanych w odniesieniu do każdej osi wraz z ich opisem, w tym także na temat szczegółowych, weryfikowalnych celów i wskaźników umożliwiających pomiar postępu wdrażania, wydajności i efektywności programu;
- plan finansowania, w tym szczegółowe informacje na temat łącznego wkładu finansowego EFRROW oraz odpowiadającego mu wkładu z krajowych/regionalnych środków publicznych na każdy rok i na cały okres programowania w podziale na osie wraz z orientacyjnym rozbiem kwot początkowych w podziale na działania;
- informacje dotyczące komplementarności z działaniami finansowanymi z innych instrumentów wspólnej polityki rolnej w ramach polityki spójności oraz z instrumentów wsparcia wspólnotowego dla rybołówstwa;
- szczegółowe informacje na temat ustaleń związanych z wdrażaniem programów, w tym wyznaczanie wszystkich właściwych organów, oraz zwięzły opis struktur zarządzania i kontroli;
- opis systemów monitorowania i oceny oraz skład komitetu monitorującego;
- szczegółowe informacje dotyczące planów w celu zapewnienia upowszechniania informacji na temat danego programu.

Ramy polityki rozwoju obszarów wiejskich obejmują „menu” 41 działań. Państwa członkowskie wybierają ze wspomnianego menu te działania, które najlepiej odpowiadają potrzebom obszarów wiejskich danego kraju. Następnie działania te włączane są do odpowiednich krajowych lub regionalnych programów. Udział UE w finansowaniu poszczególnych działań zależy od wybranego działania oraz określonych wyborów dokonywanych na poziomie programu. Więcej informacji na temat działań stosowanych w ramach PROW można znaleźć w [rozporządzeniu Rady \(WE\) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r.](#) (w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)).

Aby uzyskać więcej informacji na temat poszczególnych działań dostępnych w ramach osi, kliknij na poniższe linki:

- [oś 1 – poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego;](#)
- [oś 2 – poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich;](#)
- [oś 3 – jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej;](#)
- [oś 4 – LEADER.](#)

Aby uzyskać szczegółowe informacje na temat przepisów wykonawczych, [kliknij tutaj](#) (rozporządzenie Komisji (WE) nr 1974/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r.).

1.1.3. Osie i działania

Dla każdej z osi tematycznych wymagany jest minimalny poziom finansowania, co ma zapewnić zrównoważoną strategię. Proponowane minimalne wartości procentowe finansowania na poziomie 10%, 25% i 10% odpowiednio dla osi 1, 2 i 3 stanowią gwarancję, że każdy program będzie odpowiadał trzem głównym celom polityki, natomiast progi te ustanowiono na poziomie wystarczająco niskim, aby pozostawić państwom członkowskim lub regionom wysoki margines swobody (55% finansowania UE), umożliwiając im przesunięcie środka ciężkości na tę oś, która ma strategiczny charakter pod względem ich sytuacji i potrzeb. Na cele osi LEADER przeznaczono nie

mniej niż 5% (2,5% w przypadku nowych państw członkowskich) finansowania UE w odniesieniu do każdego programu. Wydatki na cele LEADER zaliczane są proporcjonalnie do trzech osi polityki.

W ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich przewidziano zestaw instrumentów (działań), z których wszystkie państwa mogą korzystać i na które mogą one otrzymywać pomoc finansową UE celem wdrażania zintegrowanych programów rozwoju obszarów wiejskich. Każda oś jest realizowana w oparciu o poniższy zestaw działań.

Oś 1: poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego; w ramach tej osi działania ukierunkowane są na kapitał ludzki i rzeczowy w sektorze rolnym, żywnościowym i leśnym (wspieranie upowszechniania wiedzy i innowacji) oraz na jakość produkcji. Aby zobaczyć wszystkie działania w ramach osi 1, [kliknij tutaj](#).

Oś 2: poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich; przewiduje działania mające na celu ochronę i zwiększanie zasobów naturalnych oraz zachowanie cennych systemów rolniczych i leśnych, a także krajobrazu kulturowego na obszarach wiejskich w Europie. Aby zobaczyć wszystkie działania w ramach osi 2, [kliknij tutaj](#).

Oś 3: podnoszenie jakości życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej; w ramach tej osi oferowane jest wsparcie dla rozwoju infrastruktury lokalnej oraz kapitału ludzkiego na obszarach wiejskich w celu poprawy warunków wzrostu i tworzenia nowych miejsc pracy we wszystkich sektorach oraz różnicowanie działalności gospodarczej. Aby zobaczyć wszystkie działania w ramach osi 3, [kliknij tutaj](#).

Oś 4 oparta jest na doświadczeniach inicjatywy [LEADER](#) i wprowadza możliwości innowacyjnego zarządzania poprzez lokalne, oddolne podejście do rozwoju obszarów wiejskich. Aby zobaczyć wszystkie działania w ramach osi 4, [kliknij tutaj](#).

1.1.4. Wdrażanie programu

Wdrażanie programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) stanowi przede wszystkim obowiązek instytucji zarządzających (IZ) państw członkowskich. Niektóre państwa członkowskie mają tylko jeden PROW, natomiast inne nawet po kilka regionalnych programów rozwoju obszarów wiejskich. Wszystkie PROW są oparte na strukturze czterech osi i działaniach wybranych z tego samego zestawu. Aby uzyskać więcej informacji na temat osi i działań, [kliknij tutaj](#).

W każdym przypadku beneficjenci mogą otrzymywać fundusze na poszczególne działania na podstawie kryteriów kwalifikowalności. Przykłady takich kryteriów obejmują między innymi lokalizację lub wielkość gospodarstwa, sposób użytkowania gruntów itp. W przypadku wielu działań ustala się również kryteria selekcji. Stosowanie kryteriów kwalifikowalności i selekcji jest bardzo istotne z punktu widzenia odpowiedniego wykorzystania środków EFRROW w związku z realizacją celów danego PROW. Potencjalni beneficjenci najczęściej wnioskuje o dofinansowanie związane z jednym lub większą liczbą konkretnych działań. Wnioski te następnie podlegają ocenie, a w przypadku zatwierdzenia wniosku dany beneficjent otrzymuje wsparcie w ramach EFRROW na warunkach ustalonych w umowie z właściwym organem. Stosowane mechanizmy wdrażania różnią się w zależności od państwa członkowskiego i danego działania.

Prace analityczne podejmowane przez ENRD skupiają się na lepszym zrozumieniu mechanizmów wdrażania PROW w celu wskazania usprawnień w tym zakresie.

- Aby uzyskać więcej informacji na poszczególne tematy, [kliknij tutaj](#).
- Aby uzyskać więcej informacji na temat kwestii związanych z horyzontalnym wdrażaniem programu w poszczególnych krajach, przejdź do sekcji „[Usprawnianie wdrażania](#)”.

Wspólne ramy monitorowania i oceny stanowią ujednolicone ramy monitorowania i oceny wszelkich interwencji władz w rozwój obszarów wiejskich w okresie programowania 2007–2013. Wspólne ramy monitorowania i oceny stanowią podstawę dla poprawy skuteczności programów, umożliwiając ich rozliczenia oraz dokonanie oceny, czy założone cele zostały osiągnięte. Wspólne ramy monitorowania i oceny są zdefiniowane w serii dokumentów, opracowanych przez Komisję i zatwierdzonych przez państwa członkowskie. Aby uzyskać więcej informacji na temat wspólnych ram monitorowania i oceny, kliknij [tutaj](#).

Institucja zarządzająca i komitet monitorujący w każdym państwie członkowskim monitorują poszczególne PROW, wykorzystując w tym celu wskaźniki finansowe, produktu i rezultatu. W terminie do 30 czerwca każda instytucja zarządzająca przekazuje Komisji roczne sprawozdanie z postępu realizacji programu. Roczne sprawozdanie z postępu prac wdrożeniowych zawiera:

- tabelę ilustrującą aspekty finansowe wdrażania danego programu, zawierającą w odniesieniu do każdego działania zestawienie środków finansowych wypłaconych beneficjentom w danym roku kalendarzowym;
- tabele monitorowania zawierające dane ilościowe oparte na wspólnych wskaźnikach produktu i rezultatu.

Komisja rejestruje wszystkie dane uzyskane w wyniku monitorowania w systemie informacyjnym rozwoju obszarów wiejskich (Rural Development Information System – RDIS).

ENRD bierze udział w procesie poświadczania wskaźników monitorowania i przygotowuje broszury informacyjne zawierające skrótowe informacje na temat postępów we wdrażaniu PROW w poszczególnych państwach członkowskich oraz w zakresie większości poszczególnych działań. Aby uzyskać więcej informacji na temat postępów w zakresie wdrażania PROW, [kliknij tutaj](#).

Informacje dodatkowe:

- [wskaźniki finansowe i rzeczowe na poziomie UE-27 i państw członkowskich](#);
- [wskaźniki produktu na poziomie UE-27 w podziale na działania](#).

Więcej informacji na temat oceny PROW i ogólne informacje na temat wspólnych ram monitorowania i oceny można uzyskać na stronie internetowej [europejskiej sieci eksperckiej ds. oceny](#).

1.2. Polityka rozwoju obszarów wiejskich w liczbach

Zgodnie ze [strategicznymi wytycznymi UE](#) na okres 2007–2013 każde państwo członkowskie UE-27 opracowało własną krajową strategię rozwoju obszarów wiejskich na podstawie analizy swoich własnych potrzeb. Cele tych strategii krajowych realizowane są za pośrednictwem krajowych/regionalnych programów rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013 poprzez wdrażanie działań współfinansowanych ze środków EFRROW.

Institucja zarządzająca każdego PROW, wraz z komitetem monitorującym, nadzorują postępy i osiągnięcia danego programu, wykorzystując w tym celu wskaźniki finansowe, produktu i rezultatu

powiązane z danymi działaniami, zgodnie z wytycznymi zawartymi we [wspólnych ramach monitorowania i oceny](#). Wspomniane wskaźniki służą dokonywaniu oceny, w jakim stopniu oczekiwane cele ogólne (cele szczegółowe) zostały zrealizowane na poziomie pojedynczego działania oraz całego programu.

Każdego roku udostępniane są Komisji zbiorcze broszury informacyjne na temat postępu prac w ramach PROW na poziomie UE przygotowywane przez ENRD na podstawie danych dotyczących monitorowania. Broszury te stanowią narzędzia odniesienia umożliwiające szybkie zorientowanie się w aktualnej sytuacji unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich, uwydatniające powiązania istniejące między zasobami a rezultatami oraz dostarczające zainteresowanym użytkownikom rzetelne informacje na temat programów. Informacje opracowywane są dla wszystkich państw członkowskich UE-27 i obejmują 88 programów krajowych i regionalnych.

Można również pobrać ulotkę informacyjną „Polityka rozwoju obszarów wiejskich w liczbach”. [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)]

Bardziej szczegółowe informacje na temat wskaźników finansowych i wskaźników produktu można znaleźć w [tabelach wskaźników monitorowania PROW](#).

1.2.1. Tematyczne broszury informacyjne

Zamieszczony poniżej zestaw broszur informacyjnych przedstawia jasny obraz działań interwencyjnych podejmowanych w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich w poszczególnych dziedzinach, podkreślając powiązania pomiędzy priorytetami polityki, narzędziami wdrażania oraz ich faktycznymi wynikami. Tematyczne broszury informacyjne ilustrują skrótkowo ramy koncepcyjne, które leżą u podstaw działań interwencyjnych w ramach polityki (priorytety ustalone na poziomie unijnym oraz ich przełożenie na działania), jak również opisują narzędzia (działania), za pomocą których są one wdrażane w praktyce. Wskazują ponadto na potencjalnych beneficjentów, grupy docelowe i obszary, dostarczają informacji na temat struktury wydatków budżetowych na poziomie UE-27 oraz osiągniętych rezultatów. Broszury te prezentują ponadto konkretne przykłady takich działań interwencyjnych poprzez opisy projektów pochodzących z [bazy danych](#) ENRD projektów PROW.

- Tematyczna broszura informacyjna nr 1 – Promowanie transferu wiedzy i inwestowania w kapitał ludzki [[PDF](#) [en](#)]
- Tematyczna broszura informacyjna nr 2 – Inwestycje w kapitał rzeczowy i modernizację [[PDF](#) [en](#)]
- Tematyczna broszura informacyjna nr 3 – Promowanie produkcji rolniczej według uznanych norm i standardów jakości [[PDF](#) [en](#)]
- Tematyczna broszura informacyjna nr 4 – Wspieranie gospodarstw z nowych państw członkowskich w procesie wchodzenia na rynek [[PDF](#) [en](#)]
- Tematyczna broszura informacyjna nr 5 – Ochrona zasobów naturalnych oraz krajobrazu wiejskiego w UE [[PDF](#) [en](#)]
- Tematyczna broszura informacyjna nr 6 – Wspieranie leśnictwa [[PDF](#) [en](#)]
- Tematyczna broszura informacyjna nr 7 – Wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarczej na obszarach wiejskich [[PDF](#) [en](#)]
- Tematyczna broszura informacyjna nr 8 – Podnoszenie jakości życia na obszarach wiejskich [[PDF](#) [en](#)]

Szczegółowe informacje na temat wskaźników finansowych i wskaźników produktu zamieszczono w [tabelach wskaźników monitorowania PROW](#).

1.2.2. Broszury nt. PROW

Karty informacyjne PROW prezentują „skrótowe informacje” na temat postępów każdego programu rozwoju obszarów wiejskich wdrażanych w całej UE, dostarczając aktualnych informacji dotyczących finansowych aspektów wdrażania programów (całkowite kwoty wydatków publicznych), ogólnych postępów PROW w zakresie rezultatów (skrótowe informacje na temat najważniejszych działań) oraz porównania wyników z celami przyjętymi na lata 2007–2013. Informacje przygotowywane są na poziomie krajowym i regionalnym. Dostępne jest również podsumowujące zestawienie zbiorcze dla UE-27. Aby odnaleźć wszystkie dokumenty, kliknij [tutaj](#).

1.2.3. Karty informacyjne nt. działań PROW

Niniejsza sekcja zawiera informacje na temat aktualnej sytuacji dotyczącej działań PROW wdrażanych w całej UE-27. Karty informacyjne przedstawiają informacje na temat postępu, jaki został poczyniony na poziomie poszczególnych działań na podstawie osiągniętych fizycznych rezultatów (najnowsze dostępne dane) i porównanie ich z celami przyjętymi na cały okres programowania 2007-2013.

Oś	Działanie	Karty informacyjne nt. działań PROW
Oś 1		[PDF en]
	111 – Kształcenie zawodowe i działania informacyjne	
	112 – Ułatwianie startu młodym rolnikom	[PDF en]
	113 – Renty strukturalne	[PDF en]
	114 – Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów	[PDF en]
	115 – Tworzenie usług z zakresu zarządzania, pomocy i doradztwa	Dane niedostępne
	121 – Modernizacja gospodarstw rolnych	[PDF en]
	122 – Podnoszenie wartości ekonomicznej lasów	[PDF en]
	123 – Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej	[PDF en]
	124 – Współpraca na rzecz rozwoju nowych produktów, procesów i technologii w sektorze rolnym i żywnościowym oraz w sektorze leśnym	[PDF en]
	125 – Infrastruktura związana z rozwojem i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa	[PDF en]
	126 – Przywracanie potencjału produkcji rolnej	Dane niedostępne
	131 – Spełnianie norm opartych na prawodawstwie unijnym	Dane niedostępne
	132 – Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności	[PDF en]

	133 – Działania informacyjne i promocyjne	Dane niedostępne
	141 – Gospodarstwa niskotowarowe	Dane niedostępne
	142 – Grupy producentów rolnych	Dane niedostępne
	143 – Świadczenie usług z zakresu doradztwa rolniczego i upowszechniania wiedzy rolniczej	Dane niedostępne
	144 – Gospodarstwa rolne w fazie restrukturyzacji w wyniku reformy wspólnej organizacji rynków	Dane niedostępne
Oś 2	211 – Płatności z tytułu naturalnych utrudnień dla rolników na obszarach górskich	[PDF en]
	212 – Płatności z tytułu naturalnych utrudnień dla rolników na obszarach innych niż obszary górskie	[PDF en]
	213 – Płatności dla obszarów Natura 2000 i płatności związane z dyrektywą 2000/60/WE	[PDF en]
	214 – Płatności rolno-środowiskowe	[PDF en]
	215 – Płatności z tytułu dobrostanu zwierząt	[PDF en]
	216 – Inwestycje nieprodukcyjne	[PDF en]
	221 – Pierwsze zalesienie gruntów rolnych	[PDF en]
	222 – Pierwsze zakładanie systemów rolnoleśnych na gruntach rolnych	Dane niedostępne
	223 – Zalesienie gruntów nierolnych	[PDF en]
	224 – Płatności dla obszarów Natura 2000	[PDF en]
	225 – Płatności leśno-środowiskowe	[PDF en]
	226 – Przywrócenie potencjału produkcji leśnej oraz wprowadzenie instrumentów zapobiegawczych	[PDF en]
	227 – Inwestycje nieprodukcyjne	[PDF en]
Oś 3	311 – Różnicowanie w kierunku działalności pozarolniczej	[PDF en]
	312 – Wsparcie dla tworzenia i rozwoju działalności gospodarczej	[PDF en]
	313 – Zachęcanie do prowadzenia działalności związanej z turystyką	[PDF en]
	321 – Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	[PDF en]
	322 – Odnowa i rozwój wsi	[PDF en]
	323 – Zachowanie i poprawa stanu dziedzictwa wsi	[PDF en]
	331 – Szkolenia i informowanie	Dane niedostępne
	341 – Nabywanie umiejętności i aktywizacja w celu przygotowania i wdrożenia lokalnej strategii rozwoju	Dane niedostępne
Oś 4	Oś 4 – Liczba lokalnych grup działania	[PDF en]
	Oś 4 – Liczba projektów i beneficjentów	[PDF en]
	421 – Wdrażanie projektów współpracy	[PDF en]
	431 – Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja	[PDF en]

1.2.4. Tabele wskaźników monitorowania PROW

W każdym państwie członkowskim instytucja zarządzająca i komitet monitorujący nadzorują poszczególne programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW) przy użyciu wskaźników finansowych, produktu i rezultatu. Do 30 czerwca każda instytucja zarządzająca przekazuje Komisji roczne sprawozdanie z postępów realizacji programu za poprzedni rok kalendarzowy. Komisja rejestruje wszystkie dane uzyskane w wyniku monitorowania w systemie informacyjnym rozwoju obszarów wiejskich (Rural Development Information System – RDIS). ENRD bierze udział w procesie poświadczania wskaźników monitorowania i opracowywania dokumentów podsumowujących pokazujących stan wdrażania PROW na poziomie UE-27. Wykresy są dostępne [na stronie internetowej](#).

Na podstawie danych przekazanych przez instytucje zarządzające w rocznych sprawozdaniach z postępu prac wdrożeniowych opracowano zestawienia tabelaryczne, do których dołączono wykresy w celu zobrazowania postępu realizacji programów rozwoju obszarów wiejskich UE (PROW) przy użyciu **wskaźników finansowych i rzeczowych** (w szczególności wskaźników produktu). Pobierz zestawienia tabelaryczne przedstawiające wydatki publiczne na PROW [[PDF \[en\]](#)] i wyniki [[PDF \[en\]](#)] dla UE-27.

Dane finansowe – w tym łączne wydatki publiczne i wkład EFRROW – zestawiono według państw członkowskich i na poziomie UE-27 w celu ukazania postępu w wydatkowaniu na PROW ponoszonym na przestrzeni lat z podziałem na osie i działania. Przedstawiono również porównanie z łącznym budżetem przyznanym na cały okres programowania 2007–2013 (łączny budżet po dokonaniu oceny funkcjonowania WPR). Dane finansowe zostały wygenerowane i przekazane bezpośrednio przez DG AGRI.

Przedstawiono także zestawienie wskaźników produktu na poziomie państw członkowskich i na poziomie europejskim (w podziale na osie i działania). Porównanie z wartościami docelowymi wskaźników produktu na lata 2007–2013 ilustruje stan realizacji programów. Bardziej szczegółowe informacje na temat wskaźników produktu w odniesieniu do poszczególnych działań –wraz z podziałem na państwa członkowskie – zob. specjalna [strona internetowa](#). Pełną listę wskaźników produktu i związanych z nimi kart informacyjnych (fiszek) zawarto w załączniku 3.H do [wspólnych ram monitorowania i oceny](#).

1.3. Baza danych projektów PROW

[Baza danych](#) projektów PROW pozwala zorientować się, w jaki sposób „przedsiębiorcy” z obszarów wiejskich UE w praktyce korzystają z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Można w niej znaleźć szczegółowe informacje na temat projektów rozwoju obszarów wiejskich, począwszy od rodzaju finansowanych projektów, a skończywszy na informacjach, w jaki sposób to finansowanie otrzymano. W bazie odnaleźć można projekty ze wszystkich krajów UE i obejmujące wszystkie osie PROW. Aby odnaleźć informacje na temat rodzaju projektu, którym jesteś zainteresowany, skorzystaj z wyszukiwarki. W bazie dostępnych jest ponad 570 projektów; które można wyszukiwać według działania PROW, słowa klucza, kraju i PROW, współpracy międzynarodowej i innych kryteriów.

1.4. Usprawnianie wdrażania

Głównym celem działania ENRD jest usprawnienie procesu wdrażania polityki rozwoju obszarów wiejskich UE. Jednym z podstawowych sposobów realizacji tego celu jest prowadzenie prac analitycznych zmierzających do:

- lepszego zrozumienia funkcjonowania polityki w praktyce;
- ustalenia, co funkcjonuje prawidłowo i co można usprawnić; oraz
- zapewnienia wglądu w proces podejmowania decyzji w państwach członkowskich i na poziomie europejskim.

Prace analityczne ENRD prowadzone są z wykorzystaniem wielu różnych środków. Zalicza się do nich:

- tematyczne grupy robocze;
- grupy dyskusyjne Komitetu Koordynacyjnego ENRD oraz podkomitetu ds. osi LEADER;
- wspólne inicjatywy tematyczne KSOW;
- dokumenty robocze przygotowywane w związku z wydarzeniami tematycznymi ENRD;
- regularne prace analityczne związane z wdrażaniem PROW.

Analizowane zagadnienia można podzielić na trzy grupy:

1. Tematy przekrojowe związane z szeroko rozumianym wdrażaniem. Są one omówione poniżej.
 - [typologia obszarów wiejskich i ukierunkowanie terytorialne;](#)
 - [powiązania między rolnictwem a gospodarką wiejską w szerszym ujęciu;](#)
 - [dobra i usługi publiczne w rolnictwie;](#)
 - [mechanizmy wdrażania polityki rozwoju obszarów wiejskich UE.](#)
2. Kwestie tematyczne. Więcej informacji można znaleźć w tej [sekcji](#).
3. PROW i objęte nimi działania. Informacje są dostępne [tutaj](#).

Wyniki prac analitycznych oraz działań tematycznych ENRD dostępne są na specjalnych forach internetowych, w publikacjach ENRD oraz poprzez inne środki rozpowszechniania informacji. Aby zobaczyć więcej na temat publikacji ENRD, kliknij [tutaj](#).

1.4.1. Typologia i ukierunkowanie regionalne

Obszary wiejskie w Europie są zróżnicowane pod względem wielu czynników fizycznych, społeczno-ekonomicznych, środowiskowych i instytucjonalnych. Różnorodność ta jest jednym z największych walorów Europy, ale jednocześnie stawia przed wieloma państwami członkowskimi wyzwanie związane z właściwym zdefiniowaniem pojęcia obszarów wiejskich. Definicja ta ma istotne znaczenie dla procesu tworzenia unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich i zapewnienia komplementarności tej polityki z innymi funduszami unijnymi mającymi na celu rozwój obszarów wiejskich, szczególnie tych o różnicowanych potrzebach.

Aby sprostać tym wyzwaniom, w 2009 r. utworzono tematyczną grupę roboczą nr 1, której celem jest przede wszystkim poprawa efektywności programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) pod względem ukierunkowania na specyfikę terytorialną i potrzeby tych obszarów. Grupa ta, pod przewodnictwem Komisji Europejskiej (Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich – DG AGRI), przeprowadziła dogłębną analizę 23 krajowych i 12 regionalnych PROW na lata 2007–2013.

Ustalenia

Definicja obszarów wiejskich według OECD**, zaproponowana na użytek państw członkowskich przez Komisję Europejską, została przyjęta tylko w nielicznych krajowych i regionalnych PROW, a wyniki badań grupy roboczej wskazują, że nie odpowiada ona potrzebom wielu państw członkowskich. Dlatego też, w celu odpowiedniego ukierunkowania działań PROW, państwa członkowskie lub regiony korzystają z wielu różnych definicji terytorialnych. W zależności od potrzeb definicje te mogą być ogólnie sklasyfikowane albo jako sektorowe (np. rolnictwo i leśnictwo), albo jako terytorialne (np. obszary kwalifikujące się do działań w ramach osi 3). Państwa członkowskie są w pełni świadome konieczności wyraźnego rozgraniczenia między funduszami UE oraz możliwości wzajemnego uzupełniania się środków z EFRROW z innymi środkami, aby zapewnić sprostanie potrzebom rozwojowym obszarów wiejskich UE.

(**) Według Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) obszary w przeważającej mierze wiejskie definiuje się przeważnie jako obszary, na których ponad 50% populacji mieszka w gminach wiejskich. Gminami wiejskimi są te gminy, w których gęstość zaludnienia nie przekracza 150 mieszkańców na km².

Kryteria dla zaktualizowanej typologii obszarów wiejskich

Ze względu na różnorodność obszarów wiejskich w UE ważne jest, aby każde państwo członkowskie i każdy region stosowały nie tylko odpowiednią definicję obszarów wiejskich, ale również miały możliwość stosowania właściwej dla kontekstu typologii obszarów wiejskich. W związku z tym zaproponowano trzy kryteria, z których można korzystać, tworząc typologię obszarów wiejskich:

- zakres niekorzystnych warunków gospodarowania;
- wrażliwość środowiskowa; oraz
- niedogodności społeczno-ekonomiczne.

Wagę przypisywaną każdemu kryterium można zastosować do tworzenia poszczególnych typologii odpowiadających specyfice danego państwa członkowskiego lub regionu. Każde z kryteriów obejmuje poszczególne czynniki (zob. tabela), a każdy z czynników można zmierzyć, wykorzystując określony zbiór wskaźników.

KRYTERIA DLA ZAKTUALIZOWANEJ TYPOLOGII OBSZARÓW WIEJSKICH		
Kryteria	Czynniki	
Definicja obszarów wiejskich	1	Gęstość zaludnienia
	2	Obszary miejskie
	3	Użytkowanie gruntów
Kryterium 1 – Niekorzystne warunki gospodarowania	4	Niekorzystne warunki gospodarowania
Kryterium 2 – Wrażliwość środowiskowa	5	Wrażliwość środowiskowa
Kryterium 3 – Niedogodności społeczno-ekonomiczne	6	Demografia
	7	Problemy społeczno-ekonomiczne
	8	Struktura gospodarcza
	9	Dostęp do miejskich usług/gałęzi gospodarki

W ten sposób stworzyć można szczegółową typologię pozwalającą dostosować politykę obszarów wiejskich do ich potrzeb. Ważnym aspektem, który należy uwzględnić w typologii, jest również możliwość sprostania tzw. „nowym wyzwaniom” polityki rozwoju obszarów wiejskich. Nie istnieje jednak możliwość sklasyfikowania wskaźników odnoszących się do tych zagadnień w sposób uniwersalny.

Najważniejsze sprawozdania

- TGR 1 Sprawozdanie z etapu 1 [[PDF en](#)];
- TGR 1 Sprawozdanie z etapu 2 [[PDF en](#)];
- TGR 1 Sprawozdanie końcowe [[PDF en](#)], załącznik 1 [[PDF en](#)], załącznik 2 [[PDF en](#)], załącznik 3 [[PDF en](#)], załącznik 4 [[PDF en](#)];
- Ulotka TGR 1 [[PDF en](#) [de](#) [es](#) [fr](#) [it](#) [pl](#)].
- w podsumowującym sprawozdaniu końcowym zamieszcza się najważniejsze ustalenia sprawozdania końcowego w formie bardziej przystępnej dla ogółu społeczeństwa. Zawiera ono sekcje poświęcone wszystkim najważniejszym częściom prac tematycznej grupy roboczej nr 1 (np. stosowanie definicji OECD, komplementarność i podział obowiązków, potencjalne kryteria nowej typologii obszarów wiejskich): [[PDF de](#) [en](#) [es](#) [fr](#) [it](#) [pl](#)]

Dodatkowe informacje w postaci artykułów i studiów przypadku można znaleźć na tej [stronie internetowej](#).

1.4.2. Rolnictwo i gospodarka wiejska

W marcu 2009 r. powołano tematyczną grupę roboczą nr 2, której celem było dokonanie analizy powiązań rolnictwa z szeroko rozumianą gospodarką wiejską. Głównym zadaniem grupy polegało na identyfikacji i scharakteryzowaniu potencjalnych synergii lub konfliktów między rolnictwem a gospodarką wiejską w różnych regionach UE. Grupa robocza, której przewodniczyła Komisja Europejska (Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich – DG AGRI) i w skład której wchodziłi eksperci krajowi, koordynowała prace analityczne dotyczące w szczególności:

- analizy przepływów międzygałęziowych w 18 małych regionach (na poziomie NUTS 3), reprezentujących różne typy obszarów wiejskich w UE;
- przeglądu sześciu programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) na lata 2007–2013 i innych dokumentów programowych dotyczących wybranych regionów.

Ustalenia

Wyniki analizy przepływów międzygałęziowych w 18 regionach wykazały, że powiązania między rolnictwem i pozostałymi gałęziami gospodarki lokalnej/regionalnej są zwykle mocniejsze i bardziej korzystne niż wynika to ze statystyk, w których często wykazuje się niski udział rolnictwa w tworzeniu lokalnego produktu krajowego brutto (PKB) i lokalnych miejsc pracy.

Rolnictwo zostało zidentyfikowane jako „kluczowy czynnik” lokalnej gospodarki w 14 z 18 badanych regionów; jest ono szczególnie silnie powiązane z przetwórstwem żywności, hotelarstwem i gastronomią oraz handlem.

Do ważnych czynników wpływających na powiązania pomiędzy rolnictwem i innymi sektorami należą:

- atuty naturalne (jakość gleby, klimat, lokalne atrakcje turystyczne);
- istniejąca infrastruktura;

- ogólna kondycja gospodarki krajowej;
- poziom wykształcenia, doświadczenie i przedsiębiorczość lokalnej ludności;
- dostęp do wsparcia finansowego, zwłaszcza w kontekście złożoności procedur aplikacyjnych, zakresu finansowania i szybkości podejmowania decyzji.

Konsekwencje polityczne

Analiza PROW i innych dokumentów programowych w jednej trzeciej z 18 początkowo wybranych regionów, pozwoliła na wyciągnięcie kilku istotnych dla polityki wniosków:

- w niektórych dokumentach programowych dotyczących programów rozwoju obszarów wiejskich poczyniono odniesienia do znaczenia, jakie ma wzmocnienie powiązań między rolnictwem i rozwojem obszarów wiejskich, jednak podejścia stosowane w tych odniesieniach nie są spójne. Co więcej, nie są one również spójne pod względem sposobu, w jaki wymienione cele przekładają się na priorytety/główne cele i środki;
- komplementarność PROW i innych programów jest zachowana jedynie w ograniczonym zakresie (zarówno na poziomie unijnym, krajowym, jak i regionalnym), co utrudnia pełne wykorzystanie dostępnych zasobów finansowych na obszarach wiejskich. W ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich należałoby w szczególności tworzyć i ułatwiać bardziej zintegrowane działania zmierzające do rozwiązania złożonych problemów, z którymi boryka się większość regionów, a zwłaszcza należałoby lepiej wykorzystać powiązania między surowcowymi i końcowymi sektorami gospodarki;
- aby usprawnić wdrażanie PROW, należałoby zmodyfikować kryteria wyboru działań tak, aby uwzględniały one wyłącznie powiązania pomiędzy rolnictwem i innymi sektorami. Na przykład można przyznawać więcej punktów projektom, w których zakłada się dywersyfikację działalności gospodarczej i zmierza do stworzenia powiązań z lokalną działalnością rolniczą – co powinno pozwolić na osiągnięcie wyraźnych efektów mnożnikowych (np. nowe miejsca pracy, wzrost dochodów itp.) – lub projektom, które są lepiej ukierunkowane na realizację celów środowiskowych. Proces przygotowywania projektów można usprawnić, oferując bardziej efektywne wsparcie techniczne potencjalnym inwestorom, co mogłoby poprawić zarówno wykonalność projektu, jak i jego powiązania z lokalnym rolnictwem, a także poprzez obowiązek przedstawienia biznesplanu w stosownych przypadkach.

Najważniejsze sprawozdania

- TGR2 – Wybór regionów oraz wstępne wyniki analizy przepływów międzygałęziowych [[PDF](#) [en](#)];
- TGR2 – Podsumowanie wyników wstępnej analizy przepływów międzygałęziowych oraz analiz regionalnych [[PDF](#) [en](#)];
- TGR2 – Ostateczne wyniki analizy przepływów międzygałęziowych i dodatkowe badania jakościowe w wybranych regionach [[PDF](#) [en](#)];
- TGR2 – Analiza ram zarządzania programem i projektów w wybranych regionach [[PDF](#) [en](#)]:
 - załącznik 1 – Ankieta przeprowadzona w 6 regionach [[PDF](#) [en](#)];
 - załącznik 2 – Przykładowe projekty [[PDF](#) [en](#)].
- TGR2 – Sprawozdanie końcowe [[PDF](#) [en](#)];
- Ulotka TGR2 [[PDF](#) [en](#) [de](#) [es](#) [fr](#) [it](#) [pl](#)];
- publikacja „Stan polityki w świetle ostatnich badań” stanowi przegląd najważniejszych wniosków płynących ze sprawozdania końcowego i opiera się także na przeglądzie

najistotniejszych sprawozdań z badań opublikowanych wcześniej związku z tym tematem [[PDF](#) [en](#)].

Dodatkowe informacje w postaci artykułów i studiów przypadku można znaleźć na tej [stronie internetowej](#).

1.4.3 Dostarczanie dóbr publicznych

Dobra i usługi publiczne są dostępne dla każdego i można z nich wspólnie korzystać. Z definicji dobra i usługi publiczne nie są zwykle dostarczane za pośrednictwem mechanizmów rynkowych. Przykładami dóbr publicznych dostarczanych przez rolnictwo są: bioróżnorodność użytków rolnych, krajobrazy oraz zasoby naturalne takie jak woda i gleba. Co więcej, rolnictwo oddziałuje na ekonomiczne i społeczne dobra publiczne, takie jak rozwój żywności i zamożnych społeczności wiejskich.

Obecnie, biorąc pod uwagę duże zmiany technologiczne i techniczne jakie zaszły w rolnictwie (prowadzące do intensyfikacji wykorzystywania ziemi rolnej i rezygnacji z zagospodarowania ziem nieurodzajnych), nie można już zakładać, że rolnictwo będzie nadal dostarczało dobra publiczne. Aby przeciwdziałać tym zjawiskom i uniknąć np. dalszego zmniejszania się populacji wielu gatunków i ich siedlisk, braku wody, pożarów lasów, erozji gleby, a także wyludniania się obszarów wiejskich na rzecz terenów miejskich, potrzebne są odpowiednie działania polityczne.

Dlatego też polityka rolna i polityka rozwoju obszarów wiejskich mogą w istotny sposób przyczynić się do zapewniania dóbr publicznych, co jest coraz częściej dostrzegane przez ogół społeczeństwa.

Tematyczna grupa robocza nr 3 (TGR3) „Dobra publiczne i interwencja publiczna” została utworzona na początku 2009 r., aby zająć się kwestią „dóbr publicznych” i sprawdzić, jak unijna polityka rozwoju obszarów wiejskich przyczynia się do ich powstawania. TGR3, w skład której wchodzi eksperci krajowi, przedstawiciele organizacji pozarządowych i której pracami kieruje Komisja Europejska (Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich – DG AGRI), otrzymuje wsparcie analityczne ze strony ekspertów naukowych.

W grudniu 2010 r. odbyło się [seminarium](#) podsumowujące. Jego celem była prezentacja wyników prac większej grupie zainteresowanych stron oraz wyjaśnienie szerszej publiczności pojęcia dóbr publicznych. Ponadto w trakcie seminarium wykazano, że ramy pojęciowe dóbr publicznych stanowią wspólną płaszczyznę do dyskusji na temat WPR i rozwoju obszarów wiejskich.

Ustalenia

- w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich, jako części wspólnej polityki rolnej, istnieje szereg skutecznych narzędzi zachęcających do stosowania przyjaznych środowisku systemów rolniczych, praktyk gospodarowania, a także inwestycji sprzyjających dostarczaniu dóbr publicznych;
- wiele z tych narzędzi, w szczególności działania rolno-środowiskowe, przyczynia się do powstawania pozytywnych efektów mnożnikowych w zakresie działań na obszarach wiejskich, wzrostu zatrudnienia, rozwoju turystyki i wytwarzania produktów o wartości dodanej;
- rozwijanie umiejętności i przekazywanie wiedzy osobom gospodarującym ziemią poprzez szkolenia z zakresu technik zarządzania środowiskowego lub doradztwo na temat

- zrównoważonego wykorzystania zasobów okazały się szczególnie skuteczne pod względem wywoływania zmiany zachowań;
- przy opracowywaniu działań, które zostaną wybrane i wdrożone zgodnie z lokalnymi potrzebami, należy dążyć do wszelkich starań. Konieczny jest dobrze działający system monitoringu i oceny, aby zapewnić, skuteczne, efektywne i przejrzyste wdrażanie tych działań;
 - najważniejszym działaniem polityki rozwoju obszarów wiejskich przyczyniającym się do powstawania środowiskowych dóbr publicznych w rolnictwie jest działanie rolno-środowiskowe, które wspiera usługi w zakresie ochrony środowiska i przyjazne środowisku praktyki rolnicze. Kluczem do sukcesu tego działania jest jego elastyczność i możliwość dostosowania do lokalnych potrzeb.

Najważniejsze sprawozdania

- TGR3 Sprawozdanie o stanie – listopad 2010 r. [[PDF en](#)];
- TGR3 Ramy pojęciowe [[PDF en](#)];
- TGR3 Sprawozdanie końcowe [[PDF en](#)];
- ulotka TGR3 [[PDF en](#) [de](#) [es](#) [fr](#) [it](#) [pl](#)];
- sprawozdanie podsumowujące, które mimo zachowania technicznego charakteru treści, skierowane jest do odbiorców z zamiarem przedstawienia wyników badań TGR3 w bardziej zwięzły i praktyczny sposób [[PDF en](#)].

Dodatkowe informacje w postaci artykułów i studiów przypadku można znaleźć na tej [stronie internetowej](#).

1.4.4. Mechanizmy wdrażania

Polityka rozwoju obszarów wiejskich Unii Europejskiej jest wdrażana wspólnie przez Komisję Europejską i państwa członkowskie. Komisja Europejska odpowiada za zatwierdzanie programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW), a także zapewnianie racjonalnego zarządzania finansami funduszy wspólnotowych. Państwa członkowskie określają krajowe procedury prawne i administracyjne w celu zapewnienia prawidłowego wykorzystania środków z budżetu UE, jakimi dysponują.

Odpowiedzialność za bieżącą realizację polityki ponoszą organy krajowe. Odpowiedzialność za wdrażanie PROW może zostać przekazana organom na szczeblu regionalnym lub podregionalnym. Zarządzanie polityką rozwoju obszarów wiejskich i jej wdrażanie są zatem realizowane na wielu poziomach i charakteryzują się dużym zróżnicowaniem w poszczególnych krajach. Mechanizmy wdrażania można traktować jako zbiór procesów i procedur, które pozwalają na przełożenie celów polityki na konkretne działania.

Tematyczna grupa robocza nr 4 została utworzona w celu wspierania najbardziej efektywnego i skutecznego systemu realizacji polityki rozwoju obszarów wiejskich UE. Zakres zadań tej grupy obejmuje przegląd doświadczeń związanych z wdrażaniem programów w UE, a także określenie aspektów wdrażania, które funkcjonują prawidłowo lub wymagają udoskonalenia, oraz przedstawianie konkretnych zaleceń dotyczących usprawnień.

Grupa przeanalizowała różnorakie mechanizmy wdrażania stosowane na różnych etapach cyklu programowania i w całym łańcuchu realizacji (na poziomie UE, krajowym, regionalnym, podregionalnym i na poziomie beneficjenta):

- podejście strategiczne i ukierunkowanie;
- proces programowania i aspekty finansowe;
- procedury wdrażania i struktura organizacyjna (w tym aspekty szczegółowe, takie jak: LEADER, monitorowanie i ocena, kontrole);
- funkcjonowanie zasady partnerstwa;
- zapewnianie komplementarności i koordynacji z innymi obszarami polityki UE.

Ustalenia

Wyniki prac grupy roboczej zostały zebrane w sprawozdaniu końcowym, które zawiera podsumowanie studiów przypadku według tematów, liczne przykłady dobrych praktyk w zakresie wdrażania z całej UE oraz wnioski, w ramach których zidentyfikowano sześć możliwych obszarów wymagających ulepszenia w zakresie realizacji polityki rozwoju obszarów wiejskich UE, a mianowicie:

- zwiększenie ukierunkowania na cele polityki i wzmocnienie spójności na wszystkich etapach łańcucha wdrażania;
- oferowanie mniejszej liczby, prostszych i bardziej elastycznych w użyciu działań;
- określenie i wdrażanie konkretnych założeń dla LEADER;
- usprawnianie zasad wdrażania (w tym zasad stosowania i kontroli);
- dalsze usprawnienia w zakresie monitoringu i oceny jako narzędzia wspomagającego kształtowanie i wdrażanie polityki;
- poprawa koordynacji i wymiana informacji.

Wyniki prac grupy i wypływające z nich wnioski były przedmiotem dyskusji w trakcie seminarium ENRD pt. „[Usprawnianie procesu wdrażania unijnych programów rozwoju obszarów wiejskich](#)”, które odbyło się w Brukseli w dniu 9 grudnia 2011 r.

Najważniejsze sprawozdania

- Sprawozdanie końcowe [[PDF](#) [en](#)];
- Sprawozdanie końcowe – Podsumowanie i wnioski [[PDF](#) [en](#)];
- Ulotka TGR4 [[PDF](#) [de](#) [en](#) [es](#) [fr](#) [it](#) [pl](#)].

Dodatkowe informacje w postaci artykułów i studiów przypadku można znaleźć na tej [stronie internetowej](#).

1.4.5. LEADER

LEADER („Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale” co oznacza „Powiązania pomiędzy działaniami na rzecz rozwoju obszarów wiejskich”) to metoda rozwoju lokalnego, która pozwala lokalnym podmiotom rozwijać dany obszar z wykorzystaniem jego wewnętrznego potencjału. Podejście LEADER stanowi jedną z czterech osi polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013. Jest ono podstawą prac analitycznych ENRD. Więcej informacji można znaleźć w sekcji [LEADER](#).

1.5. WPR do 2020 r.

Unijna polityka rozwoju obszarów wiejskich podlega ciągłym zmianom, aby móc sprostać wyzwaniom, w obliczu których stoją obszary wiejskie. Ostatni proces reform towarzyszący większemu procesowi wspólnej polityki rolnej UE (WPR) ukończono do 2013 r. wraz z

zatwierdzeniem [podstawowych aktów ustawodawczych na lata 2014–2020](#). W sekcji przedstawiono wkład w debatę publiczną, promowaną przez Dyрекcję Generalną Komisji Europejskiej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, w zakresie kształtowania wspólnej polityki rolnej UE (WPR) po 2013 r. Sekcja zawiera również informacje dotyczące [programowania rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020](#).

Zanim sformułowano jakiegokolwiek polityczne wytyczne europejski komisarz ds. rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, Dacian Cioloş, zapoczątkował 12 kwietnia 2010 r. debatę publiczną na temat przyszłości WPR i zaprosił do niej wszystkich zainteresowanych mieszkańców i organizacje UE. Komisja Europejska poddała pod dyskusję następujące tematy:

1. Jakie powinny być główne cele przyszłej polityki rozwoju obszarów wiejskich?
2. Co zrobić, aby instrumenty polityki były bardziej skuteczne?
3. Jak można usprawnić administrowanie polityką rozwoju obszarów wiejskich?

Podczas nadzwyczajnego spotkania Komitetu Koordynacyjnego ENRD w dniu 14 kwietnia 2010 r. poproszono jego członków o zapoczątkowanie debaty publicznej na temat WPR r. w ich własnych krajach/organizacjach. Członkowie Komitetu Koordynacyjnego zostali poproszeni o przekazanie informacji na temat ich wkładu w debatę do dnia 3 czerwca 2010 r. Informacje o udziale poszczególnych państw w debacie, jak również streszczenia, dostępne są [tutaj](#).

W oparciu o debatę, w dniu 18 listopada 2010 r. Komisja przedstawiła komunikat pt. „[WPR do 2020 roku](#)”, w którym określono możliwe opcje dla przyszłości WPR.

W dniu 12 października 2011 r. Komisja przedstawiła zbiór [wniosków prawnych](#) na lata 2014–2020. Propozycje te obejmowały projekt rozporządzenia w zakresie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Wniosek w sprawie nowego EFRROW wyrasta z fundamentalnych założeń WPR w zakresie rozwoju obszarów wiejskich i jest zbieżny ze strategią „Europa 2020”.

W następstwie konsultacji i politycznych uzgodnień między Komisją Europejską, państwami członkowskimi UE (w Radzie) oraz Parlamentem Europejskim w grudniu 2013 r. zatwierdzono i opublikowano cztery [rozporządzenia podstawowe](#) dotyczące reformy WPR.

W celu uzyskania dodatkowych informacji na temat debaty publicznej, kliknij na poniższe linki:

- Przemówienie Komisarza DG AGRI Daciana Cioloş pt. „Przyszłość europejskiej polityki rolnej – wezwanie do debaty publicznej”, kwiecień 2010 [[PDF](#) [en](#) [fr](#)]
- Zagadnienia z zakresu rozwoju obszarów wiejskich [[PDF](#) [en](#)]
- Prezentacja Komitetu Koordynacyjnego na temat debaty publicznej nad WPR po 2013 r., kwiecień 2010 [[PDF](#) [en](#)]
- Streszczenia wkładu poszczególnych państw w debatę otrzymane przez ENRD (13/07/2010) [[PDF](#) [en](#)]

Więcej informacji o procesie reformy wspólnej polityki rolnej na lata 2014–2020, w tym na temat szerszej debaty nad WPR można uzyskać na oficjalnej stronie [Dyrekcji Generalnej Komisji Europejskiej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich](#).

1.5.1 Rozwój obszarów wiejskich w latach 2014–2020

[Portal rozwoju obszarów wiejskich ENRD](#) stanowi łącznik między okresem programowania 2007–2013 a okresem 2014–2020. Bazuje na zdobytych doświadczeniach i wiedzy, aby pomagać w

tworzeniu i wdrażaniu przyszłych programów rozwoju obszarów wiejskich. Zawartość tego źródła znajduje się tutaj (z wyjątkiem najnowszych informacji i aktualności); gdyby ktoś chciał zajrzeć na portal angielskojęzyczny, najlepiej jest skorzystać z poniższego przewodnika, który ułatwia poruszanie się po portalu [[PDF](#)

- [Przegląd polityki na lata 2014-2020](#)
 - [Priorytety rozwoju obszarów wiejskich](#)
 - [Transfer wiedzy](#)
 - [Konkurencyjność](#)
 - [Łącuch żywnościowy](#)
 - [Ekosystemy](#)
 - [Efektywne gospodarowanie zasobami](#)
 - [Włączenie społeczne](#)
- [Przepisy i wytyczne](#)
- [Planowanie PROW](#)
- [Wdrażanie PROW](#)
- [Doświadczenia zdobyte w latach 2007–2013](#)
 - [Programowanie i realizacja](#)
 - [Transfer wiedzy i innowacje](#)
 - [Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich](#)
 - [Instrumenty finansowe](#)
 - [Łącuch żywnościowy](#)
 - [Środowisko i zmiana klimatu](#)
 - [Włączenie społeczne](#)
 - [CCLD, LEADER oraz TNC](#)
 - [Tworzenie sieci na rzecz rozwoju obszarów wiejskich](#)
 - [Monitorowanie i ocena](#)
- [Monitorowanie i ocena](#)
- [Tworzenie sieci na rzecz rozwoju obszarów wiejskich](#)
- [Rozwój kierowany przez lokalną społeczność](#)
- [Kraje kandydujące i potencjalne kraje kandydujące](#)

Przegląd polityki na lata 2014–2020

Według założeń [strategii „Europa 2020”](#) przyszły wzrost gospodarczy w UE będzie inteligentny, zrównoważony i będzie sprzyjał włączeniu społecznemu. Strategia ta uwzględni w szczególności pięć ambitnych celów w obszarach zatrudnienia, innowacji, edukacji, ograniczania ubóstwa oraz zmiany klimatu/energii i przewiduje szczegółowe [główne cele](#) w odniesieniu do tych obszarów. Zgodnie ze strategią „Europa 2020” oraz głównymi celami WPR (komunikat Komisji Europejskiej dotyczący WPR do 2020 r. [[PDF](#)

- poprawa konkurencyjności rolnictwa;
- zrównoważone gospodarowanie zasobami naturalnymi i działania na rzecz klimatu; oraz
- zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

Dla potrzeb kierowania polityką rozwoju obszarów wiejskich za pośrednictwem programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) wspomniane cele ogólne zostały wyrażone są w sposób bardziej szczegółowy za pośrednictwem następujących **6 priorytetów** i [szczegółowo objaśnione poniżej](#):

1. [ułatwianie transferu wiedzy w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich;](#)
2. [poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych;](#)
3. [poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie;](#)
4. [odtworzenie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa;](#)
5. [wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym;](#)
6. [zwiększanie włączenia społecznego, ograniczenie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.](#)

Z kolei każdy priorytet PROW wskazuje konkretne obszary interwencji (cele szczegółowe). Priorytety PROW i cele szczegółowe stanowią podstawę programowania i rozszerzenia wsparcia ze strony Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) ukierunkowanego na obszary wiejskie UE. Kilka funduszy UE stanowi dodatkowe wsparcie obszarów wiejskich wraz z EFRROW, mianowicie: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Fundusz Spójności oraz Europejski Fundusz Morski i Rybacki (EFMR).

Aby zapewnić większą europejską wartość dodaną i wzmocnić wzajemną współpracę, w latach 2014–2020 wszystkie **europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne** (fundusze ESI) będą koncentrować swoje wsparcie na osiągnięciu głównych celów EU 2020 i będą koordynowane we **wspólnych ramach strategicznych**.

Dzięki wspólnym przepisom dotyczącym funduszy strukturalnych ([zob.](#) podstawowe akty ustawodawcze w odniesieniu do [europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych](#) – ESI na lata 2014–2020) wszystkie fundusze ESI są regulowane wspólnymi ramami ustawodawczymi, które w razie możliwości i w stosownych przypadkach harmonizują i upraszczają przepisy. Te wspólne ramy ustawodawcze określają 11 celów tematycznych [[PDF](#) ^[en]], odzwierciedlających priorytety strategii „UE 2020”. W **umowach partnerskich** odzwierciedlone zostanie wspólne podejście strategiczne UE w odniesieniu do każdego państwa członkowskiego, określając odpowiednio politykę różnych państw członkowskich i wykorzystanie funduszy ESI (dodatkowe informacje na temat umów partnerskich lub porozumień partnerskich można znaleźć [tutaj](#)).

Strategia „Europa 2020”	
Wspólne ramy strategiczne obejmujące EFRROW, EFRR, EFS, Fundusz Spójności i EFMR oraz odzwierciedlające EU 2020 przez wspólne cele tematyczne uwzględnione w kluczowych działaniach w zakresie każdego z funduszy	
Umowa partnerska Krajowy dokument określający zamierzony sposób korzystania z funduszy w ramach realizowania celów EU2020	
Polityka rozwoju obszarów wiejskich EFRROW	Pozostałe fundusze ESI (EFRR, EFS, Fundusz Spójności, EFMR) Innowacje, środowisko i klimat Zmiany jako cele przekrojowe
6 priorytetów	
1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich	4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa
2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych	5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym

3. **Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego** i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie

6. **Zwiększanie włączenia społecznego**, ograniczenie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Program(-y) rozwoju obszarów wiejskich

W obrębie tych ram polityka rozwoju obszarów wiejskich zachowa swoistą tożsamość i będzie funkcjonować w ramach rozporządzenia szczegółowego (rozporządzenie UE nr 1305/2013 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich [PDF [pl](#)]) oraz wspólnych przepisów dotyczących finansów i zarządzania w odniesieniu do WPR jako całości (rozporządzenie UE nr 1306/2013 w sprawie zagadnień horyzontalnych takich jak finansowanie i kontrole [PDF [pl](#)]).

Więcej informacji na temat procesu reformy WPR w latach 2014–2020 można znaleźć w [sekcji WPR 2020](#).

Priorytety rozwoju obszarów wiejskich

1. Transfer wiedzy – ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich

Priorytet w skrócie

Wiedza, umiejętności i innowacje stanowią niezbędną podstawę zrównoważonego rozwoju. Rozwój obszarów wiejskich od dawna pobudza innowacyjność.

Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji jest **przekrojowym priorytetem** na okres programowania 2014–2020. Działania w zakresie transferu wiedzy lub inwestycji zostały zaprogramowane przez państwa członkowskie w celu ułatwienia innowacji i będą nadal dostępne w okresie 2014–2020. [Europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz produktywnego i zrównoważonego rolnictwa](#) stanowi główny element stworzony, aby łączyć istniejące polityki, promować współpracę między partnerami oraz nawiązywać kontakt między naukowcami i przedsiębiorstwami na obszarach wiejskich. Więcej informacji dotyczących tematu priorytetowego można znaleźć tutaj [PDF [pl](#)].

Obszary interwencji

1. Zwiększanie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich;
2. Wzmacnianie powiązań między badaniami i innowacjami w rolnictwie i leśnictwie;
3. Promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym.

Doświadczenia zdobyte w latach 2007–2013

Odesłania do odpowiednich działań ENRD umożliwiających lepsze zrozumienie sposobu wspierania transferu wiedzy i innowacji dzięki skutecznemu programowaniu i wdrażaniu PROW.

- Przegląd Obszarów Wiejskich nr 16 „Transfer wiedzy i innowacje w polityce rozwoju obszarów wiejskich” (maj 2013 r.) [PDF [pl](#)]. W tym wydaniu „Przeglądu obszarów wiejskich” przedstawiono w skrócie sposób, w jaki obecnie postrzega się innowacje w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, a także przyszłe wyzwania i możliwości. Celem tej publikacji jest przekazanie wiedzy oraz wspomaganie dalszego włączania wymiany wiedzy i innowacji do przyszłej polityki rozwoju obszarów wiejskich.

- [Portal transferu wiedzy i innowacji](#) źródło różnych informacji na temat instytucji, przykładowych projektów i inicjatyw, które promują transfer wiedzy i innowacje na obszarach wiejskich.
- Wyniki prac grupy fokusowej ENRD, która przeanalizowała, w jaki sposób można promować transfer wiedzy i innowacje w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich 2014–2020, przedstawiono w następujących dokumentach:
 - sprawozdanie z pierwszej fazy prac [[PDF en](#)] oraz streszczenie sprawozdania [[PDF en](#)] przedstawiają wyniki z pierwszej fazy prac (od lipca do grudnia 2012 r.). Ponadto istnieją dwa oddzielne załączniki:
 - załącznik 1 – zbiór przykładów wspierających transfer wiedzy i innowacje [[PDF en](#)];
 - załącznik 2 – dokument wprowadzający [[PDF en](#)].
 - Sprawozdania z drugiej fazy zawierają podsumowanie wyników drugiej fazy prac (od lutego do czerwca 2013 r.):
 - sprawozdanie z działalności brokerskiej w zakresie innowacji [[PDF en](#)] oraz załącznik 2 dotyczących materiału badawczego i informacji na temat podmiotów wspierających innowacje [[PDF en](#)];
 - sprawozdanie z działalności grup operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego [[PDF en](#)].
- Przegląd Obszarów Wiejskich nr 2 „Kreatywność i innowacje w Unii Europejskiej na rzecz rozwoju obszarów wiejskich (grudzień 2009 r.) [[PDF en](#)] [[fr](#)] [[es](#)] [[de](#)] [[it](#)] [[pl](#)] [[hr](#)]. W tym wydaniu „Przeglądu obszarów wiejskich” przedstawiono przykłady różnych rodzajów innowacyjności i kreatywności pochodzące z obszarów wiejskich UE.

Przygotowanie na lata 2014–2020

Odesłania do materiałów UE i państw członkowskich ułatwiające programowanie i wdrażanie priorytetów rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020.

- [Wytyczne dotyczące wdrażania europejskiego partnerstwa innowacyjnego w programach rozwoju obszarów wiejskich \(projekt, lipiec 2013 r.\)](#), DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich
- [europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa](#)
- [Seminarium pt. „Programowanie innowacji: jak najskuteczniej wykorzystać narzędzia służące do rozwoju obszarów wiejskich w odniesieniu do wdrażania europejskiego partnerstwa innowacyjnego”](#), Madryt 26–27 czerwca 2013 r.
- [Ustalenia i prezentacje z konferencji Teagasc 2013 dotyczącej transferu wiedzy](#), Dublin 12, 13 i 14 czerwca 2013 r.
- [Konferencja pt. „Europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa – priorytety i mechanizmy przekazywania”](#), Bruksela 19 listopada 2012 r.
- [Konferencja pt. „Ułatwianie innowacji i prowadzenia badań w obszarze rolnictwa UE”](#), Bruksela 7 marca 2012 r.

Przykłady wdrożenia PROW

Odpowiednie przykłady projektów współfinansowanych z EFRR (np. dotyczące usług doradczych, transferu wiedzy lub innowacji), odpowiednie przykłady studiów przypadku i przykłady pomyślnego wdrożenia PROW można znaleźć w tym pliku [Excel](#) do pobrania.

2. Konkurencyjność – poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych

Priorytet w skrócie

Dochody z gospodarstw rolnych narażone są na różne zagrożenia, w związku z czym rolnicy powinni starać się wciąż zwiększać swoją konkurencyjność. W niektórych przypadkach konieczna jest restrukturyzacja. Zważywszy że jedynie sześć procent zarządców rolnych ma mniej niż 35 lat, należy zachęcać większą liczbę młodych ludzi, by wnosili do sektora rolnego swoją energię i pomysły.

Obszary interwencji

1. Ułatwianie restrukturyzacji gospodarstw rolnych stojących przed poważnymi problemami strukturalnymi (szczególnie gospodarstw rolnych o niskim poziomie uczestnictwa w rynku lub gospodarstw prowadzących działalność o charakterze rynkowym w określonych sektorach bądź też gospodarstw wymagających zróżnicowania produkcji rolnej);
2. Wspieranie zrównoważonej struktury wiekowej w sektorze rolnym.

Doświadczenia zdobyte w latach 2007–2013

Odesłania do odpowiednich działań ENRD umożliwiających lepsze zrozumienie sposobu wspierania konkurencyjności dzięki skutecznemu programowaniu i wdrażaniu PROW.

- W Przeglądzie Obszarów Wiejskich UE nr 5 „Utrzymanie konkurencyjności w sektorach rolnym, rolno-spożywczym i leśnym UE” [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#)] uwzględnia się w szczególności wspieranie sektora rolnego, leśnego i rolno-spożywczego UE, łączenie konkurencyjności i wielofunkcyjności.
- [Żywność lokalna i krótki łańcuch dostaw](#) – strona wprowadzająca do tematu z odpowiednimi odniesieniami do działań UE w zakresie promowania produktów rolnych, przykładów badań i projektów.
- W Przeglądzie Obszarów Wiejskich UE nr 12 „Lokalna żywność i krótkie łańcuchy dostaw” [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#) [hr](#)] przedstawiono sposób, w jaki PROW przyczyniają się do promowania produkcji lokalnej żywności i krótkich łańcuchów dostaw.
- Biblioteka publikacji nt. przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w której można znaleźć materiały dotyczące [krótkich łańcuchów dostaw](#) i przykłady projektów w tym zakresie.
- W broszurze na temat projektów zrealizowanych w ramach EFRROW w dziedzinie żywności [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] przedstawiono przykłady, które prezentują szereg ogromnych korzyści, jakie przynoszą państwom członkowskim działania w zakresie rozwoju obszarów wiejskich związane z żywnością w ramach WPR.
- Na [portalu młodzieży i młodych rolników](#) udostępniono odpowiednie informacje i materiały dotyczące wsparcia dla młodych rolników i młodzieży z obszarów wiejskich w UE. W szczególności [inicjatywa tematyczna nt. młodzieży](#) ENRD ma na celu zbadanie, w jaki sposób można ulepszyć wspieranie projektów związanych z młodzieżą w ramach PROW.
- W broszurze na temat projektów zrealizowanych w ramach EFRROW i dotyczących młodych rolników i młodzieży z europejskich obszarów wiejskich [[PDF](#) [en](#)] przedstawiono liczne przykłady, w jaki sposób EFRROW może pomóc w zapewnieniu młodym rolnikom i młodzieży z europejskich obszarów wiejskich możliwości rozwoju.

Przykłady wdrożenia PROW

Odpowiednie przykłady projektów EFRROW (np. dotyczące konkurencyjności, młodych rolników lub jakości produktów rolnych), odpowiednie przykłady studiów przypadku i przykłady udanego wdrożenia PROW można znaleźć w tym pliku [Excel](#) do pobrania.

3. Łącuch żywnościowy – poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie

Priorytet w skrócie

Jeżeli pozycja rolników w łańcuchu dostaw żywności jest stosunkowo słaba, korzyść może im przynieść lepsze zorganizowanie się w ramach łańcucha, aby zwiększyć możliwości uzyskania dochodów. Jednym ze sposobów osiągnięcia tego celu jest skoncentrowanie się na lokalnych rynkach i krótkich łańcuchach dostaw. Konieczne są również narzędzia do zarządzania ryzykiem, które umożliwią rolnikom lepsze uporanie się z niepewnością związaną ze zjawiskami pogodowymi, chorobami zwierząt i zmiennością rynku.

Obszary interwencji

1. Lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym dzięki systemom jakości, promocji na rynkach lokalnych i krótkim łańcuchom dostaw, grupom producentów i organizacjom międzybranżowym;
2. Wspieranie zarządzania ryzykiem w gospodarstwach rolnych.

Doświadczenia zdobyte w latach 2007–2013

Odesłania do odpowiednich działań ENRD umożliwiających lepsze zrozumienie sposobu wspierania organizacji łańcucha żywnościowego oraz zarządzania ryzykiem dzięki skutecznemu programowaniu i wdrażaniu PROW.

- [Żywność lokalna i krótki łańcuch dostaw](#) stanowi stronę wstępną do tematu z odpowiednimi odniesieniami do działań UE, przykładami badań i projektów w zakresie ułatwiania krótkich łańcuchów dostaw i promowania lokalnych produktów rolnych.
- W Przeglądzie Obszarów Wiejskich UE nr 12 „Lokalna żywność i krótkie łańcuchy dostaw” [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#) [hr](#)] przedstawiono sposób, w jaki PROW przyczyniają się do promowania produkcji lokalnej żywności i krótkich łańcuchów dostaw.
- Biblioteka publikacji nt. przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w której można znaleźć materiały dotyczące [krótkich łańcuchów dostaw](#) i przykłady projektów w zakresie.
- [Warsztaty Komitetu Koordynacyjnego nt. instrumentów finansowych](#) zorganizowano w celu poszerzenia wiedzy stron zainteresowanych rozwojem obszarów wiejskich na temat ustaleń i możliwości w zakresie tworzenia i korzystania z instrumentów finansowych w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich w nowym okresie programowania (2014–2020).
- W broszurze na temat projektów zrealizowanych w ramach EFRROW w dziedzinie żywności [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] przedstawiono przykłady, które prezentują szereg ogromnych korzyści, jakie przynoszą państwom członkowskim działania w zakresie rozwoju obszarów wiejskich związanych z żywnością w ramach WPR.

- W Przeglądzie Obszarów Wiejskich UE nr 13 „Instrumenty finansowe w rozwoju obszarów wiejskich: nowe możliwości walki z kryzysem gospodarczym” (październik 2012 r.) [[PDF](#) [PL](#)] przedstawiono możliwości, doświadczenia i wyzwania w odniesieniu do wdrażania unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich.
- Sekcja „[Finansowanie na obszarach wiejskich](#)” zawiera informacje na temat Grupy do Zadań Specjalnych z zakresu finansowania działalności na obszarach wiejskich zorganizowanej w ramach inicjatywy tematycznej krajowej sieci obszarów wiejskich w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.
- Biblioteka publikacji nt. przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w której można znaleźć materiały dotyczące [lokalnych instrumentów finansowych](#) i przykłady projektów w tym zakresie.

Przygotowanie na lata 2014–2020

Odesłania do materiałów UE i państw członkowskich związanych ze wspieraniem programowania i wdrażania priorytetów rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020.

- Komisja Europejska zorganizowała [konferencję dotyczącą lokalnego rolnictwa i krótkich łańcuchów dostaw żywności](#) w celu przeanalizowania, w jaki sposób lepiej zaspakajać potrzeby małych gospodarstw rolnych i organizować dla nich systemy wsparcia, w kontekście reformy WPR.

Przykłady wdrożenia PROW

Stosowne przykłady projektów współfinansowanych z EFRROW (np. dotyczące żywności lokalnej, zarządzania ryzykiem i katastrof naturalnych), odpowiednie przykłady studiów przypadku i przykłady pomyslnego wdrożenia PROW można znaleźć w tym pliku [Excel](#) do pobrania.

4. Ekosystemy – odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa

Priorytet w skrócie

Nadal można obserwować niekorzystne skutki dla środowiska o znacznym zakresie. Przykładowo uważa się, że w UE jedynie 17% siedlisk UE i 11% ekosystemów jest we właściwym stanie; w niektórych jednolitych częściach wód nadal obecne są nadwyżki substancji biogenych (mimo pozytywnych zmian w innych częściach wód), a w przypadku 45% gleb UE odnotowano problemy związane z jakością. Należy rozwiązać te problemy i zwiększyć pozytywny wkład rolnictwa i leśnictwa w ochronę środowiska.

Obszary interwencji

1. Odtwarzanie i zachowanie różnorodności biologicznej (w tym na obszarach Natura 2000 oraz obszarach, gdzie uprawia się rolnictwo o wysokiej wartości przyrodniczej) oraz stanu europejskich krajobrazów;
2. Poprawa gospodarowania zasobami wodnymi;
3. Poprawa gospodarowania glebą.

Doświadczenia zdobyte w latach 2007–2013

Odesłania do odpowiednich działań ENRD umożliwiających lepsze zrozumienie sposobu wspierania ekosystemów dzięki skutecznemu programowaniu i wdrażaniu PROW.

- [Warsztaty Komitetu Koordynacyjnego ENRD pt. „Projektowanie wysokiej jakości działań na rzecz środowiska i klimatu w ramach PROW 2014–2020”](#) zorganizowane przez ENRD jako część działań przygotowawczych do nowego okresu programowania 2014–2020. Wyniki z warsztatów dotyczą skutecznej oceny potrzeb i określenia priorytetów; wyboru działań, projektowania i wdrożenia; skutecznej realizacji usług w zakresie ochrony środowiska.
- Przegląd Obszarów Wiejskich UE nr 15 „Świadczenie usług w zakresie ochrony środowiska przy użyciu polityki rozwoju obszarów wiejskich” (kwiecień 2013 r.) [[PDF](#) [PL](#)] zawiera analizę sposobu, w jaki polityka rozwoju obszarów wiejskich wspiera świadczenie usług w zakresie ochrony środowiska na obszarach wiejskich UE.
- [Usługi w zakresie ochrony środowiska](#) są powiązane z tematyczną stroną grupy fokusowej ds. działań prośrodowiskowych, która wskazała najistotniejsze aspekty świadczenia usług w zakresie ochrony środowiska i przygotowała zbiór zaleceń dotyczących projektowania i wdrażania nowych programów rozwoju obszarów wiejskich (2014–2020). *Streszczenie raportu grupy fokusowej* [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)].
- W broszurze zawierającej przykłady projektów związanych ze świadczeniem usług w zakresie ochrony środowiska [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] zrealizowanych w ramach EFRROW przedstawiono w szczególności szeroki zakres różnych usług związanych z ochroną środowiska, które mogą być wspierane przez EFRROW z wykorzystaniem wsparcia finansowego dostępnego dla programów rozwoju obszarów wiejskich państw członkowskich UE (PROW).
- W sekcji dotyczącej [dóbr publicznych i interwencji publicznej](#) przedstawiono wyniki i ustalenia odpowiedniej tematycznej grupy roboczej, przeanalizowano potencjał polityki rozwoju obszarów wiejskich pod kątem wkładu w zapewnienie dóbr publicznych na obszarach wiejskich przez rolnictwo, w tym bioróżnorodności na użytkach rolnych i zasobów naturalnych takich jak woda i gleby.
- Tematyczna grupa robocza nr 4: wspólne podejścia do programów rolno-środowiskowych [[PDF](#) [en](#)] omówiła istniejące wspólne podejścia do umów rolno-środowiskowych.
- Broszura na temat dóbr publicznych i interwencji publicznej w rolnictwie: [[PDF](#) [en](#) [de](#) [fr](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] powstała w oparciu o prace prowadzone przez tematyczną grupę roboczą ds. dóbr publicznych, która omówiła kwestie związane z dobrami publicznymi i przeanalizowała udział unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich w zapewnieniu tych dóbr.
- Przegląd Obszarów Wiejskich nr 7 „Dobra publiczne i rozwój obszarów wiejskich” (marzec 2011 r.): [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [es](#) [it](#) [pl](#)] poświęcono roli polityki UE w odniesieniu do rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich w zakresie dostarczania dóbr publicznych na obszarach wiejskich w całej Europie.
- W broszurze na temat projektów zrealizowanych w ramach EFRROW w dziedzinie rozwoju ekologicznego: [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] przedstawiono studia przypadku dotyczące projektów zrealizowanych w ramach PROW UE, dzięki którym zaprezentowano i wyjaśniono w praktyce, w jaki sposób obszary wiejskie mogą skorzystać na przyjęciu zrównoważonego środowiskowo podejścia do rozwoju tych terenów.
- W badaniu dotyczącym różnorodności biologicznej i utrzymania siedlisk dzięki działaniom prowadzonym w ramach wspólnej polityki rolnej („[Addressing biodiversity and habitat preservation through Measures applied under the Common Agricultural Policy](#)”) analizuje się rolę WPR w podtrzymywaniu różnorodności biologicznej i powiązanych usług

ekosystemowych przez rolnictwo oraz sposób zwiększenie tej roli w przyszłości w celu przyczynienia się do realizacji celów UE w zakresie różnorodności biologicznej.

Przykłady wdrożenia PROW

W tym pliku [Excel](#) do pobrania można znaleźć odpowiednie przykłady projektów współfinansowanych z EFRROW (dotyczące różnorodności biologicznej, ekosystemu leśnego lub wód gruntowych), odpowiednie przykłady studiów przypadku i przykłady udanego wdrożenia PROW.

5. Efektywne gospodarowania zasobami – wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym

Priorytet w skrócie

W ramach inteligentnego i zrównoważonego wzrostu we wszystkich sektorach gospodarki należy uwzględnić ochronę skąpych zasobów. W rolnictwie konieczne jest bardziej wydajne korzystanie z energii i zasobów wodnych (gospodarstwa rolne odpowiadają za około 24% całkowitego poboru wody), a jednocześnie zmniejszanie emisji gazów cieplarnianych i pochłanianie dwutlenku węgla. Rolnictwo oraz pozostałe sektory gospodarki na obszarach wiejskich mogą dostarczać surowce o kluczowym znaczeniu dla biogospodarki.

Obszary interwencji

1. Poprawa efektywności korzystania z zasobów wodnych w rolnictwie;
2. Poprawa efektywności korzystania z energii w rolnictwie i przetwórstwie spożywczym;
3. Ułatwianie dostaw i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, produktów ubocznych, odpadów, pozostałości i innych surowców nieżywnościowych dla celów biogospodarki;
4. Redukcja emisji podtlenku azotu i metanu z rolnictwa;
5. Promowanie pochłaniania dwutlenku węgla w rolnictwie i leśnictwie.

Doświadczenia zdobyte w latach 2007–2013

Odesłania do odpowiednich działań ENRD, umożliwiających lepsze zrozumienie sposobu przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu dzięki skutecznemu programowaniu i wdrażaniu PROW.

- [Warsztaty Komitetu Koordynacyjnego ENRD pt. „Projektowanie wysokiej jakości działań na rzecz środowiska i klimatu w ramach PROW 2014–2020”](#) zorganizowane przez ENRD jako część działań przygotowawczych do nowego okresu programowania 2014–2020. Wyniki warsztatów dotyczą skutecznej oceny potrzeb i określenia priorytetów; wyboru działań, projektowania i wdrożenia; skutecznej realizacji usług w zakresie ochrony środowiska.
- Sekcja „[Działania na rzecz klimatu](#)” zawiera odesłanie do działań podjętych przez ENRD w 2010 r., których celem było zidentyfikowanie sposobu rozwiązywania problemu zmiany klimatu w ramach PROW na poziomie państwa członkowskiego.
- W Przeglądzie Obszarów Wiejskich nr 4 „Działania w dziedzinie klimatu” (maj 2010 r.) [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#)] wyjaśniono udział, jaki ma polityka rozwoju obszarów wiejskich w unijnej strategii działań w dziedzinie klimatu.

Przygotowanie na lata 2014–2020

Odesłania do materiałów UE i państw członkowskich związanych ze wspieraniem programowania i wdrażania priorytetów rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020.

- [Badanie OSCAR – optymalne strategie walki ze zmianą klimatu na obszarach wiejskich](#)

Przykłady wdrożenia PROW

W tym pliku [Excel](#) do pobrania można znaleźć odpowiednie przykłady projektów współfinansowanych z EFRROW (np. dotyczące wpływu na środowisko, nawadniania lub kompostowania), odpowiednie przykłady studiów przypadku i przykłady udanego wdrożenia PROW.

6. Włączenie społeczne – zwiększanie włączenia społecznego, ograniczenie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Priorytet w skrócie

Około 14% populacji zamieszkującej regiony UE, które charakteryzuje przewaga obszarów wiejskich, ma problemy z powodu wskaźnika zatrudnienia, który jest o ponad połowę niższy od średniej UE, a ponadto wiele z tych obszarów ma niski wskaźnik PKB na mieszkańca.

Dzięki wielu działaniom możliwe jest wsparcie procesu tworzenia bardziej różnorodnych miejsc pracy lepszej jakości oraz poprawienie poziomu ogólnego rozwoju lokalnego, również dzięki technologiom informacyjno-komunikacyjnym (TIK).

Obszary interwencji

1. Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania nowych małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy;
2. Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich;
3. Zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych na obszarach wiejskich oraz ich wykorzystania i jakości.

Doświadczenia zdobyte w latach 2007–2013

Odesłania do odpowiednich działań ENRD umożliwiających lepsze zrozumienie sposobu wspierania włączenia społecznego dzięki skutecznemu programowaniu i wdrażaniu PROW.

- Przegląd Obszarów Wiejskich UE nr 6 „Zatrudnienie i włączenie społeczne” [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#) [hr](#)] dotyczy w szczególności wspierania zatrudnienia i walki z ubóstwem na obszarach wiejskich oraz poprawy jakości życia.
- W broszurze na temat projektów EFRROW w dziedzinie włączenia społecznego [[PDF](#) [pl](#)] przedstawiono szereg przykładów projektów na rzecz włączenia społecznego współfinansowanych z EFRROW, które są realizowane na różnych obszarach wiejskich Europy.
- [Na portalu młodzieży i młodych rolników](#) udostępniono odpowiednie informacje i materiały dotyczące wsparcia dla młodych rolników i młodzieży z obszarów wiejskich w UE. W

- szczególności „[inicjatywa tematyczna nt. młodzieży](#)” ENRD ma na celu zbadanie, w jaki sposób można ulepszyć wspieranie projektów związanych z młodzieżą w ramach PROW.
- W broszurze na temat projektów współfinansowanych z EFRROW dla młodych rolników oraz młodych osób z europejskich obszarów wiejskich [[PDF](#) [pl](#)] przedstawiono liczne przykłady projektów prezentujących, w jaki sposób EFRROW może pomóc w umożliwieniu rozwoju młodym rolnikom i młodym osobom z europejskich obszarów wiejskich.
 - [Rolnictwo społeczne](#) jest wspólną inicjatywą tematyczną KSOW zapoczątkowaną w celu zidentyfikowania i przeanalizowania możliwości i przeszkód wynikających z krajowych/regionalnych PROW 2007–2013 w zakresie realizacji działań związanych z rolnictwem społecznym/ochroną środowiska w UE-27.
 - [Społeczne aspekty przedsiębiorczości na obszarach wiejskich](#)
 - Portal biblioteki publikacji nt. przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w którym można znaleźć materiały dotyczące [włączenia poszczególnych grup docelowych](#) i przykłady projektów w tym zakresie.
 - Portal biblioteki publikacji nt. przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w którym można znaleźć materiały dotyczące [usług społecznych i rolnictwa](#) i przykłady projektów w tym zakresie.
 - Portal biblioteki publikacji nt. przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w którym można znaleźć materiały dotyczące [przedsiębiorczości społecznej](#) i przykłady projektów w tym zakresie.
 - W tej sekcji można znaleźć informacje na temat wykorzystywania [technologii informacyjno-komunikacyjnych \(TIK\)](#) na obszarach wiejskich.
 - W broszurze na temat projektów współfinansowanych z EFRROW w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] przedstawiono sposób wykorzystywania TIK jako niezbędnego narzędzia mogącego uwolnić potencjał obszarów wiejskich i sprawić, by stały się bardziej atrakcyjnym miejscem życia, pracy i odwiedzin.
 - W Przeglądzie Obszarów Wiejskich UE nr 10 „Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich” [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#) [hr](#)] przedstawiono, w jaki sposób polityka rolna UE i unijna polityka rozwoju obszarów wiejskich pomagają rozwijać przedsiębiorczość na obszarach wiejskich.

Przykłady wdrożenia PROW

W tym pliku [Excel](#) do pobrania można znaleźć odpowiednie przykłady projektów współfinansowanych z EFRROW (np. dotyczących usług społecznych, równych szans lub odnowy wsi), odpowiednie studia przypadków i przykłady udanego wdrożenia PROW.

Przepisy i wytyczne

Wdrażanie unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich w latach 2014–2020 będzie regulowane szeregiem aktów ustawodawczych, które odzwierciedlają nie tylko ramy zapewnione wspólnym podejściem strategicznym w odniesieniu [do europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych](#), ale również zreformowaną [wspólną politykę rolną](#).

Ponadto w traktacie lizbońskim, a bardziej szczegółowo w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej [[PDF](#) [pl](#)], wprowadzono nowe przepisy upoważniające Komisję Europejską do

przyjmowania aktów wykonawczych i aktów delegowanych w celu regulowania bardziej szczegółowych aspektów tej polityki.

Poza tym KE (w [ścieżce współpracy z państwami członkowskimi](#)) opracuje szereg dokumentów technicznych w celu przedstawienia wytycznych państwom członkowskim i regionom na etapie programowania i wdrażania różnych działań związanych z polityką rozwoju obszarów wiejskich (np. dokumenty techniczne i karty dokumentacyjne środków).

Ta sekcja przedstawia wiele poziomów prawa, które będą miały wpływ na politykę rozwoju obszarów wiejskich, a bardziej szczegółowo na określanie i wdrażanie nowych PROW.

Aby uzyskać bezpośredni dostęp do aktów ustawodawczych właściwych dla polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020 i szeregu materiałów ENRD oraz dostępnych wytycznych UE i państw członkowskich, należy kliknąć na poniższe linki.

Rozporządzenia UE na lata 2014–2020

W tej sekcji znajdują się odesłania do tekstów prawnych, które są właściwe dla EFRROW i wdrażania PROW w latach 2014–2020.

- Rozporządzenie (UE) nr 1310/2013 Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające niektóre przepisy przejściowe w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) [[PDF](#) [PL](#)]. W rozporządzeniu tym określa się przepisy przejściowe w celu połączenia dwóch okresów wieloletniego programowania.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) [[PDF](#) [PL](#)]. Jest to podstawowy akt, w którym określa się szczegółowe przepisy dotyczące EFRROW w odniesieniu do programowania rozwoju obszarów wiejskich.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 [[PDF](#) [PL](#)]. W „rozporządzeniu w sprawie wspólnych przepisów” przedstawia się wspólny zbiór przepisów mających zastosowanie do wszystkich instrumentów strukturalnych, w tym do EFRROW.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej [[PDF](#) [PL](#)]. W tak zwanym „rozporządzeniu w sprawie horyzontalnych aspektów WPR” przedstawia się przepisy dotyczące zarządzania finansami funduszy WPR – Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG), z którego finansowane są działania rynkowe i płatności bezpośrednie, oraz EFRROW, z którego finansowane jest wsparcie rozwoju obszarów wiejskich. W rozporządzeniu tym zebrane zostały przepisy dotyczące zasady wzajemnej zgodności, systemów doradztwa rolniczego oraz monitorowania i oceny WPR.

Zasoby i wytyczne

Odesłania do odpowiednich działań ENRD oraz dostępnych wytycznych UE i państw członkowskich wspierających przygotowanie i wdrażanie PROW oraz środków.

- Informacje dotyczące [europejskiego partnerstwa innowacyjnego rzecz zrównoważonego i wydajnego rolnictwa](#) i wytyczne dotyczące wdrażania europejskiego partnerstwa innowacyjnego w programach rozwoju obszarów wiejskich (projekt lipiec 2013 r.) [[PDF en](#)], DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich.
- [Grupa fokusowa ENRD „transfer wiedzy i innowacje”](#): Sprawozdanie, w którym przedstawia się ustalenia pierwszego etapu prac (od lipca do grudnia 2012 r.) [[PDF en](#)] oraz streszczenie [[PDF en](#)].
- [„Inicjatywa tematyczna nt. młodzieży”](#) ENRD ma na celu zbadanie, w jaki sposób można ulepszyć wspieranie projektów związanych z młodzieżą w ramach PROW.
- [Warsztaty Komitetu Koordynacyjnego nt. instrumentów finansowych](#) zorganizowano w celu poszerzenia wiedzy interesariuszy rozwoju obszarów wiejskich na temat możliwości i czynników w zakresie tworzenia i korzystania z instrumentów finansowych w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich w nowym okresie programowania (2014-2020). W Przeglądzie Obszarów Wiejskich UE nr 13 „Instrumenty finansowe w rozwoju obszarów wiejskich. Nowe możliwości walki z kryzysem gospodarczym” (październik 2012 r.) [[PDF pl](#)] przedstawia się możliwości, doświadczenia i wzywania w odniesieniu do wdrażania polityki rozwoju obszarów wiejskich UE.
- [Warsztaty Komitetu Koordynacyjnego ENRD pt. „Projektowanie wysokiej jakości działań na rzecz środowiska i klimatu w ramach PROW 2014-2020”](#) zorganizowane przez ENRD w ramach działań przygotowawczych do nowego okresu programowania 2014–2020. Wyniki warsztatów dotyczą efektywnej oceny potrzeb i określenia priorytetów, wyboru działań, projektowania i wdrażania oraz efektywnej realizacji usług w zakresie ochrony środowiska.
- Przegląd Obszarów Wiejskich UE nr 15 „Świadczenie usług w zakresie ochrony środowiska przy użyciu polityki rozwoju obszarów wiejskich” (kwiecień 2013 r.) [[PDF pl](#)] zawiera analizę sposobu, w jaki polityka rozwoju obszarów wiejskich wspiera świadczenie usług w zakresie środowiska na obszarach wiejskich UE, i przedstawia praktyczny zbiór narzędzi dla podmiotów odpowiedzialnych za projektowanie i wdrażanie PROW na kolejny okres programowania.
- [„Usługi w zakresie ochrony środowiska”](#) wiąże się z tematyczną stroną grupy fokusowej ds. działań prośrodowiskowych, która wskazała najistotniejsze aspekty świadczenia usług w zakresie ochrony środowiska i przygotowała zbiór zaleceń w zakresie opracowywania i wdrażania nowych programów rozwoju obszarów wiejskich (2014–2020). *Streszczenie raportu końcowego grupy fokusowej* [[PDF en](#)] [[fr](#)] [[de](#)] [[it](#)] [[es](#)] [[pl](#)].
- [Badanie OSCAR – Optymalne strategie walki ze zmianą klimatu na obszarach wiejskich](#)
- Posiedzenie grupy ekspertów na temat aktów delegowanych i wykonawczych w odniesieniu do europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych: akt delegowany (wersja 1) [[PDF en](#)] i akt wykonawczy (wersja 1) [[PDF en](#)] w sprawie systemu zarządzania i kontroli.
- Posiedzenie grupy ekspertów na temat aktów delegowanych i wykonawczych w odniesieniu do europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych: akt delegowany (wersja 2) [[PDF en](#)] i akt wykonawczy (wersja 2) [[PDF en](#)] w sprawie instrumentów finansowych.
- Posiedzenie grupy ekspertów na temat aktów delegowanych i wykonawczych w odniesieniu do europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych: system kategoryzacji i zmiana klimatu monitorowane w ramach polityki spójności [[PDF en](#)](** ta karta dokumentacyjna obejmuje elementy właściwe jedynie w odniesieniu do polityki spójności. Elementy właściwe dla EFROW i EFMR zostaną omówione na późniejszym etapie*).

Aby zapoznać się ze szczegółowymi materiałami i wytycznymi dotyczącymi CLLD/LEADER, [kliknij tutaj](#).

Aby zapoznać się ze szczegółowymi materiałami i wytycznymi dotyczącymi monitorowania i oceny PROW, [kliknij tutaj](#).

Aby zapoznać się ze szczegółowymi materiałami i wytycznymi dotyczącymi sieci rozwoju obszarów wiejskich, [kliknij tutaj](#).

Planowanie PROW

Przygotowanie krajowych i regionalnych programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) jest procesem wieloetapowym, w którym uczestniczy szereg podmiotów. PROW muszą odzwierciedlać cele strategiczne wyznaczone na szczeblu krajowym i określone w umowach partnerskich. Natomiast umowy te muszą opierać się na wspólnych ramach strategicznych koordynujących interwencję funduszy strukturalnych i inwestycyjnych na szczeblu europejskim (aby zapoznać się z przeglądem ram polityki na lata 2014–2020, [kliknij tutaj](#)).

Cały proces opiera się na aktywnym zaangażowaniu partnerów gospodarczych i społecznych oraz społeczeństwa obywatelskiego, z którymi prowadzone są konsultacje podczas przygotowywania zarówno umów partnerskich, jak i PROW.

Publikacją wniosków ustawodawczych na lata 2014–2020 dotyczących nowej [polityki spójności](#) oraz [wspólnej polityki rolnej](#) (październik 2011 r.) Komisja Europejska zapoczątkowała proces, który w końcu doprowadzi do oficjalnego przyjęcia PROW na lata 2014–2020. Aby uzyskać więcej informacji na temat właściwych przepisów na lata 2014–2020, [kliknij tutaj](#).

Przewidywany harmonogram przyjęcia PROW na lata 2014–2020			
2011	2012	2013	2014
Przyjęcie wniosków ustawodawczych KE na lata 2014–2020	Omówienie wniosków KE w Radzie i Parlamencie Europejskim	- Przyjęcie aktów podstawowych (w tym rozporządzeń w sprawie wspólnych ram strategicznych i EFRROW) -Przyjęcie aktów wykonawczych i delegowanych	- Przedłożenie umów partnerskich i PROW (*) - Oficjalne przyjęcie umów partnerskich i PROW (**)
	Nieformalne negocjacje i konsultacje dotyczące umów partnerskich i PROW		Formalne negocjacje i konsultacje dotyczące umów partnerskich i PROW
(*) Umowy partnerskie należy przedłożyć w ciągu czterech miesięcy od przyjęcia rozporządzeń podstawowych, natomiast PROW w ciągu trzech miesięcy od przyjęcia umów partnerskich.			
(**) Nastąpi ono w ciągu czterech miesięcy w przypadku umów partnerskich i w ciągu sześciu miesięcy w przypadku PROW od momentu ich oficjalnego przedłożenia (PROW zostaną zatwierdzone dopiero po zatwierdzeniu umów partnerskich przez KE).			
Źródło: na podstawie schematu opracowanego przez Komisję Europejską, DG REGIO.			

To właśnie w tym kontekście przygotowywanie PROW ma miejsce w państwach członkowskich i regionach. Skuteczne programowanie PROW opiera się na strategicznych wyborach przedmiotu i sposobu wsparcia, których dokonuje się na podstawie: (i) wnikliwej analizy kontekstu (analizy

SWOT); (ii) szczegółowej oceny potrzeb; (iii) definicji priorytetów i obszarów interwencji, wyboru odpowiednich środków i przydziału zasobów finansowych według przewidywanych wyników.

1. Ogólna analiza SWOT obszaru objętego programem: - konkurencyjność sektora rolno-spożywczego; - środowisko i klimat; - sytuacja społeczno-gospodarcza obszaru wiejskiego.	2. Szczegółowa ocena potrzeb: - według priorytetu i celu szczegółowego.	3. Działanie strategiczne: - Wybór właściwych priorytetów / celów szczegółowych; - określanie celu; - planowanie działań, wyników, zasobów finansowych
Konsultacje z partnerami		
Źródło: Dokument roboczy DG AGRI „Elementy planowania strategicznego na okres 2014–2020”.		

Aktualny stan przygotowania PROW w państwach członkowskich można sprawdzić w **tablicy wyników dla PROW** ([uaktualnionej w listopadzie 2013 r.](#)) [PDF [en](#)].

Przygotowywanie PROW na lata 2014–2020

Odesłania do odpowiednich działań ENRD i innych zasobów wspierających strategiczne programowanie i przygotowywanie nowych PROW.

- Na [seminarium pt. „Skuteczne programowanie”](#) podsumowano wyniki prac przygotowawczych ENRD na okres 2014–2020. Tematyka seminarium dotyczyła sposobu, w jaki zebrana wiedza oraz doświadczenie, jak również priorytety przekrojowe związane z innowacjami, środowiskiem oraz zmianą klimatu, mogą zostać uwzględnione w nowych PROW. W trakcie seminarium omówiono również różne możliwości usprawnienia procesu projektowania i wdrażania programu w kolejnym okresie programowania. Wyniki seminarium i wnioski podsumowano w dokumencie zatytułowanym „Czynniki sukcesu nowych programów rozwoju obszarów wiejskich” [PDF [pl](#)].
- „Warsztaty [nt. planowania strategicznego oraz monitoringu i oceny PROW 2014-2020](#)”.
- Dokument roboczy dotyczący elementów planowania strategicznego na lata 2014–2020 [PDF [en](#)] opracowany przez KE – DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich z okazji seminarium ENRD pt. „Skuteczne programowanie” EFRROW 2014–2020, Bruksela 6–7 grudnia 2012 r.
- Maksymalne wykorzystanie PROW: wytyczne dotyczące oceny *ex-ante* PROW na lata 2014–2020 – projekt z sierpnia 2012 r. [PDF [en](#)] – wytyczne sporządzone przez europejską sieć oceny mają pomóc instytucjom zarządzającym PROW oraz osobom oceniającym w planowaniu i przeprowadzaniu oceny *ex ante* PROW na lata 2014–2020.
- [Warsztaty Komitetu Koordynacyjnego nt. instrumentów finansowych](#) zorganizowano w celu podniesienia wśród interesariuszy rozwoju obszarów wiejskich świadomości na temat możliwości i ustaleń w zakresie tworzenia i korzystania z instrumentów finansowych w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich w nowym okresie programowania (2014–2020).
- Grupa fokusowa ds. [transferu wiedzy i innowacji](#) dokonała analizy sposobu, w jaki programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW) w ramach bieżącej polityki wspierają transfer wiedzy i innowacje w praktyce oraz przedstawiła państwom członkowskim zalecenia w odniesieniu do wspierania transferu wiedzy i innowacji w nowym okresie planowania.

- [Seminarium pt. „Programowanie innowacji: jak najskuteczniej wykorzystać narzędzia służące do rozwoju obszarów wiejskich w odniesieniu do wdrażania europejskiego partnerstwa innowacyjnego”](#), Madryt, 26–27 czerwca 2013 r.
- [Usługi w zakresie ochrony środowiska](#) wiążą się z tematyczną stroną grupy fokusowej ds. działań prośrodowiskowych, która wskazała najistotniejsze aspekty świadczenia usług w zakresie ochrony środowiska i przygotowała zbiór zaleceń w zakresie opracowywania i wdrażania nowych programów rozwoju obszarów wiejskich (2014–2020). Streszczenie raportu grupy fokusowej [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)].
- Przegląd Obszarów Wiejskich UE nr 15 „Świadczenie usług w zakresie ochrony środowiska przy użyciu polityki rozwoju obszarów wiejskich” (kwiecień 2013 r.) [[PDF](#) [pl](#)] zawiera analizę sposobu, w jaki polityka rozwoju obszarów wiejskich wspiera świadczenie usług w zakresie środowiska na obszarach wiejskich UE. Przegląd zawiera zbiór narzędzi dla podmiotów uczestniczących w projektowaniu i wdrażaniu PROW na lata 2014–2020.
- [Warsztaty Komitetu Koordynacyjnego ENRD pt. „Projektowanie wysokiej jakości działań na rzecz środowiska i klimatu w ramach PROW 2014-2020”](#) zorganizowane przez ENRD w ramach działań przygotowawczych do nowego okresu programowania 2014–2020. Wyniki z warsztatów dotyczą efektywnej oceny potrzeb i określenia priorytetów, wyboru działań, projektowania i wdrażania oraz efektywnej realizacji usług w zakresie ochrony środowiska.

Materiały i wytyczne

Dostępne dokumenty techniczne i wytyczne UE i państw członkowskich dotyczące przygotowania umów partnerskich na lata 2014–2020 obejmujące konsultacje z zainteresowanymi stronami.

- Dokument roboczy służb Komisji dotyczący zasady partnerstwa w procesie wdrażania funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych – elementy europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa [[PDF](#) [pl](#)].
- Posiedzenie grupy ekspertów na temat aktów delegowanych i wykonawczych w odniesieniu do europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych: projekt wzoru i wytyczne dotyczące treści umowy partnerskiej (wersja 3) [[PDF](#) [en](#)].
- W [swoich stanowiskach](#) KE poinformowała państwa członkowskie o opinii służb Komisji na temat głównych wyzwań i priorytetów w zakresie finansowania na lata 2014–2020 oraz ustanowiła ramy w odniesieniu do dialogu między KE a każdym państwem członkowskim w sprawie opracowania umów partnerskich i programów.
- [Inicjatywa tematyczna](#) maltańskiej KSOW mająca na celu sprostanie wyzwaniom programowania PROW na lata 2014–2020.
- [Wkład](#) francuskiej KSOW w krajowy proces konsultacji w odniesieniu do umów partnerskich na lata 2014–2020.

Wdrażanie PROW

Poprawa jakości programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) jest istotnym elementem misji ENRD. W tej sekcji przedstawia się szereg materiałów, których celem jest wspieranie wdrażania nowych PROW. Obejmuje ona regularnie aktualizowane opracowania analityczne ENRD dotyczące w szczególności zrozumienia funkcjonowania polityki w praktyce, w których wskazuje się elementy funkcjonujące prawidłowo i elementy wymagające poprawy oraz zapewnia wgląd w proces podejmowania decyzji w państwach członkowskich i na poziomie europejskim.

Sekcja ta zawiera również odnośne materiały ENRD obejmujące podsumowania doświadczeń zdobytych podczas wdrażania programów w latach 2007–2013, wgląd w cykl życia projektów finansowanych z EFROW i przykłady pomyślnego wdrożenia PROW.

Doświadczenia zdobyte w latach 2007–2013

Odeśłania do działań ENRD i streszczeń właściwych dla wdrażania PROW.

- [Seminarium na temat „Poprawy realizacji programów rozwoju obszarów wiejskich”](#) zorganizowano w oparciu o wyniki tematycznej grupy roboczej nr 4 ENRD „Mechanizmy wdrażania polityki rozwoju obszarów wiejskich UE”, która zidentyfikowała elementy funkcjonujące prawidłowo w odniesieniu do wdrażania PROW i elementy wymagające poprawy w przyszłości.
- [Tematyczna grupa robocza ds. mechanizmów wdrażania](#) dokonała przeglądu doświadczeń związanych z wdrażaniem programów rozwoju obszarów wiejskich w UE w celu zidentyfikowania tych aspektów, które funkcjonują prawidłowo, i tych, które mogą wymagać udoskonalenia, oraz przedstawiania konkretnych zaleceń dotyczących usprawnień. *Raport końcowy – Podsumowanie i wnioski* [[PDF](#) [en](#)].
- [Usługi w zakresie ochrony środowiska](#) wiążą się z tematyczną stroną grupy fokusowej ds. działań prośrodowiskowych, która wskazała najistotniejsze aspekty świadczenia usług w zakresie ochrony środowiska i przygotowała zbiór zaleceń w zakresie opracowywania i wdrażania nowych programów rozwoju obszarów wiejskich (2014–2020). *Streszczenie* [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)].
- Przegląd Obszarów Wiejskich UE nr 15 „Świadczenie usług w zakresie ochrony środowiska przy użyciu polityki rozwoju obszarów wiejskich” (kwiecień 2013 r.) [[PDF](#) [pl](#)] zawiera analizę sposobu, w jaki polityka rozwoju obszarów wiejskich wspiera świadczenie usług w zakresie środowiska na obszarach wiejskich UE. Przegląd uznaje się za praktyczny zbiór narzędzi dla podmiotów odpowiedzialnych za projektowanie i wdrażanie nowych PROW (na lata 2014–2020).
- [Warsztaty Komitetu Koordynacyjnego ENRD pt. „Projektowanie wysokiej jakości działań na rzecz środowiska i klimatu w ramach PROW 2014-2020”](#) zorganizowane przez ENRD w ramach działań przygotowawczych do nowego okresu programowania 2014–2020. Prezentacje przedstawione podczas warsztatów i wyniki z warsztatów dotyczą efektywnej oceny potrzeb i określenia priorytetów, wyboru działań, projektowania i wdrażania oraz efektywnej realizacji usług w zakresie ochrony środowiska.
- Grupa robocza ds. [typologii i ukierunkowania terytorialnego](#) przyczynia się do opracowania dokładnej definicji obszarów wiejskich w UE, która jest niezbędna do opracowania polityki rozwoju obszarów wiejskich UE i zapewnienia komplementarności z innymi funduszami UE przeznaczonymi na rozwój obszarów wiejskich
- [Tematyczna grupa robocza ds. rolnictwa i gospodarki w szerszym ujęciu](#) dokonała analizy powiązań między rolnictwem a szeroko rozumianą gospodarką wiejską w celu zidentyfikowania i opisanego potencjalnych synergii lub konfliktów między rolnictwem a gospodarką wiejską na różnych obszarach wiejskich UE.
- W sekcji dotyczącej [dóbr publicznych i interwencji publicznej](#) przedstawiono wyniki i ustalenia odpowiednich tematycznych grup roboczych, przeanalizowano potencjał polityki rozwoju obszarów wiejskich pod kątem wkładu w zapewnienie dóbr publicznych na obszarach wiejskich przez rolnictwo, w tym bioróżnorodności na użytkach rolnych i zasobów naturalnych takich jak woda i gleby.

- [„Inicjatywa tematyczna nt. młodzieży”](#) ENRD ma na celu zbadanie, w jaki sposób można ulepszyć wspieranie projektów związanych z młodzieżą w ramach PROW.

Przykłady wdrożenia PROW

Sekcja ta zawiera przykłady projektów współfinansowanych z EFRROW, studia przypadków i przykłady pomyślnego wdrożenia PROW, które mogą stanowić wytyczne w odniesieniu do przyszłych działań związanych z wdrażaniem PROW.

Przykłady zrealizowanych programów rozwoju obszarów wiejskich (pochodzące ze studiów przypadków [tematycznej grupy roboczej ds. mechanizmów wdrażania](#)):

- Globalne modele umów kontraktacyjnych w rolnictwie w Katalonii, Hiszpania [[PDF](#) [en](#)].
- Proces konsultacji w celu przygotowania narodowego planu strategicznego i programu rozwoju obszarów wiejskich w Austrii [[PDF](#) [en](#)].
- Zintegrowany projekt z zakresu łańcucha dostaw w regionie Emilia-Romania, Włochy [[PDF](#) [en](#)].
- Podejście strategiczne i tworzenie programu w Danii [[PDF](#) [en](#)].
- Tworzenie i wdrażanie strategii komunikacyjnych we Francji [[PDF](#) [en](#)].
- Poprawa procedur aplikacyjnych w Polsce [[PDF](#) [en](#)].

Doświadczenia zdobyte w latach 2007–2013

W tej sekcji można znaleźć najważniejsze materiały dostępne na stronach ENRD. Obejmuje ona odesłania do: wyników analiz tematycznych, doświadczeń zdobytych podczas realizacji udanych inicjatyw, wytycznych, wyników działań, publikacji, materiałów audiowizualnych i innych materiałów opracowanych przez ENRD lub z jej udziałem w okresie programowania 2007–2013. Ich treść ma duże znaczenie dla programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) na lata 2014–2020.

Programowanie i wdrażanie

- Na [seminarium pt. „Skuteczne programowanie”](#) podsumowano wyniki warsztatów ENRD zorganizowanych w 2012 r. Tematyka seminarium dotyczyła sposobu, w jaki zebrana wiedza oraz doświadczenie, jak również priorytety przekrojowe związane z innowacjami, środowiskiem oraz zmianą klimatu, mogą zostać uwzględnione w nowych PROW. Oceniono również różne możliwości usprawnienia procesu projektowania oraz wdrażania programu w kolejnym okresie programowania.
- [Seminarium na temat „Poprawy realizacji programów rozwoju obszarów wiejskich”](#) zorganizowano w oparciu o wyniki tematycznej grupy roboczej nr 4 ENRD „Mechanizmy wdrażania polityki rozwoju obszarów wiejskich UE”, która zidentyfikowała elementy funkcjonujące prawidłowo w odniesieniu do wdrażania PROW i elementy wymagające poprawy w przyszłości.
- [Grupa robocza ds. typologii i ukierunkowania terytorialnego](#) uczestniczy w tworzeniu dokładnej definicji obszarów wiejskich w UE, która jest niezbędna dla opracowania kształtu unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich i zapewnienia komplementarności z innymi funduszami UE przeznaczonymi na rozwój obszarów wiejskich.
- [Tematyczna grupa robocza ds. rolnictwa i gospodarki w szerszym ujęciu](#) dokonała analizy powiązań między rolnictwem a szeroko rozumianą gospodarką wiejską w celu

- zidentyfikowania i opisanie potencjalnych synergii lub konfliktów między rolnictwem a gospodarką wiejską na różnych obszarach wiejskich UE.
- [Tematyczna grupa robocza ds. mechanizmów wdrażania](#) dokonała przeglądu doświadczeń związanych z wdrażaniem programów rozwoju obszarów wiejskich w UE w celu zidentyfikowania tych aspektów, które funkcjonują prawidłowo, i tych, które mogą wymagać udoskonalenia, oraz przedstawiania konkretnych zaleceń dotyczących usprawnień.
 - [Tematyczne broszury informacyjne](#) przedstawiają jasny obraz działań podejmowanych w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich w poszczególnych dziedzinach, podkreślając powiązania pomiędzy priorytetami polityki, narzędziami wdrażania oraz ich faktycznymi wynikami.
 - [Broszury nt. PROW](#) zawierają informacje na temat ogólnych postępów każdego z programów rozwoju obszarów wiejskich wdrażanych w UE.
 - W [tabelach wskaźników monitorowania PROW](#) ukazywane są osiągnięte postępy w postaci wskaźników finansowych i rezultatu w odniesieniu do celów przydzielonych PROW 2007–2013.
 - [Baza danych projektów RDP](#) obejmuje przykłady udanych projektów PROW wdrażanych w UE.

Transfer wiedzy i innowacje

- Przegląd Obszarów Wiejskich nr 16 pt. „Transfer wiedzy i innowacje w polityce rozwoju obszarów wiejskich” (maj 2013 r.) [[PDF](#) [pl](#)]. W tym wydaniu „Przeglądu Obszarów Wiejskich” przedstawiono w skrócie sposób obecnego postrzegania innowacji w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, a także przyszłe wyzwania i możliwości. Celem tej publikacji jest przekazanie wiedzy oraz wspomaganie dalszego włączania wymiany wiedzy i innowacji do nowej polityki rozwoju obszarów wiejskich.
- [Grupa fokusowa ds. transferu wiedzy i innowacji](#) dokonała analizy sposobu, w jaki programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW) w ramach polityki na lata 2007–2013 wspierają transfer wiedzy i innowacje w praktyce i przedstawiła państwom członkowskim zalecenia w odniesieniu do wspierania transferu wiedzy i innowacji w nowym okresie planowania.
- [Źródła informacji o KT&I](#) stanowią przejrzyste uporządkowany spis zawierający odpowiednie informacje na temat projektów, inicjatyw, instytucji i bibliotek utworzony w celu ułatwienia bardziej aktywnej współpracy oraz zaangażowania, prowadzących do lepszego transferu wiedzy i innowacji w społeczności wiejskiej.
- [Przykłady projektów i inicjatyw](#) w obszarze transferu wiedzy i innowacji.
- W Przeglądzie Obszarów Wiejskich nr 2 „Kreatywność i innowacje w Unii Europejskiej na rzecz rozwoju obszarów wiejskich” (grudzień 2009 r.) [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#) [hu](#)] przedstawiono przykłady innowacyjności i kreatywności pochodzące z obszarów wiejskich Europy.

Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich

- Raport końcowy z inicjatywy tematycznej ENRD „Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich” [[PDF](#) [en](#)].
- W Przeglądzie Obszarów Wiejskich UE nr 10 „Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich” [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#) [hr](#)] przedstawiono, w jaki sposób polityka rolna UE i polityka UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich pomagają rozwijać przedsiębiorczość na obszarach wiejskich.

- Przegląd Obszarów Wiejskich UE nr 5 „Utrzymanie konkurencyjności w sektorach rolnym, rolno-spożywczym i leśnym UE” [PDF [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#)] koncentruje się na wspieraniu sektora rolnego, leśnego i rolno-spożywczego UE, łącząc konkurencyjność z wielofunkcyjnością.
- [Wytyczne](#) udostępnione jako narzędzie rozwijania zdolności dla przedsiębiorców na obszarach wiejskich.
- [Wydarzenia, szkolenia i grupy robocze](#) organizowane w celu rozwijania zdolności przedsiębiorców z obszarów wiejskich.
- Biblioteka publikacji nt. przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w których można znaleźć [publikacje o charakterze ogólnym](#) i przykłady projektów.
- Przegląd Obszarów Wiejskich UE nr 9 „Leśnictwo i rozwój obszarów wiejskich” [PDF [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#)] dotyczy w szczególności powiązań między polityką rozwoju obszarów wiejskich a obszarami wiejskimi i obejmuje również przykłady udanych projektów oraz praktyczne doświadczenia.
- W broszurze na temat projektów współfinansowanych z EFRROW w dziedzinie leśnictwa [PDF [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] zamieszczono szereg artykułów dotyczących sposobów wykorzystania EFRROW w celu zrównoważonego opracowania zbioru różnorodnych zasobów terenów zalesionych UE.

Instrumenty finansowe

- [Warsztaty Komitetu Koordynacyjnego nt. instrumentów finansowych](#) zorganizowano w celu poszerzenia wiedzy interesariuszy rozwoju obszarów wiejskich na temat możliwości i ustaleń w zakresie tworzenia i korzystania z instrumentów finansowych w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich w nowym okresie programowania (2014–2020).
- W Przeglądzie Obszarów Wiejskich UE nr 13 „Instrumenty finansowe w rozwoju obszarów wiejskich. Nowe możliwości walki z kryzysem gospodarczym” (październik 2012 r.) [PDF [pl](#)] przedstawiono możliwości, doświadczenia i wyzywania w odniesieniu do wdrażania polityki rozwoju obszarów wiejskich UE.
- Sekcja „[Finansowanie działalności na obszarach wiejskich](#)” zawiera informacje na temat Grupy do Zadań Specjalnych z zakresu Finansowania Obszarów Wiejskich, zorganizowanej w ramach inicjatywy tematycznej KSOW dotyczącej rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.
- Biblioteka publikacji nt. przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w której można znaleźć materiały dotyczące [lokalnych instrumentów finansowych](#) i przykłady projektów w tym zakresie.

Łańcuch żywnościowy

- [Żywność lokalna i krótki łańcuch dostaw](#) – strona wprowadzająca do tematu z odpowiednimi odesłaniami do działań UE w zakresie promowania produktów rolnych, przykładów badań i projektów.
- W Przeglądzie Obszarów Wiejskich UE nr 12 „Lokalna żywność i krótkie łańcuchy dostaw” [PDF [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#) [hr](#)] przedstawiono sposób, w jaki PROW przyczyniają się do wspierania produkcji lokalnej żywności i tworzenia krótkich łańcuchów dostaw.
- Biblioteka publikacji nt. przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w której można znaleźć materiały dotyczące [krótkich łańcuchów dostaw](#) i przykłady projektów w tym zakresie.

- W broszurze na temat projektów współfinansowanych z EFRROW w dziedzinie żywności [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] przedstawiono przykłady ilustrujące szereg pozytywnych korzyści dla państw członkowskich wynikających z działań dotyczących rozwoju obszarów wiejskich związanych z żywnością w ramach WPR.

Środowisko i zmiana klimatu

- [Warsztaty Komitetu Koordynacyjnego ENRD pt. „Projektowanie wysokiej jakości działań na rzecz środowiska i klimatu w ramach PROW 2014-2020”](#) zorganizowane przez ENRD w ramach działań przygotowawczych do nowego okresu programowania 2014–2020. Wyniki warsztatów dotyczą efektywnej oceny potrzeb i określenia priorytetów, wyboru działań, projektowania i wdrażania oraz efektywnej realizacji usług w zakresie ochrony środowiska.
- Przegląd Obszarów Wiejskich UE nr 15 „Świadczenie usług w zakresie ochrony środowiska przy użyciu polityki rozwoju obszarów wiejskich” (kwiecień 2013 r.) [[PDF](#) [pl](#)] zawiera analizę sposobu, w jaki polityka rozwoju obszarów wiejskich wspiera świadczenie usług w zakresie środowiska na obszarach wiejskich UE.
- [Usługi w zakresie ochrony środowiska](#) wiążą się z tematyczną stroną grupy fokusowej ds. działań prośrodowiskowych, która wskazała najistotniejsze aspekty świadczenia usług w zakresie ochrony środowiska i przygotowała zbiór zaleceń w zakresie opracowywania i wdrażania nowych programów rozwoju obszarów wiejskich (2014–2020). [Streszczenie raportu końcowego grupy fokusowej](#) [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)].
- W broszurze na temat projektów współfinansowanych z EFRROW w dziedzinie usług w zakresie ochrony środowiska [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] uwzględnia się w szczególności wiele różnych usług w zakresie ochrony środowiska, które mogą być wspierane ze środków EFRROW przez wykorzystanie wsparcia finansowego przeznaczonego na programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW) państw członkowskich UE.
- W sekcji dotyczącej [dóbr publicznych i interwencji publicznej](#) przedstawiono wyniki i ustalenia odpowiednich tematycznych grup roboczych, przeanalizowano potencjał polityki rozwoju obszarów wiejskich pod kątem wkładu w zapewnienie dóbr publicznych na obszarach wiejskich przez rolnictwo, w tym bioróżnorodności na użytkach rolnych i zasobów naturalnych takich jak woda i gleby.
- Tematyczna grupa robocza nr 4: wspólne podejścia do programów rolno-środowiskowych [[PDF](#) [en](#)] omówiła istniejące wspólne podejścia do umów rolno-środowiskowych.
- Broszura na temat dóbr publicznych i interwencji publicznej w rolnictwie: [[PDF](#) [en](#) [de](#) [fr](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] opiera się na pracach prowadzonych przez tematyczną grupę roboczą ds. dóbr publicznych, która omówiła kwestie związane z dobrami publicznymi i przeanalizowała, w jaki sposób unijna polityka rozwoju obszarów wiejskich przyczynia się do zapewnienia tych dóbr.
- Przegląd Obszarów Wiejskich nr 7 „Dobra publiczne i rozwój obszarów wiejskich” (marzec 2011 r.): [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#)] poświęcono roli polityki rolnej UE i polityki UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich w dostarczaniu dóbr publicznych na obszarach wiejskich w całej Europie.
- W broszurze na temat projektów współfinansowanych z EFRROW w dziedzinie rozwoju ekologicznego: [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] przedstawiono studia przypadków dotyczące projektów realizowanych w ramach PROW UE, ilustrujące i wyjaśniające w praktyce, w jaki sposób obszary wiejskie Europy mogą skorzystać na przyjęciu zrównoważonego ekologicznie podejścia do rozwoju tych terenów.

- [Zmiana klimatu / działania w dziedzinie klimatu](#) wiążą się z przekrojowym badaniem podjętym przez ENRD w 2010 r., którego celem było określenie sposobu, w jaki zagadnienia związane ze zmianą klimatu zostały uwzględnione w PROW na poziomie państw członkowskich.
- W Przeglądzie Obszarów Wiejskich nr 4 „Działania w dziedzinie klimatu” (maj 2010 r.) [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#)] wyjaśnia się wkład, jaki polityka rozwoju obszarów wiejskich wnosi w unijną strategię działań w dziedzinie klimatu.

Włączenie społeczne i rozwój gospodarczy obszarów wiejskich

- Na [portal](#)u [młodzi](#)ży i [młodych rolników](#) udostępniono odpowiednie informacje i materiały dotyczące wsparcia dla młodych rolników i młodzieży z obszarów wiejskich w UE. W szczególności „[inicjatywa tematyczna nt. młodzieży](#)” ENRD ma na celu zbadanie, w jaki sposób można ulepszyć wspieranie projektów związanych z młodzieżą w ramach PROW.
- W broszurze na temat projektów EFRROW w dziedzinie włączenia społecznego [[PDF](#) [pl](#)] przedstawia się szereg przykładów projektów na rzecz włączenia społecznego współfinansowanych z EFRROW, które są realizowane na różnych obszarach wiejskich Europy.
- W broszurze na temat projektów współfinansowanych z EFRROW dla młodych rolników oraz młodych osób z europejskich obszarów wiejskich [[PDF](#) [pl](#)] przedstawiono liczne przykłady projektów prezentujących, w jaki sposób EFRROW może pomóc w umożliwieniu rozwoju młodym rolnikom i młodym osobom z europejskich obszarów wiejskich.
- Przegląd Obszarów Wiejskich UE nr 6 „Zatrudnienie i włączenie społeczne” [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#) [hr](#)] dotyczy w szczególności wspierania zatrudnienia i walki z ubóstwem na obszarach wiejskich oraz poprawy jakości życia.
- [Rolnictwo społeczne](#) jest wspólną inicjatywą tematyczną KSOW zapoczątkowaną w celu zidentyfikowania i przeanalizowania możliwości i przeszkód wynikających z krajowych/regionalnych PROW 2007–2013 w zakresie implementacji działań związanych z rolnictwem społecznym/ochroną środowiska w UE-27.
- Na seminarium ENRD pt. „[Rolnictwo niskotowarowe w UE](#)” oceniono sytuację i politykę ukierunkowaną na niskotowarowe gospodarstwa rolne w UE.
- [Społeczne aspekty przedsiębiorczości na obszarach wiejskich](#)
- Biblioteka publikacji nt. przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w której można znaleźć materiały dotyczące [integracji poszczególnych grup docelowych](#) i przykłady projektów w tym zakresie.
- Biblioteka publikacji nt. przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w której można znaleźć materiały dotyczące [usług społecznych i rolnictwa](#) i przykłady projektów w tym zakresie.
- Biblioteka publikacji nt. przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w której można znaleźć materiały dotyczące [przedsiębiorczości społecznej](#) i przykłady projektów w tym zakresie.
- W tej sekcji można znaleźć informacje na temat wykorzystywania [TIK](#) na obszarach wiejskich.
- W broszurze na temat projektów współfinansowanych z EFRROW w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] przedstawiono sposób wykorzystywania TIK jako niezbędnego narzędzia mogącego uwolnić potencjał obszarów wiejskich i sprawić, by stały się bardziej atrakcyjnym miejscem życia, pracy i odwiedzin.

CCLD, LEADER oraz TNC

- Trzecie [spotkanie LEADER 2013 „Budowanie mostów dla przyszłości”](#) zorganizowano w celu wspierania procesu skutecznego programowania CLLD (znanego jako LEADER w ramach EFRROW) na poziomie krajowym i lokalnym.
- Informacje dotyczące „[Warsztatów DG ARGI na temat rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność](#)” zorganizowanych przez DG AGRI i Punkt Kontaktowy ENRD w kontekście X Europejskiego Tygodnia Regionów i Miast – DNI OTWARTE. Celem warsztatów była dyskusja na temat przygotowań, tworzenia, wdrażania i zarządzania lokalnymi strategiami rozwoju, a także zrozumienie roli sieci jako narzędzia do mobilizowania podmiotów i informowania o wartości dodanej współpracy międzynarodowej pomiędzy regionami.
- [Warsztaty nt. rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność](#) zostały zorganizowane przez ENRD w celu wymiany informacji i pomysłów dotyczących nowego okresu programowania oraz identyfikacji potrzeb zainteresowanych stron w tym zakresie, a także określenia możliwej roli sieci w fazie przygotowawczej.
- W ramach celu, jakim jest zbadanie procesu wdrażania LEADER w całej UE i zidentyfikowanie przykładów dobrych praktyk, które mogłyby zostać następnie przekształcone w zalecenia, jak poprawić proces wdrażania LEADER, [grupa fokusowa nr 4 „Lepsze lokalne strategie rozwoju”](#) ma na celu przeprowadzenie analizy dwóch głównych aspektów lokalnych strategii rozwoju – procesu tworzenia i wdrażania.
- W sekcji „[Lokalna grupa działania \(LGD\)](#)”, która jest częścią strony „Zestaw narzędzi LEADER”, znajdują się praktyczne i przydatne informacje dotyczące różnych aspektów tworzenia LGD.
- W sekcji „[Tworzenie i wdrażanie strategii](#)” znajdują się wytyczne dotyczące kwestii związanych z tworzeniem i wdrażaniem lokalnych strategii rozwoju.
- Przegląd Obszarów Wiejskich nr 11 „LEADER i współpraca” (kwiecień 2012 r.) [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [es](#) [it](#) [pl](#)] dotyczy w szczególności wzajemnych relacji między dwoma kluczowymi elementami podejścia LEADER, mianowicie lokalnymi strategiami rozwoju i współpracą.
- W broszurze na temat projektów współfinansowanych z EFRROW w ramach podejścia LEADER [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#) [ee](#)] przedstawiono i podkreślono wartość dodaną podejścia LEADER.
- W broszurze z przykładami powiązań projektów współfinansowanych z EFRROW z innymi funduszami UE [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)] przedstawiono, w jaki sposób można wykorzystać EFRROW w połączeniu z innymi unijnymi źródłami finansowania na obszarach wiejskich.
- [Słowniczek najważniejszych terminów związanych z współpracą międzynarodową \(TNC\)](#)
- W sekcji „[Zasady i procedury współpracy międzynarodowej w krajach członkowskich](#)” znajdują się informacje skierowane do LGD i innych podmiotów podobnych do LGD zainteresowanych projektami współpracy.
- W sekcji „[Wdrażanie TNC](#)” znajdują się informacje dotyczące ogólnych aspektów zarządzania projektami TNC.
- Sekcje informacyjne dotyczące roli monitorowania i ewaluacji w ramach kontynuacji współpracy międzynarodowej, które są konieczne do poprawy wdrażania projektów TNC.
- [Przewodnik po współpracy międzynarodowej](#)

Tworzenie sieci na rzecz rozwoju obszarów wiejskich

Tworzenie sieci w praktyce: doświadczenia i wnioski

- [Warsztaty Komitetu Koordynacyjnego pt. „Przyszłość sieci obszarów wiejskich”, Bruksela 17 września 2012 r.](#) i wyniki warsztatów [[PDF](#) [en](#)] dotyczą w szczególności przyszłości tworzenia sieci na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

- W Przeglądzie Obszarów Wiejskich nr 14 „Sieci i tworzenie sieci kontaktów w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich” (grudzień 2012 r.) [[PDF](#) [PL](#)] pokazuje się, że sieci są skutecznym sposobem przekazywania informacji, inspirowania i wzmacniania pozycji lokalnej ludności w społecznościach wiejskich.
- [Sieci jako narzędzie polityki rozwoju obszarów wiejskich](#) służące stymulowaniu nowych pomysłów i wymianie ich, co przyczynia się do realizacji polityki rozwoju obszarów wiejskich.
- We [wnioskach z działalności ENRD](#) przedstawiono niektóre istotne działania i osiągnięcia ENRD z lat 2008–2012.
- W sekcji [Wnioski z działalności KSOW](#) przedstawia się ważne i przydatne doświadczenia zdobyte w ramach KSOW w latach 2007–2013, z których skorzystać można w nowym okresie programowania 2014–2020.
- Sekcja [„Krajowe sieci obszarów wiejskich – różnorodność podejść”](#) obejmuje doświadczenia praktyczne i wskazówki wynikające z dużej różnorodności podejść KSOW związanych z tworzeniem sieci na rzecz obszarów wiejskich.
- W ramach wniosków z działalności KSOW, w sekcji [„Jednolite rozumienie wspólnotowych polityk”](#) przedstawia się przykłady wielu metod i technik stosowanych przez KSOW do angażowania grup, organizacji i jednostek w celu rozwijania jednolitego rozumienia polityki wśród grup zainteresowanych stron, zarówno na płaszczyźnie pionowej, jak i poziomej.
- W sekcji [„Wnioski z bieżącego okresu programowania”](#) znajdują się odesłania do doświadczeń zdobytych przez ENRD, KSOW i inne sieci w okresie programowania 2007–2013 i wniosków wyciągniętych z tego okresu, z których skorzystać można w nowym okresie programowania 2014–2020.
- W sekcji [„Efektywne angażowanie zainteresowanych stron”](#) znajdują się przykłady różnych metod i technik wykorzystywanych przez KSOW w celu zaangażowania istniejących i potencjalnych grup zainteresowanych stron w najbardziej istotne dla nich kwestie związane z PROW.
- Sekcja [„Usprawnianie wymiany praktyk i doświadczeń”](#) stanowi zbiór przykładów praktyk stanowiących cenne wskazówki dla innych zainteresowanych stron, które zostały przedstawione w odpowiedni sposób i udostępnione szerszej publiczności.
- W sekcji [„Wsparcie dla współpracy i działań wspólnych”](#) przedstawia się przykłady ilustrujące, w jaki sposób KSOW wspierały ludzi, grupy i organizacje w identyfikowaniu potencjalnych partnerów, wspólnym rozwijaniu pomysłów i pracy grupowej nad realizacją wspólnych projektów.
- Seminarium [„Tworzenie możliwości rozwojowych dla sieci obszarów wiejskich”](#) zostało zorganizowane przez ENRD w celu przyczynienia się do tworzenia możliwości rozwojowych sieci krajowych i regionalnych oraz stanowiło znakomitą okazję dla osób zaangażowanych we wczesne etapy tworzenia KSOW do spotkania się z innymi podmiotami związanymi z rozwojem obszarów wiejskich z całej UE.

Narzędzia do Samooceny KSOW

- Część zestawu narzędzi „Istniejące narzędzia wykorzystywane przez KSOW do prowadzenia samooceny” zawiera szereg praktycznych narzędzi samooceny, które są obecnie wykorzystywane przez KSOW.
- W sekcji „Wytyczne w zakresie projektowania badań ankietowych, kwestionariuszy i formularzy informacji zwrotnej” udostępniono na potrzeby KSOW ogólne wytyczne dotyczące przygotowywania badań ankietowych w celu uzyskania poglądów i opinii zainteresowanych stron oraz uczestników różnych działań związanych z tworzeniem sieci, a także przeprowadzenia oceny tych poglądów i opinii.

- W sekcji „Szersze spojrzenie na samoocenę KSOW” znajdują się odesłania i publikacje służące jako użyteczne źródła inspiracji, metodologii i doświadczeń dla KSOW zainteresowanych szerszym spojrzeniem na standardowy proces samooceny działań KSOW.
- W sekcji „Samoocena KSOW – profile” przedstawiono informacje dotyczące ogólnego podejścia do samooceny stosowanego przez wybrane KSOW.
- Sekcja „Potencjalne narzędzia wspierające samoocenę KSOW” stanowi zbiór wytycznych znajdujących zastosowanie w samoocenie działań organizacji pozarządowych i innych sieci działających na rzecz zmian społecznych oraz obejmujących przykłady praktyczne i porady, które mogą mieć również zastosowanie w samoocenie KSOW.
- W sekcji „Praktyczne narzędzia do samooceny KSOW” znajdują się odesłania do zbioru praktycznych narzędzi, które są wykorzystywane obecnie lub mogą być wykorzystywane w przyszłości przez KSOW do monitorowania postępu i oceny efektów ich działań związanych z tworzeniem sieci.

Monitorowanie i ocena

Monitorowanie i ocena są ważnymi elementami programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) – ich planowania, tworzenia i wdrażania. **Ocena** jest konieczna do prawidłowego określenia potrzeb obszarów wiejskich oraz stanowi ważną część definiowania przyszłej strategii planowania i wyboru najlepszych działań PROW. Ocena umożliwia ocenę wpływu polityki, a także wspomaga skuteczność wdrażania. **Monitorowanie** ma znaczenie dla przeprowadzanej oceny programów i dostarcza danych w celu terminowego dostosowania wdrażania programu. Monitorowanie i ocena mają szczególne znaczenie w dobie kryzysu ekonomicznego, kiedy zwiększone jest zapotrzebowanie na efektywne i skuteczne wykorzystywanie funduszy publicznych.

W okresie programowania 2014–2020 po raz pierwszy ustanowiono wspólne ramy monitorowania i oceny w odniesieniu do całej WPR. Na podstawie zdobytych doświadczeń Komisja Europejska proponuje optymalizację procesu monitorowania i oceny PROW. Celem jest terminowe przedstawianie wiarygodnych danych, co będzie umożliwiało przeprowadzenie właściwej oceny, podjęcie działań następczych, a w rezultacie usprawnienie procesu wdrażania PROW.

Dalsze informacje związane z monitorowaniem i oceną PROW oraz unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich można znaleźć na stronach [Europejskiej Sieci Oceny Rozwoju Obszarów Wiejskich](#), a także na stronach [Komisji Europejskich w sekcji](#) poświęconej monitorowaniu i ocenie WPR po 2013 r.

ENRD opracowuje [tabele wskaźników monitorowania PROW](#), w których przedstawia się postęp osiągnięty pod względem wydatków publicznych i wskaźniki produktu w odniesieniu do PROW UE na lata 2007–2013.

Ocena krajowych sieci obszarów wiejskich i ich samoocena

Odesłania do właściwych działań przeprowadzonych przez ENRD obejmujących ocenę KSOW i samoocenę.

- Część zestawu narzędzi „[Istniejące narzędzia wykorzystywane przez KSOW do prowadzenia samooceny](#)” zawiera szereg praktycznych narzędzi samooceny, które są obecnie wykorzystywane przez KSOW.
- W sekcji „[Samoocena KSOW – profile](#)” przedstawiono informacje dotyczące ogólnego podejścia do samooceny stosowanego przez wybrane KSOW.
- W sekcji „[Wytyczne w zakresie projektowania badań ankietowych, kwestionariuszy i formularzy informacji zwrotnej](#)” udostępniono na potrzeby KSOW ogólne wytyczne dotyczące przygotowywania badań ankietowych w celu uzyskania poglądów i opinii zainteresowanych stron oraz uczestników różnych działań związanych z tworzeniem sieci, a także przeprowadzenia oceny tych poglądów i opinii.
- W sekcji „[Szersze spojrzenie na samoocenę KSOW](#)” znajdują się odesłania i publikacje służące jako użyteczne źródła inspiracji, metodologii i doświadczeń dla KSOW zainteresowanych szerszym spojrzeniem na standardowy proces samooceny działań KSOW.
- Sekcja „[Potencjalne narzędzia wspierające samoocenę KSOW](#)” stanowi zbiór wytycznych znajdujących zastosowanie w samoocenie działań organizacji pozarządowych i innych sieci działających na rzecz zmian społecznych oraz obejmujących przykłady praktyczne i porady, które mogą mieć również zastosowanie w samoocenie KSOW.

Ocena TNC

Odesłania do odpowiednich działań przeprowadzonych przez europejską sieć oceny i ENRD obejmujących ocenę inicjatywy LEADER i współpracy międzynarodowej (TNC).

- Sekcje informacyjne dotyczące roli [monitorowania](#) i [oceny](#) w ramach kontynuacji współpracy międzynarodowej, które są konieczne do poprawy wdrażania projektów TNC [PDF

Tworzenie sieci na rzecz rozwoju obszarów wiejskich

Sieci i tworzenie sieci są powszechnie uznawane i przyjmowane jako podstawowe narzędzie wspierania i promowania zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Tworzenie sieci okazało się użytecznym instrumentem zwiększania poziomu zaangażowania zainteresowanych stron w różne etapy wdrażania programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW). Na etapie planowania PROW tworzenie sieci często wykorzystuje się jako instrument zraszający wszystkie zainteresowane strony w celu omówienia właściwych propozycji strategii politycznej. Na etapie realizacji polityki tworzenie sieci wspomaga działania różnych interesariuszy rozwoju obszarów wiejskich przez stwarzanie możliwości wymiany pomysłów, informacji i wiedzy. Gdy wdrażanie PROW jest już na bardziej zaawansowane, sieci odgrywają ważną rolę w rozpowszechnianiu dobrych praktyk i przyczyniają się do ulepszenia polityki rozwoju obszarów wiejskich.

Znaczenie roli, jaką odgrywa tworzenie sieci, zwiększy się w okresie programowania 2014–2020 przez ustanowienie sieci w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich na poziomie europejskim i krajowym.

Tworzenie sieci na poziomie krajowym – przez Europejską Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – zrzesza krajowe sieci obszarów wiejskich, organizacje i administracje aktywne w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich w celu:

- zwiększenia zaangażowania wszystkich zainteresowanych stron we procesie realizacji polityki;
- poprawy jakości PROW i wsparcia ich oceny;
- informowania szerszej grupy odbiorców o korzyściach płynących z polityki rozwoju obszarów wiejskich; oraz
- rozwijania innowacji w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich.

Sieć europejskiego partnerstwa innowacyjnego i jej [punkt usługowy](#) wspierają [europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz zrównoważonego i wydajnego rolnictwa](#) oraz tworzenie sieci grup operacyjnych, usług doradczych i badań. [Tutaj](#) można znaleźć więcej informacji na temat tworzenia sieci jako narzędzia polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014–2020.

Doświadczenia zdobyte w latach 2007–2013

Odesłania do odpowiednich działań ENRD w zakresie postrzegania tworzenia sieci jako narzędzia polityki rozwoju obszarów wiejskich na podstawie doświadczeń zdobytych na poziomie europejskim i krajowym.

- W Przeglądzie Obszarów Wiejskich nr 14 „Sieci i tworzenie sieci kontaktów w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich” [[PDF](#) [PL](#)] przedstawiono zdobyte doświadczenie i rolę sieci jako skutecznego środka przekazywania informacji, inspirowania i wzmocnienia pozycji lokalnej ludności w społecznościach wiejskich.
- We [wnioskach z działalności ENRD](#) przedstawiono niektóre istotne działania i osiągnięcia ENRD z lat 2008–2012.
- We [wnioskach z działalności KSOW](#) przedstawiono ważne i przydatne wnioski z doświadczeń zdobytych przez KSOW w latach 2007–2013, z których skorzystać można w nowym okresie programowania 2014-2020.
- Sekcja „[Krajowe sieci obszarów wiejskich – różnorodność podejść](#)” obejmuje doświadczenia praktyczne i wskazówki wynikające z dużej różnorodności podejść KSOW związanych z tworzeniem sieci na rzecz obszarów wiejskich.
- [Sieci jako narzędzie polityki rozwoju obszarów wiejskich](#) służące stymulowaniu nowych pomysłów i wymianie ich, co przyczynia się do realizacji polityki rozwoju obszarów wiejskich.
- Seminarium „[Tworzenie możliwości rozwojowych dla sieci obszarów wiejskich](#)” zostało zorganizowane przez ENRD w celu przyczynienia się do tworzenia możliwości rozwojowych sieci krajowych i regionalnych oraz stanowiło znakomitą okazję dla osób zaangażowanych we wczesne etapy tworzenia KSOW do spotkania się z innymi podmiotami związanymi z rozwojem obszarów wiejskich z całej UE.
- W sekcji „[Samooocena KSOW – profile](#)” przedstawiono informacje dotyczące ogólnego podejścia do samooceny stosowanego przez wybrane KSOW.
- Sekcja „[Potencjalne narzędzia wspierające samoocenę KSOW](#)” stanowi zbiór wytycznych znajdujących zastosowanie w samoocenie działań organizacji pozarządowych i innych sieci działających na rzecz zmian społecznych oraz obejmujących przykłady praktyczne i porady, które mogą mieć również zastosowanie w samoocenie KSOW.
- W sekcji „[Zasady i praktyka tworzenia sieci](#)” znajdują się materiały dotyczące podstaw i kluczowych kwestii w odniesieniu do ustanawiania i prowadzenia KSOW oraz odesłania do innych źródeł informacji na ten temat.
- Sekcja „[Zestaw narzędzi dla KSOW](#)” stanowi dynamiczne internetowe źródło informacji i wytycznych dla jednostek wsparcia sieci (JWS), instytucji zarządzających (IZ) i innych

ważnych zainteresowanych stron KSOW, którego celem jest wzmocnienie i rozszerzenie sieci obszarów wiejskich finansowanych z EFRROW.

- W sekcji „[Wytyczne w zakresie projektowania badań ankietowych, kwestionariuszy i formularzy informacji zwrotnej](#)” udostępniono na potrzeby KSOW ogólne wytyczne dotyczące przygotowywania badań ankietowych w celu uzyskania poglądów i opinii zainteresowanych stron oraz uczestników różnych działań związanych z tworzeniem sieci, a także przeprowadzenia oceny tych poglądów i opinii.

Wartość dodana tworzenia sieci: przykłady z lat 2007–2013

[Poniżej](#) zaprezentowano przykłady działań sieci, odpowiednie studia przypadków i przykłady pomyślnego tworzenia sieci.

- W sekcji „Jednolite rozumienie wspólnotowych polityk” przedstawia się przykłady wielu metod i technik stosowanych przez KSOW do angażowania grup, organizacji i jednostek w celu rozwijania jednolitego rozumienia polityki wśród grup zainteresowanych stron, zarówno na płaszczyźnie pionowej, jak i poziomej.
- W sekcji „Efektywne angażowanie interesariuszy” znajdują się przykłady różnych metod i technik wykorzystywanych przez KSOW w celu zaangażowania istniejących i potencjalnych grup zainteresowanych stron w najbardziej istotne dla nich kwestie związane z PROW.
- W sekcji „Wsparcie dla współpracy i działań wspólnych” przedstawia się przykłady ilustrujące, w jaki sposób KSOW wspierały ludzi, grupy i organizacje w identyfikowaniu potencjalnych partnerów, wspólnym rozwijaniu pomysłów i pracy grupowej nad realizacją wspólnych projektów.
- Sekcja „Usprawnianie wymiany praktyk i doświadczeń” stanowi zbiór przykładów praktyk stanowiących cenne wskazówki dla innych zainteresowanych stron, które zostały przedstawione w odpowiedni sposób i udostępnione szerszej publiczności.
- Sekcja „Wymiana doświadczeń i wiedzy” stanowi zbiór praktyk tworzenia sieci umożliwiających i ułatwiających ludziom, grupom i organizacjom dzielenie się wiedzą i doświadczeniem, zarówno w trakcie osobistego kontaktu, jak i przy wykorzystaniu różnych nośników informacji.
- Sekcja „Wsparcie dla współpracy i działań wspólnych” stanowi zbiór przykładów tworzenia sieci ilustrujących, w jaki sposób KSOW wspierały ludzi, grupy i organizacje w identyfikowaniu potencjalnych partnerów, wspólnym rozwijaniu pomysłów i pracy grupowej nad realizacją wspólnych projektów.

Przygotowanie na lata 2014–2020

Na tej stronie znajdują się przydatne narzędzia i materiały w odniesieniu do tworzenia sieci w okresie programowania 2014–2020.

- Prezentacja Komisji Europejskiej z 19. posiedzenia krajowych sieci obszarów wiejskich, które odbyło się dnia 12 września 2013 r. w Gdańsku w Polsce, obejmująca wstępne wytyczne dotyczące tworzenia sieci w okresie programowania 2014–2020 [[PDF](#) [enl](#)].

Rozwój kierowany przez lokalną społeczność

Podjęcie [LEADER](#), które zapoczątkowane zostało w 1991 r. przez Komisję Europejską w postaci inicjatywy wspólnotowej, stało się w głównym narzędziem polityki rozwoju obszarów wiejskich cieszącym się dużym zainteresowaniem w UE i poza nią, nie tylko na obszarach wiejskich, ale również na obszarach miejskich i przybrzeżnych. Zaproponowano, aby w nowym okresie programowania

rozwój kierowany przez lokalną społeczność (CLLD) stał się narzędziem służącym do angażowania obywateli na poziomie lokalnym w celu znajdowania rozwiązań dla społecznych, środowiskowych i gospodarczych wyzwań. Przewiduje się, że CLLD ułatwi wdrażanie zintegrowanego podejścia w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (EFRR, EFS, EFMR i EFRROW). Państwa członkowskie będą musiały określić w umowach partnerskich, w jaki sposób zamierzają wesprzeć CLLD, i wskazać, w jakich programach i obszarach można zastosować CLLD. Podejście CLLD jest opcjonalne dla EFRR, EFS, EFMR, ale jest obowiązkowe dla EFRROW. W związku z tym zachowane zostają główne elementy podejścia LEADER, takie jak lokalne grupy działania, lokalne strategie rozwoju oraz zasięg terytorialny i ludność objęta tym podejściem.

Nowe podejście CLLD umożliwi lepszą koordynację wsparcia typu LEADER z lokalnym wsparciem dla rozwoju z innych funduszy UE i powinno wzmocnić powiązania między obszarami wiejskimi, miejskimi i rybackimi. Szczegółowe informacje na temat CLLD można znaleźć w [poświęconej jej sekcji](#) na stronach ENRD.

Więcej informacji o CLLD można znaleźć w poniższych źródłach:

Doświadczenia zdobyte w latach 2007–2013

Odesłania do odpowiednich działań ENRD umożliwiających lepsze zrozumienie podejścia LEADER i podejścia CLLD do rozwoju obszarów wiejskich.

- Przegląd Obszarów Wiejskich nr 11 „LEADER i współpraca” [PDF [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#)] dotyczy w szczególności wzajemnych relacji między dwoma kluczowymi elementami podejścia LEADER, mianowicie lokalnymi strategiami rozwoju i współpracą.
- [Grupa fokusowa nr 1: wdrażanie oddolnego podejścia LEADER](#) została utworzona w celu sporządzenia listy modeli wdrażania programu LEADER, określenia głównych trudności/przeszkód we wdrażaniu osi LEADER oraz dobrych praktyk i rozważenia możliwych rozwiązań.
- [Grupa fokusowa nr 2: zachowanie innowacyjnego/eksperymentalnego charakteru LEADER](#) przeprowadziła analizę kwestii związanych z określeniem odpowiedniego dla LEADER stopnia innowacyjności i przykładów dobrych praktyk w zakresie tworzenia i wdrażania warunków kwalifikowalności dla innowacyjnych projektów i innowacyjnych systemów wsparcia.
- [Grupa fokusowa nr 3: wdrażanie działania „projekty współpracy” w ramach LEADER](#) przeprowadziła analizę kwestii dotyczących elementu osi LEADER, jakim jest współpraca międzynarodowa (TNC)
- [Grupa fokusowa nr 4: lepsze strategie rozwoju lokalnego](#) została utworzona w celu przeprowadzenia analizy dwóch głównych aspektów lokalnych strategii rozwoju – definicji i wdrażania.
- Trzecie [spotkanie LEADER 2013 „Budowanie mostów dla przyszłości”](#) zorganizowano w celu wspierania procesu skutecznego programowania CLLD na poziomie krajowym i lokalnym.
- W [bibliotece LEADER](#) można znaleźć informacje i dokumenty na temat inicjatyw LEADER II, LEADER+ oraz programu LEADER na lata 2007–2013.
- W [bazie danych lokalnych grup działania \(LGD\)](#) można znaleźć wykaz wszystkich zarejestrowanych LGD, zawierający szczegółowe informacje dotyczące ich celów oraz dane kontaktowe aktualne dla końca okresu programowania 2007–2013.
- [Przewodnik po współpracy międzynarodowej](#) wiąże się z informacjami mającymi na celu wspieranie zainteresowanych LGD w procesie przygotowywania wdrażania projektów TNC.

- W sekcji „[Zasady i procedury współpracy międzynarodowej w krajach członkowskich](#)” znajdują się informacje skierowane do LGD i innych podmiotów podobnych do LGD zainteresowanych projektami współpracy.
- W sekcji „[Lokalna grupa działania \(LGD\)](#)”, która jest częścią strony „Zestaw narzędzi LEADER”, znajdują się praktyczne i przydatne informacje dotyczące różnych aspektów tworzenia LGD.
- W sekcji strony „Zestaw narzędzi LEADER” – „[Tworzenie i wdrażanie strategii](#)” – znajdują się wytyczne dotyczące kwestii związanych z tworzeniem i wdrażaniem lokalnych strategii rozwoju.
- [„Rozwój kierowany przez lokalną społeczność \(CLLD\)”, będący częścią sekcji „Zagadnienia” na stronach ENRD](#)
- Materiał filmowy: [LEADER forward – the LEADER approach to rural development](#)
- Materiał filmowy: [The principles of LEADER](#)

Przykłady wdrożenia podejścia LEADER

Poniżej znajdują się przykłady projektów LEADER i współpracy międzynarodowej, odpowiednie studia przypadków i przykłady pomyślnego wdrożenia PROW.

- W broszurze na temat projektów współfinansowanych z EFRROW w ramach podejścia LEADER [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#) [ee](#)] przedstawiono i podkreślono wartość dodaną podejścia LEADER na konkretnych przykładach projektów finansowanych z EFRROW.
- W serii arkuszy informacyjnych „Lepsze praktyki w ramach podejścia LEADER w odniesieniu do lokalnych strategii rozwoju w całej UE” przedstawiono odpowiednie przykłady praktyk stosowanych przez instytucje zarządzające i lokalne grupy działania podczas wdrażania podejścia LEADER w latach 2007–2013. Celem serii jest podkreślenie elementów funkcjonujących prawidłowo na etapie tworzenia i realizacji lokalnych strategii rozwoju (LSR). Aby uzyskać bardziej szczegółowe informacje, kliknij na poniższe odesłania do każdego z arkuszy informacyjnych.
 - Wieloetapowy proces wyboru LGD (FI) [[PDF](#) [en](#)].
 - Wieloetapowy proces aplikacji i stałego monitorowania projektu (UK) [[PDF](#) [en](#)].
 - Przejrzyste reguły i podejścia gwarantujące międzysektorową integrację lokalnych strategii (GR) [[PDF](#) [en](#)].
 - Tworzenie łatwo mierzalnych celów LSR w celu wykazania wartości dodanej LEADER (IE) [[PDF](#) [en](#)].
 - Praktyczna lista elementów przygotowywania lokalnych strategii rozwoju przez LGD (SE) [[PDF](#) [en](#)].
 - Wspieranie niezależności LGD i obiektywnego podejmowania decyzji (FI) [[PDF](#) [en](#)].
 - Proces wewnętrznej oceny LGD (FI) [[PDF](#) [en](#)].
 - Wzmacnianie regionalnego charakteru LEADER (FR) [[PDF](#) [en](#)].
 - Uwzględnianie zbiorowej społecznej odpowiedzialności w projektach LEADER (ES) [[PDF](#) [en](#)].
 - Uwzględnianie LSR w ramach szerszego planowania terytorialnego (ES) [[PDF](#) [en](#)].
 - Lepszy monitoring i lepsza ocena LEADER (IT) [[PDF](#) [en](#)].
 - Wykorzystanie metod partycypacyjnych do tworzenia wysokiej jakości lokalnych strategii rozwoju (IT) [[PDF](#) [en](#)].

W powyższych arkuszach można znaleźć inspirujące [przykłady wdrożonych projektów LEADER i współpracy międzynarodowej, które otrzymały wsparcie w ramach PROW 2007–2013](#).

Przygotowanie na lata 2014–2020

Przydatne informacje dotyczące przygotowań do programowania i wdrażania CLLD na obszarach wiejskich i na obszarach innych niż wiejskie.

- Informacje na temat [unijnej polityki spójności 2014–2020](#).
- [Inicjatywy właściwe dla wdrażania podejścia CLLD](#), w tym jego stosowanie na obszarach innych niż wiejskie.
- [„Warsztaty DG AGRI na temat rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność”](#) zorganizowane przez DG AGRI i Punkt Kontaktowy ENRD w kontekście X Europejskiego Tygodnia Regionów i Miast – DNI OTWARTE. Celem warsztatów była dyskusja na temat przygotowań, tworzenia, wdrażania i zarządzania lokalnymi strategiami rozwoju, a także zrozumienie roli sieci jako narzędzia do mobilizowania podmiotów i informowania o wartości dodanej współpracy międzynarodowej pomiędzy regionami.
- W biuletynie informacyjnym pt. „Rozwój kierowany przez lokalną społeczność” (DG REGIO) [[PDF](#) [en](#)] podkreśla się główne elementy nowych podejść.
- Głównym celem wspólnych wskazówek Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej ds. AGRI, EMPL, MARE i REGIO dotyczących rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność w europejskich funduszach strukturalnych i inwestycyjnych [[PDF](#) [en](#)] (29 kwietnia 2013 r.) jest pomoc organom państw członkowskich w stworzeniu warunków dla skutecznego stosowania CLLD w umowach partnerskich i opracowaniu CLLD w odpowiednich programach.
- Podczas seminarium dotyczącego [rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność \(CLLD\) w europejskich funduszach strukturalnych i inwestycyjnych na lata 2014–2020](#), które zorganizowano dnia 6 lutego 2013 r., przedstawiono wytyczne i porady dotyczące CLLD w odniesieniu do aspektów programowania w ramach parametrów wspólnych ram strategicznych na lata 2014–2020.
- [Warsztaty nt. rozwoju kierowanego przez lokalną społeczność](#) zostały zorganizowane przez ENRD w celu wymiany informacji i pomysłów dotyczących nowego okresu programowania oraz identyfikacji potrzeb zainteresowanych stron w tym zakresie, a także określenia możliwej roli sieci w fazie przygotowawczej.
- Informacje dotyczące [inicjatywy tematycznej KSOW nt. CLLD](#), która służy przede wszystkim jako forum wymiany wiedzy pomiędzy krajowymi sieciami obszarów wiejskich.
- Warsztaty [„Finansowanie na rzecz LEADER/CLLD: możliwości i właściwe praktyki”](#) zorganizowano dnia 12 listopada 2013 r. w ramach działań ENRD wspierających przygotowania okresu programowania 2014–2020. Podczas warsztatów podkreślono szczególne wyzwania związane z finansowaniem podejścia LEADER/CLLD i określono skuteczne mechanizmy finansowania w odniesieniu do LEADER/CLLD oraz ich integrację z odpowiednimi mechanizmami wdrażania polityki.

Kraje kandydujące i potencjalne kraje kandydujące

W tej sekcji można znaleźć informacje dotyczące krajów kandydujących UE i potencjalnych krajów kandydujących UE, od najnowszych informacji na temat przystąpienia po wydarzenia i tworzenie sieci inicjatyw, które kształtują przyszłą politykę rozwoju obszarów wiejskich. Obecnie jest pięć oficjalnych krajów kandydujących do członkostwa w UE: Islandia, Czarnogóra, była jugosłowiańska republika Macedonii, Serbia i Turcja; oraz trzy potencjalne kraje kandydujące: Albania, Bośnia i Hercegowina, Kosowo*. Informacje ogólne na temat tych krajów lub procesu ich przystępowania do UE można znaleźć we właściwej sekcji [stron DG ds. ROZSZERZENIA](#).

Za pomocą [IPARD](#) (Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej w zakresie rozwoju obszarów wiejskich) kraje kandydujące i potencjalne kraje kandydujące otrzymują wsparcie we wdrażaniu dorobku w

zakresie wspólnej polityki rolnej i zrównoważonym przystosowywaniu sektora rolnego i obszarów wiejskich w kraju kandydującym.

Profile krajów

Odesłania do szczegółowych informacji na stronach Europy (DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich):

- Profile krajów kandydujących:
 - [była jugosłowiańska republika Macedonii;](#)
 - [Islandia;](#)
 - [Czarnogóra;](#)
 - [Serbia;](#)
 - [Turcja.](#)
- Profile potencjalnych krajów kandydujących:
 - [Albania;](#)
 - [Bośnia i Hercegowina;](#)
 - [Kosowo*.](#)

**Użycie tej nazwy nie wpływa na stanowiska w sprawie statusu Kosowa i jest zgodne z rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ 1244 oraz z opinią Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie Deklaracji niepodległości Kosowa.*

Sieci na rzecz rozwoju obszarów wiejskich

Dostępne materiały i informacje dotyczące nowych, krajowych sieci obszarów wiejskich i innych doświadczeń związanych z tworzeniem sieci obszarów wiejskich w krajach kandydujących i potencjalnych krajach kandydujących.

- W dniu 11 listopada 2010 r. w Brukseli odbyło się seminarium pt. „Tworzenie i rozwój krajowych sieci obszarów wiejskich w krajach kandydujących”. Wszystkie prezentacje z tego seminarium są dostępne do pobrania na [stronach ENRD](#).
- Unię stowarzyszeń cywilnych „[Sieć na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w byłej jugosłowiańskiej republice Macedonii](#)” powołano w marcu 2010 r. w Skopje jako ruch zorganizowany na poziomie krajowym w celu udzielenia głosu społecznościom wiejskim w Republice Macedonii. Sieć ta należy również do [ELARD](#).
- [Sieć na rzecz wsparcia rozwoju obszarów wiejskich w Serbii.](#)

Wydarzenia

Wydarzenia wspierające kształtowanie polityki rozwoju obszarów wiejskich i promowanie tworzenia możliwości rozwojowych.

- [KONFERENCJA dotycząca IPA 2013 – Instrument Pomocy Przedakcesyjnej \(2014–2020\).](#)
- Warsztaty „[LEADER w programach przedakcesyjnych i poakcesyjnych](#)”.
- Warsztaty „[Narzędzia rozwoju obszarów wiejskich w odniesieniu do IPA II /IPARD na lata 2014–2020](#)”.
- Warsztaty „[IPARD: zdobyte doświadczenia i perspektywy dla następnego okresu programowania](#)”.
- Warsztaty z udziałem wielu krajów „[IPA w zakresie rozwoju obszarów wiejskich \(IPARD\) po 2013 r.](#)”.

- Warsztaty „[Narzędzia IPARD – turystyka wiejska](#)”.
- Warsztaty „[Program IPARD \(działania i zastosowanie\)](#)”.
- [Regionalne warsztaty na temat IPARD](#).
- Seminarium „[Główne zasady programowania IPARD](#)”.
- Seminarium „[Monitorowanie i ocena programu IPARD](#)”.
- Pierwsze regionalne warsztaty tworzenia sieci w odniesieniu do projektów FAO / stałej grupy roboczej „Optymalizacja rolnictwa i polityki rozwoju obszarów wiejskich państw Europy Południowo-Wschodniej w celu przystąpienia do UE”, 15–16 września 2012 r., Vodice, Chorwacja.
- Drugie regionalne warsztaty tworzenia sieci w odniesieniu do projektów stałej grupy roboczej FAO „Optymalizacja rolnictwa i polityki rozwoju obszarów wiejskich państw Europy Południowo-Wschodniej w celu przystąpienia do UE”, 22–24 maja 2013 r., Bar, Czarnogóra.
- 1. krajowe warsztaty tworzenia sieci w odniesieniu do projektów stałej grupy roboczej FAO „Optymalizacja rolnictwa i polityki rozwoju obszarów wiejskich państw Europy Południowo-Wschodniej w celu przystąpienia do UE”, pomyślnie zrealizowane w regionie, 7–15 lutego 2013 r., Albania, Czarnogóra oraz Bośnia i Hercegowina.
- 2. krajowe warsztaty tworzenia sieci w odniesieniu do projektów stałej grupy roboczej FAO „Optymalizacja rolnictwa i polityki rozwoju obszarów wiejskich państw Europy Południowo-Wschodniej w celu przystąpienia do UE”, 1–7 września 2013 r., Serbia, Macedonia i Kosowo*.
- Zebranie Sieci PREPARE 2013 [[PDF en](#)], 4-7 września 2013 r., Bośnia i Hercegowina.
- Forum polityki rolnej 2013 „Nowe perspektywy dla rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich w państwach Europy Południowo-Wschodniej ukierunkowane na zrównoważoną przyszłość”, 15–18 października 2013 r., Prisztina, Kosowo*.

Inicjatywy i projekty

Informacje dotyczące inicjatyw i projektów, w ramach których wspiera się politykę rozwoju obszarów wiejskich i działania w tym zakresie.

- „Inicjatywa LEADER w Serbii” to robocza nazwa projektu finansowanego przez UE o oficjalnej nazwie „Tworzenie możliwości rozwojowych w odniesieniu do ustanowienia i wdrożenia inicjatywy LEADER w Republice Serbii”. Ważnym rezultatem projektu jest „Poradnik wdrażania inicjatywy LEADER”, w którym przedstawiono praktyczne wytyczne dotyczące ustanowienia podejścia LEADER w Serbii.
- „[Obywatele Europy](#)” („[Gradjani za Europu](#)”) jest inicjatywą organizacji pozarządowych w Bośni i Hercegowinie. Członkowie inicjatywy są aktywni na trzech głównych obszarach, w tym rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa w Bośni i Hercegowinie, oraz przyczyniają się do zwiększenia roli społeczeństwa obywatelskiego w europejskim procesie integracyjnym. Więcej informacji o inicjatywie „Obywatele Europy” można znaleźć na [oficjalnej stronie inicjatywy](#).

Wytyczne i pomoc techniczna

Wybrane materiały i dokumenty zawierające wytyczne dotyczące procesu przyjęcia i w szczególności kwestii związanych z rozwojem obszarów wiejskich.

- W broszurze „IPA – Nowe spojrzenie na pomoc UE w odniesieniu do rozszerzenia” [[PDF en](#)] podano w skrócie informacje, czym jest IPA, dlaczego powstał, jak działa oraz w jakie korzyści przynosi zarówno UE, jak i państwom obecnie starającym się o członkostwo.

1.6. Informowanie o rozwoju obszarów wiejskich

Proces przekazu informacji stanowi istotny element procesu wdrażania Europejskiego Funduszu Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Jego podstawowym zadaniem jest wspieranie państw członkowskich UE w promowaniu polityki rozwoju obszarów wiejskich.

Każdy unijny PROW musi zawierać plan działań informacyjnych. Należy zagwarantować, że beneficjenci wiedzą, jakie środki są dostępne i jak je otrzymać, a także, aby mieszkańcy Europy dowiedzieli się, jakie konkretne korzyści wynikają z unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich.

Podjęcie do informowania

Przekaz informacji o EFRROW powinien być spójny z podejściem Komisji Europejskiej w tym zakresie. Opiera się on na trzech głównych zasadach:

1. Wysłuchanie społeczeństwa – uwzględnianie jego poglądów i obaw, gdyż komunikowanie jest dialogiem, a nie jednostronnym procesem. Nie chodzi tylko o informowanie obywateli UE, ale również o to, aby mogli oni wyrazić swoje opinie, i aby Komisja Europejska mogła zrozumieć ich obawy i sposób postrzegania działań.
2. Wyjaśnianie w przystępny sposób, jak polityka, programy i projekty wpływają na codzienne życie, aby każdy mógł śledzić rozwój sytuacji politycznej na poziomie europejskim.
3. Nawiązywanie kontaktu z ludźmi na poziomie lokalnym – zwracanie się do ludzi na poziomie krajowym lub lokalnym z wykorzystaniem ich najbardziej popularnych mediów.

Działania w zakresie przekazu informacji na temat EFRROW, zarówno na poziomie europejskim jak i krajowym, powinny być spójne z ogólną strategią komunikacji Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej (DG AGRI). Wraz z powołaniem Komisji w 2010 r. ustalono nową strategię odpowiadającą wyzwaniom w zakresie przekazu informacji w okresie programowania 2010-2015, przede wszystkim reformie wspólnej polityki rolnej (WPR) oraz nowemu okresowi programowania 2014-2020. Z punktu widzenia efektywności przekazu informacji zarówno beneficjentom jak i szerszym kręgom odbiorców istotne jest zidentyfikowanie i zgromadzenie konkretnych przykładów działań uwieńczonych sukcesem w zakresie różnych tematów i z różnych państw członkowskich.

Upowszechnianie przykładów projektów

ENRD upowszechnia przykłady projektów wdrażanych w całej Europie, realizowanych w ramach PROW, wykorzystując w tym celu różne narzędzia, w tym:

- [broszury informacyjne na temat projektów EFRROW](#) – zbiór przykładów projektów realizowanych w ramach PROW publikowany w sześciu językach,
- [Bazę danych projektów PROW](#), w której zgromadzono przykłady projektów ze wszystkich 27 państw członkowskich i przedstawiono je w zwięzłej „pocztówkowej” formie.

Inicjatywa tematyczna KSOW

ENRD zapoczątkowało inicjatywę tematyczną KSOW dotyczącą przekazu informacji, mając na celu wsparcie wymiany najlepszych praktyk w zakresie komunikowania PROW i EFRROW w państwach członkowskich. Dodatkowo, celem inicjatywy jest również przedstawienie szerszej grupie odbiorców osiągnięć i wyzwań związanych z wdrażaniem polityki rozwoju obszarów wiejskich na poziomie lokalnym z wykorzystaniem szerokiego zestawu produktów, narzędzi, publikacji i kampanii, które dostępne są w całej Europie i zostały sfinansowane w ramach EFRROW.

Poniżej przedstawiono konkretne rezultaty tej inicjatywy:

- Zorganizowanie w dniu 28 czerwca 2011 r. 12. spotkania KSOW poświęconego przekazowi informacji. [Kliknij tutaj](#)
- Zorganizowanie we współpracy w włoską KSOW w dniach 17–18 listopada w Mediolanie konferencji na temat „Informowanie mieszkańców o rozwoju obszarów wiejskich”. [Kliknij tutaj](#)
- Stworzenie sieci ekspertów w zakresie informowania o rozwoju obszarów wiejskich na poziomie krajów członkowskich.
- Wspólne uczestnictwo KSOW w targach „[Międzynarodowy Zielony Tydzień w Berlinie](#)” oraz „[Międzynarodowych Targach Rolniczych w Paryżu](#)”.
- Publikacja [broshury ENRD na temat komunikowania](#), prezentującej znaczenie komunikowania w koncentrowaniu działań w ramach PROW na nowych wyzwaniach i zachęcaniu do korzystania z możliwości, jakie daje EFRROW.

[Zasoby internetowe dotyczące przekazu informacji o rozwoju obszarów wiejskich](#) zawierają przykłady narzędzi informacyjnych i reklamowych finansowanych przez EFRROW, wykorzystywanych na szczeblu państw członkowskich i unijnym celem promowania programów rozwoju obszarów wiejskich i poprawy ich skuteczności.

Narzędzia informacyjne i materiały reklamowe są istotne z punktu widzenia trafienia z kluczowym przekazem do stron zainteresowanych rozwojem obszarów wiejskich, a także opinii publicznej. Poszerzają one wiedzę o celach, priorytetach, możliwościach finansowania i przykładach projektów wspieranych przez EFRROW we wszystkich państwach członkowskich UE. Wszystkie materiały dostępne na tej [stronie internetowej](#) zostały przekazane przez Krajowe Sieci Obszarów Wiejskich, instytucje zarządzające, lokalne grupy działania itd., a regularnie dodawane są również nowe materiały. Każdemu produktowi dotyczącemu przekazu informacji towarzyszą indywidualne krótkie fiszki z informacją na temat jego tytułu, kosztu, producenta, daty publikacji itp., zawierające krótkie podsumowanie jego treści i planowanej grupy odbiorców docelowych.

2. Państwo

Wszystkie państwa członkowskie opracowały krajowe strategie rozwoju obszarów wiejskich i programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW), obejmujące cały kraj lub odnoszące się do poszczególnych regionów. Interaktywna mapa UE zamieszczona na stronie internetowej ENRD umożliwia dostęp do różnorodnych informacji odnoszących się do każdego z państw członkowskich:

- *Broshury nt. PROW*
W odniesieniu do każdego państwa na tych stronach przedstawiono w zarysie sposób zarządzania rozwojem obszarów wiejskich, podsumowanie celów polityki rozwoju obszarów wiejskich, odpowiednie dokumenty i organizacje.

Funded by the

Austria	Informacje nt. PROW
Belgia	Informacje nt. PROW
Bułgaria	Informacje nt. PROW
Chorwacja	Informacje nt. PROW
Cypr	Informacje nt. PROW
Czechy	Informacje nt. PROW
Dania	Informacje nt. PROW
Estonia	Informacje nt. PROW
Finlandia	Informacje nt. PROW
Francja	Informacje nt. PROW
Grecja	Informacje nt. PROW
Hiszpania	Informacje nt. PROW
Holandia	Informacje nt. PROW
Irlandia	Informacje nt. PROW
Litwa	Informacje nt. PROW
Łotwa	Informacje nt. PROW
Luksemburg	Informacje nt. PROW
Malta	Informacje nt. PROW
Niemcy	Informacje nt. PROW
Polska	Informacje nt. PROW
Portugalia	Informacje nt. PROW
Rumunia	Informacje nt. PROW
Słowacja	Informacje nt. PROW
Słowenia	Informacje nt. PROW
Szwecja	Informacje nt. PROW
Węgry	Informacje nt. PROW
Wielka Brytania	Informacje nt. PROW
Włochy	Informacje nt. PROW
Martynika, Gwadelupa, Gujana, Reunion (Francja)	Informacje nt. PROW
Wyspy Kanaryjskie (Hiszpania)	Informacje nt. PROW
Azory, Madera (Portugalia)	Informacje nt. PROW

Krajowe Sieci Obszarów Wiejskich

Na tych stronach można znaleźć informacje na temat każdej Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, jeżeli chodzi o jej członków, strukturę organizacyjną, działalność KSOW, główne priorytety i współpracę z innymi sieciami/państwami.

Organy krajowe

Dane kontaktowe krajowych ministerstw rolnictwa wszystkich państw członkowskich UE dostępne są [tutaj](#).

Institucja zarządzająca

Institucja zarządzająca jest wyznaczana przez państwo członkowskie. Może to być organ publiczny lub prywatny, odpowiedzialny za zarządzanie programami rozwoju obszarów wiejskich na szczeblu krajowym lub regionalnym. Dane kontaktowe wszystkich instytucji zarządzających znaleźć można [tutaj](#).

Agencja płatnicza

Agencje płatnicze to departamenty lub organy państw członkowskich odpowiedzialne za weryfikację kwalifikowalności wniosków i monitoring procedury alokacji pomocy, a także zapewnianie zgodności wszystkich płatności z zasadami Wspólnoty. Wykaz agencji płatniczych w podziale na poszczególne państwa można znaleźć [tutaj](#).

Baza danych o LGD

Lokalne grupy działania (LGD) stanowią podstawę wdrażania [podejścia LEADER](#). Do ich obowiązków należy opracowywanie lokalnych strategii rozwoju, wspieranie tworzenia sieci kontaktów między zainteresowanymi stronami oraz dokonywanie oceny i zatwierdzanie poszczególnych projektów LEADER. [Baza danych](#) zawiera podsumowanie zarejestrowanych LGD na koniec okresu programowania 2007–2013, w tym ich cele i dane kontaktowe.

Karty informacyjne PROW

Karty informacyjne zawierają skrótowe informacje na temat postępów każdego z programów rozwoju obszarów wiejskich wdrażanych w UE, obejmujące: finansowe aspekty wdrażania programów (wielkość zrealizowanych wydatków publicznych), ogólne postępy PROW w zakresie efektów (skrótowe informacje na temat najważniejszych działań) oraz porównanie wyników z celami przyjętymi na lata 2007-2013. Informacje przygotowywane są na poziomie krajowym i regionalnym. Dostępne jest również podsumowujące zestawienie zbiorcze dla UE-27.

Projekty PROW

Ta baza danych do pobrania pokazuje, w jaki sposób EFRROW jest wykorzystywany w praktyce, przedstawiając szczegółowe przykłady różnych rodzajów projektów, w tym ich finansowanie, z każdego państwa UE i dla każdej osi PROW.

Ponadto w [sekcji „Państwo”](#) przedstawiono informacje dotyczące krajów pragnących przystąpić do UE. Szczegółowe informacje dotyczące krajów kandydujących i potencjalnych krajów kandydujących znaleźć można na [tej stronie](#).

3. Zagadnienia

Wyzwania, jakie stawia rozwój obszarów wiejskich Europy, są tak zróżnicowane i złożone jak same te obszary i obejmują ściśle powiązane ze sobą kwestie społeczno-ekonomiczne, finansowe, zagadnienia środowiskowe i techniczne. Ważne dziś dla obszarów wiejskich kwestie, począwszy od zmian klimatu po wiejską przedsiębiorczość, od integracji społecznej po innowacyjność, stanowią przedmiot prac analitycznych ENRD. Poniżej zapraszamy do zapoznania się z nimi, skupiając się przy okazji na ich skutkach dla projektowania polityki oraz jej rozwoju i realizacji.

Kliknij na linki poniżej, żeby przejrzeć sekcję:

- [Rolnictwo](#)
- [Środowisko naturalne](#)
- [Przedsiębiorczość](#)
- [Młodzież i młodzi rolnicy](#)
- [Leśnictwo](#)
- [TIK](#)
- [Powiązania wiejsko-miejskie](#)

- [Aspekty społeczne](#)
- [Transfer wiedzy i innowacje](#)

3.1. Rolnictwo

Rolnictwo jest głównym obiektem zainteresowania dla ENRD. W tej sekcji uwzględnia się w szczególności małe gospodarstwa rolne, niskotowarowe gospodarstwa rolne, rolnictwo na obszarach górskich, żywność lokalną i krótkie łańcuchy dostaw.

Małe gospodarstwa rolne

Małe gospodarstwa rolne od początku stanowią podstawę rolnictwa w UE. Odgrywają istotną rolę zarówno w produkcji rolnej, jak i w podtrzymywaniu aktywności i witalności na obszarach wiejskich. Małe gospodarstwa rolne pozwalają utrzymać lokalne społeczności wiejskie i dostarczają tzw. dóbr publicznych, czyli ważnych usług społecznych, kulturowych i środowiskowych, jak również tworzą wartość dodaną, zwłaszcza w postaci unikatowych produktów lokalnych. Dlatego właśnie ich obecna sytuacja, a także wpływ przemian strukturalnych na ich przetrwanie mają niezwykle istotne znaczenie dla obszarów wiejskich w UE. Dwa ostatnie procesy rozszerzenia UE – w 2004 i 2007 r. – przyniosły miliony nowych małych i niskotowarowych gospodarstw rolnych na obszarze Wspólnoty. Są one słabo zintegrowane z rynkiem, a ich konkurencyjność budzi wątpliwości. Jednak z drugiej strony dzięki nim regiony wiejskie, często te słabe i w niekorzystnym położeniu, pozostają zaludnione.

W dniach 8–9 lipca 2011 r. w Krakowie, w Polsce, odbyła się ważna konferencja pt. „Teraźniejszość i przyszłość małych gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej”. Została ona zorganizowana przez Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Małopolskie Stowarzyszenie Doradztwa Rolnego, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie (Oddział w Krakowie) oraz biuro poselskie europoła Czesława Siekierskiego. Konferencja ta była następstwem seminarium ENRD o rolnictwie niskotowarowym zorganizowanego w październiku 2010 r. w Sybinie, w Rumunii. Streszczenie konferencji dostępne jest tutaj [[PDF^{en}](#)].

Szczególne znaczenie dla małych gospodarstw rolnych ma wspólna inicjatywa tematyczna KSOW na temat krótkich łańcuchów dostaw. Więcej informacji na ten temat można znaleźć poniżej.

Niskotowarowe gospodarstwa rolne

Debata na temat małych gospodarstw nabrała szczególnego znaczenia w związku z ostatnimi dwoma rozszerzeniami w 2004 i 2007 r., kiedy to liczba rolników produkujących na własne potrzeby i rolników produkujących częściowo na własne potrzeby w UE-27 zwiększyła się ponad trzykrotnie, wzrastając do 11 milionów. Jako świadectwo rosnącego zainteresowania tą dziedziną około 140 osób wzięło udział w seminarium pt. „Rolnictwo niskotowarowe w UE: stan obecny i perspektywy na przyszłość” w Sybinie, w Rumunii, w dniach 13–15 października 2010 r. Celem dyskusji było lepsze zrozumienie potrzeb i szans rolników produkujących częściowo na własne potrzeby, jak i powiązań gospodarstw niskotowarowych ze społeczeństwem i środowiskiem.

Artykuł źródłowy na temat niskotowarowych gospodarstw rolnych w UE, który został przygotowany na to seminarium, jest dostępny tutaj: [format PDF](#): [en](#) [fr](#) [de](#) [ro](#) [pl](#) [bg](#).

Aby dowiedzieć się więcej na temat seminarium dotyczącego niskotowarowych gospodarstw rolnych, [kliknij tutaj](#).

Rolnictwo na obszarach górskich

Obszary wiejskie na terenach górskich muszą sprostać szczególnym wyzwaniom i mają specyficzne potrzeby w porównaniu do innych obszarów wiejskich. W kontekście obecnej polityki rolnej UE zalicza się je do kategorii [obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania](#) (ONW), ponieważ charakteryzują się krótszym okresem wegetacji (na wyżej położonych terenach) lub stromymi zboczami na niżej położonych terenach lub wykazują obie te cechy naraz.

Takie warunki stanowią wyzwanie dla rolnictwa i gospodarki wiejskiej na tych terenach. UE utworzyła specjalne instrumenty wsparcia ukierunkowane na górskie obszary wiejskie, w tym odpowiednie działania w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich.

W ramach szerszego przeglądu prowadzonego przez Dyрекcyję Generalną ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (DG AGRI), punkt kontaktowy ENRD dokonał przeglądu instrumentów wsparcia PROW dostępnych obecnie w odniesieniu do terenów górskich i rolnictwa na tych obszarach. Wyniki przeglądu zaprezentowano w poniższych raportach:

- dokument roboczy Komisji „Wydajność szczytowa” [[PDF](#) [en](#)];
- dokument roboczy ENRD dotyczący przeglądu w odniesieniu do rolnictwa na terenach górskich [[PDF](#) [en](#)].

Na [kolejny okres programowania \(2014–2020\) unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich](#) zaproponowano nowe formy specjalnego wsparcia dla obszarów górskich. W ramach PROW możliwe będzie wyodrębnienie podprogramów przeznaczonych dla obszarów górskich. Aby przejrzeć nowe propozycje, kliknij [tutaj](#).

Dodatkowe informacje na temat obszarów górskich UE i rozwoju obszarów wiejskich można znaleźć tutaj:

- [Euromontana](#) (jeden z członków ENRD) promuje życie w górach, zintegrowany i zrównoważony rozwój oraz jakość życia na obszarach górskich.
- Europejska Agencja Środowiska przygotowała zestaw przydatnych informacji na temat gospodarki gruntami w unijnym ekosystemie górskim. Aby obejrzeć przygotowany na ten temat raport, kliknij [tutaj](#).
- Przeszukaj [bazę projektów PROW](#), aby zapoznać się z projektami dotyczącymi obszarów górskich.

Żywność lokalna i krótkie łańcuchy dostaw

Ważna rola żywności w rozwoju obszarów wiejskich UE została podkreślona przez Komisję Europejską w [polityce promocji produktów rolnych](#). Propozycje aktualizacji tej polityki zostały przedstawione w 2011 r., co zwróciło uwagę na fakt, że „UE posiada wspaniałe zróżnicowane dziedzictwo kulinarne, które winno być w pełni wykorzystane”. Jako skuteczne narzędzie rozwoju obszarów wiejskich wskazano podejście partnerskie we wspieraniu lokalnych rynków żywności. Wyniki takich projektów w zakresie żywności lokalnej mogą wspierać kluczowe elementy gospodarki wiejskiej w sposób zrównoważony. Przykładowo dzięki współpracy partnerzy biznesowi uczestniczący w tego typu projektach mogą znaleźć nowe sposoby na zwiększenie sprzedaży swoich

produktów i przyciągnięcie nowych klientów. W rezultacie mogą powstać silniejsze powiązania pomiędzy lokalnym rolnictwem, turystyką i sektorem dostaw żywności.

Co więcej, konsumpcja lokalnych produktów spożywczych na obszarach wiejskich prowadzi do ograniczenia transportu żywności. Dzięki niższym kosztom transportu, mniejszej emisji gazów cieplarnianych, wolniejszemu zużyciu dróg lokalnych i mniejszemu zagęszczeniu ruchu lokalnego, a tym samym poprawie bezpieczeństwa na drogach, osiąga się korzyści ekonomiczne, środowiskowe i społeczne. Krótkie łańcuchy dostaw pozwalają przedsiębiorstwom działającym na obszarach wiejskich osiągnąć również inne korzyści rozwojowe. Przykładowo ograniczenie liczby podmiotów zaangażowanych w łańcuch dostaw między producentem surowców a ostatecznym konsumentem pozwala zwiększyć udział tych producentów w cenie końcowej. Krótszy łańcuch dostaw przynosi również oszczędności konsumentowi, a także pozwala dowiedzieć się, skąd pochodzi surowce. Sprzedaż bezpośrednia (od pierwotnego producenta do konsumenta ostatecznego) jest najkrótszym łańcuchem dostaw. W ramach narzędzi wsparcia programów EFRROW prowadzonych przez państwa członkowskie istnieją działania finansowe, które umożliwiają wspieranie krótkich łańcuchów dostaw. Działania te są szczególnie istotne dla sektora rolno-spożywczego, ale mogą być również wykorzystywane przez inne przedsiębiorstwa z obszarów wiejskich.

Pozostałe informacje można znaleźć tutaj:

- ciekawe badanie na temat krótkich łańcuchów dostaw przeprowadzone przez włoską KSOW [PDF [en](#)];
- zob. broszura ENRD na temat projektów dotyczących żywności wspieranych przez EFRROW, prezentująca przykłady działań związanych z żywnością lokalną i krótkimi łańcuchami dostaw [PDF [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)].

3.2 Środowisko

Drugi filar WPR, związany z rozwojem obszarów wiejskich, obejmuje bardzo istotne regulacje dotyczące ochrony środowiska, których celem jest wspomaganie odwrócenia niekorzystnych tendencji w zakresie bioróżnorodności, emisji gazów cieplarnianych, jakości gleby i wody oraz utrzymania krajobrazu naturalnego.

Jednym z celów **regulacji w ramach osi 2 EFRROW**, jest „poprawa stanu środowiska naturalnego i krajobrazu poprzez działania zmierzające do ochrony i zwiększenia zasobów naturalnych, a także utrzymanie cennych systemów rolniczych i leśnych oraz krajobrazu kulturowego na obszarach wiejskich w Europie”. Znaczenie kwestii związanych z ochroną środowiska w polityce rozwoju obszarów wiejskich w UE odzwierciedlają następujące fakty:

- zaproponowany minimalny poziom finansowania dla osi 2 wynosi 25% (w porównaniu z 10% dla osi 1 i 3);
- działanie rolno-środowiskowe (działanie 214) jest jedynym działaniem obowiązkowym i dlatego stosowanym we wszystkich 88 programach rozwoju obszarów wiejskich (PROW) w UE.

Zmiana klimatu

Zmiana klimatu stanowi zagrożenie, ale również szansę dla europejskiego rolnictwa, leśnictwa i sektorów związanych z rolnictwem. Aby uzyskać więcej informacji na temat zmiany klimatu i rolnictwa, [kliknij tutaj](#).

Programy Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na poziomie regionalnym i narodowym oferują istotne wsparcie, którego celem jest zmierzenie się zarówno z przyczynami, jak i z konsekwencjami zmiany klimatu. Jeszcze w okresie poprzedzającym przegląd wspólnej polityki rolnej i przyjęciem w 2008 r. Europejskiego planu naprawy gospodarczej (EPNG) pierwsze PROW na lata 2007–2013 zawierały szeroki wachlarz środków, których podstawowym zadaniem było bezpośrednio i pośrednio wsparcie działań związanych z trzema głównymi aspektami zmiany klimatu: łagodzeniem, przystosowaniem oraz energią odnawialną.

W wyniku przeglądu WPR oraz przyjęcia EPNG, a także wprowadzonych później zmian w PROW, na działania związane ze zmianą klimatu przeznaczono dodatkowe fundusze, co przyczyni się do dalszej redukcji emisji gazów cieplarnianych, które wytwarza europejskie rolnictwo. Zwiększenie budżetu przyczyni się do poprawy zdolności obszarów wiejskich w Europie w zakresie przeciwstawienia się skutkom zmiany klimatu. ENRD przeprowadziła w 2010 r. przekrojowe badanie, którego celem było określenie sposobu, w jaki problem zmiany klimatu jest rozwiązywany w PROW na poziomie państw członkowskich. Na dole tej [strony](#) zamieszczono wyniki tego badania w formie podsumowania dla każdego państwa członkowskiego oraz syntetyczny raport obejmujący wszystkie 27 państw członkowskich UE.

Aby obejrzeć film wideo na temat łagodzenia zmiany klimatu na obszarach wiejskich w Europie, [kliknij tutaj](#).

Usługi w zakresie ochrony środowiska

Grupa fokusowa ENRD ds. działań prośrodowiskowych, która rozpoczęła swoją działalność w grudniu 2011 r. i kontynuowała ją do początku 2013 r., zidentyfikowała kwestie kluczowe z punktu widzenia maksymalizacji świadczenia usług w zakresie środowiska i sformułowała szereg zaleceń w zakresie tworzenia i wdrażania programów rozwoju obszarów wiejskich nowej generacji (2014–2020). Zalecenia te opierają się na danych wynikających z bieżących doświadczeń (47 przykładów z 15 państw członkowskich), różnych podejściach do wdrażania i czynnikach sukcesu, jak również na wizytach studyjnych i licznych dyskusjach prowadzonych z zainteresowanymi stronami działającymi na rzecz ochrony środowiska w całej UE.

Na stronie ENRD można znaleźć szereg istotnych dokumentów końcowych:

- streszczenie raportu końcowego z prac grupy fokusowej ds. działań prośrodowiskowych [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)];
- raport końcowy z prac grupy fokusowej ds. działań prośrodowiskowych [[PDF](#) [en](#)];
- przykłady realizacji działań prośrodowiskowych wspieranych przez PROW [[PDF](#) [en](#)];
- dokumenty źródłowe określające założenia i cele prac grupy fokusowej [[PDF](#) [en](#)];
- [strona internetowa](#) Warsztatów Komitetu Koordynacyjnego pt. „Projektowanie wysokiej jakości działań na rzecz środowiska i klimatu w ramach PROW 2014-2020”;
- Przegląd Obszarów Wiejskich UE „Świadczenie usług w zakresie ochrony środowiska przy użyciu polityki rozwoju obszarów wiejskich” (kwiecień 2013 r.) [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#)];
- broszura na temat projektów zrealizowanych w ramach EFRROW w dziedzinie „Usług w zakresie ochrony środowiska” [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)].

Główną inicjatywą podjętą przez ENRD i bezpośrednio związaną z usługami w zakresie ochrony środowiska jest utworzenie tematycznej grupy roboczej nr 3 „Dobra publiczne i interwencja publiczna”. Więcej informacji można znaleźć w [sekcji „Polityka w akcji”](#) w niniejszym dokumencie.

W kwietniu 2011 r. na warsztatach zorganizowanych przez tematyczną grupę roboczą nr 4 spotkali się eksperci z doświadczeniem niezbędnym do projektowania i podejmowania wyzwań związanych z wdrażaniem programów rolno-środowiskowych [[PDF en](#)].

Podczas jesiennej konferencji Cedia, która odbyła się w dniach od 30 września do 1 października 2010 r., punkt kontaktowy ENRD przygotował również i przedstawił prezentację na temat „Stan realizacji działania WPR dotyczącego płatności rolno-środowiskowych w Unii Europejskiej” [[PDF en](#)].

Informacje na temat postępów w zakresie wdrażania wszystkich działań PROW, w tym tych związanych z usługami w zakresie ochrony środowiska, można znaleźć na stronach internetowych w sekcji [polityka rozwoju obszarów wiejskich w liczbach](#).

W [bazie danych projektów](#) ENRD można znaleźć wiele przykładów projektów związanych z usługami w zakresie ochrony środowiska.

3.4 Przedsiębiorczość

Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich

Wspieranie i wzmacnianie przedsiębiorczości należy do najważniejszych działań, które służą walce z problemami gospodarczymi społeczności obszarów wiejskich, a ze względu na załamanie gospodarcze w wielu krajach członkowskich UE zagadnienie to ponownie zyskało na znaczeniu. Dostępne w sieci materiały umożliwiają wyszukanie informacji dotyczących szerokiego zakresu zagadnień związanych z przedsiębiorczością na obszarach wiejskich. Zamieszczono tu liczne materiały dotyczące wielu aspektów przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w tym różne dokumenty (raporty, dokumenty konsultacyjne, dokumenty informacyjne, dokumenty instruktażowe, ulotki i inne dokumenty odnoszące się do tego zagadnienia), podejścia, kwestie i działania podejmowane przez różne zainteresowane strony:

- [bibliotek publikacji nt. przedsiębiorczości](#) na obszarach wiejskich, w której zamieszczono liczne dokumenty i publikacje dotyczące przedsiębiorczości na obszarach wiejskich;
- [narzędzia rozwijania zdolności](#) stanowią wsparcie w procesie tworzenia i rozwijania przedsiębiorstw na obszarach wiejskich;
- [wspólne działania KSOW](#), gdzie można znaleźć informacje na temat wspólnych działań w zakresie przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w odniesieniu do których KSOW wyraziła zainteresowanie tymi samymi zagadnieniami.
- Dostępne są również różne [przykłady projektów współpracy](#) realizowanych przez państwa członkowskie.

Finansowanie działalności na obszarach wiejskich

Ograniczony dostęp do wsparcia finansowego, w tym zarówno do kredytów, jak i funduszy inwestycyjnych (np. typu *venture capital*), stanowi jedną z najpoważniejszych przeszkód dla przedsiębiorczości i rozwoju biznesu na obszarach wiejskich w całej Unii Europejskiej (UE). Zjawisko

„wykluczenia finansowego”, z jakim spotykają się przedsiębiorstwa na obszarach wiejskich, zostało w ostatnich latach dobrze opisane, a jego przyczyn upatruje się w połączeniu czynników o charakterze ogólnoeconomicznym oraz typowym dla obszarów wiejskich.

Grupa zadaniowa ds. finansowania działalności na obszarach wiejskich ENRD (RFTF) została utworzona w kwietniu 2011 r. podczas 11-tego spotkania KSOW zorganizowanego w Bad Schandau w Niemczech (aby dowiedzieć się więcej, kliknij [tutaj](#)). RFTF jest działaniem wspólnym zorganizowanym w ramach inicjatywy tematycznej KSOW w zakresie przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Nadrzędnym celem tej inicjatywy tematycznej jest identyfikacja i promocja opłacalnych strategii i działań, które stanowiłyby odpowiedź na zmiany warunków ekonomicznych na obszarach wiejskich. W maju i czerwcu 2011 r. RFTF przeprowadziła badania wstępne na temat istniejących instrumentów finansowania na obszarach wiejskich, których wyniki zaprezentowano podczas warsztatów w dniu 29 czerwca 2011 r. w Brukseli. Podczas 13. spotkania KSOW, które odbyło się w dniu 10 listopada 2011 r. w Hadze (Holandia), przedstawiono informacje na temat postępów w działaniach RFTF (sprawozdanie okresowe) oraz zaprezentowano plan dalszych działań. Aby dowiedzieć się więcej na temat spotkania, kliknij [tutaj](#).

Raport końcowy [[PDF](#) ^{en}] z realizacji inicjatywy tematycznej ENRD z zakresu przedsiębiorczości na obszarach wiejskich koncentruje się na dostępie mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw do finansowania na obszarach wiejskich. Wnioski płynące z raportu końcowego, jak również z dyskusji na temat obecnych i przyszłych propozycji rozwiązań prawnych z zakresu mechanizmów inżynierii finansowej zaprezentowano w trakcie 14. spotkania KSOW, które odbyło się w dniu 2 lutego 2012 r. w Salonikach (Grecja). Aby dowiedzieć się więcej na temat spotkania, kliknij [tutaj](#).

W dniu 28 czerwca 2012 r. w Rydze na Łotwie odbyło się seminarium na temat „Ułatwiania dostępu do finansowania dla mikroprzedsiębiorstw na obszarach wiejskich” zorganizowane przez łotewską KSOW przy wsparciu punktu kontaktowego ENRD. Głównym celem tego seminarium było zebranie różnych podmiotów zainteresowanych kwestiami dostępności kredytów na obszarach wiejskich. Stanowiło ono niepowtarzalną szansą na podjęcie dalszych dyskusji, które powinny prowadzić do zidentyfikowania sposobów na poprawę bieżących i przyszłych reguł inżynierii finansowej. Aby dowiedzieć się więcej na temat spotkania, kliknij [tutaj](#).

Celem [warsztatów Komitetu Koordynacyjnego](#) nt. inżynierii finansowej zorganizowanych w dniu 26 października 2012 r. było podniesienie świadomości wśród osób zaangażowanych w PROW na temat możliwości i ustaleń z zakresu tworzenia i korzystania z narzędzi inżynierii finansowej w celu zwiększenia potencjału EFRROW w rozwoju obszarów wiejskich w Europie. Prezentacje i dyskusje opierały się na doświadczeniach innych funduszy/dziedzin polityki UE i podkreślały kluczowe wnioski płynące z doświadczeń menedżerów koordynujących instrumenty finansowe na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym. W trakcie warsztatów podano również najnowsze informacje na temat przepisów dotyczących instrumentów finansowych w kontekście wspólnych ram strategicznych (CSF), w tym zmian w przepisach i ich wpływu na przyszłość. Aby dowiedzieć się więcej na temat warsztatów, kliknij [tutaj](#).

Dużo więcej interesujących informacji na temat finansowania działalności na obszarach wiejskich zamieszczono w Przeglądzie Obszarów Wiejskich UE nr 13 „Instrumenty finansowe w rozwoju obszarów wiejskich: nowe możliwości walki z kryzysem gospodarczym”, który dostępny jest [tutaj](#).

Dodatkowe informacje źródłowe i linki dotyczące finansowania na obszarach wiejskich zamieszczono [tutaj](#).

3.5 Młodzież i młodzi rolnicy

Zmiany demograficzne i malejąca populacja obszarów wiejskich są ważnym zagadnieniem w większości państw członkowskich UE i w znacznym stopniu wpływają na sytuację gospodarczą na wielu obszarach wiejskich. Utrzymanie ciągłej obecności młodych ludzi na obszarach wiejskich stanowi więc priorytet dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich.

Młodzi rolnicy, którzy stanowią w UE tylko 6% osób aktywnych zawodowo w rolnictwie, pełnią ważną rolę w utrzymaniu żywotności obszarów wiejskich. Unijne wsparcie dla młodych rolników obejmuje jedno działanie przeznaczone specjalnie dla nich – współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) – „Rozpoczynanie działalności przez młodych rolników”. Wsparcie to pomaga młodym ludziom w pokonaniu trudności, z którymi spotykają się, próbując rozpocząć prowadzenie działalności w sektorze rolnym, zachęca ich do mieszkania i pracy na obszarach wiejskich, tworzy nowe miejsca pracy oraz sprzyja rozwojowi usług, które mogą przyczynić się do ogólnej poprawy społecznej i gospodarczej żywotności obszarów wiejskich.

W wielu krajach członkowskich UE istnieje szeroki zakres innych działań wspierających młodych ludzi z obszarów wiejskich. Zaliczają się do nich szkolenia, tworzenie usług i wspieranie lepszego przepływu informacji. W tej [sekcji strony internetowej](#) udostępniono odpowiednie informacje i materiały dotyczące wsparcia dla młodych rolników i młodzieży z obszarów wiejskich w UE:

- [informacje na temat młodzieży](#) zawierają przegląd projektów i inicjatyw prowadzonych przez wiele instytucji i organizacji działających w całej Europie, które zmierzają do poprawy przepływu informacji wśród młodych ludzi z obszarów wiejskich;
- [informacje na temat młodych rolników](#) obejmują szczegółowe informacje dotyczące szeregu instytucji i organizacji, a także inicjatyw i projektów, za pośrednictwem których zapewnia się wsparcie młodym rolnikom w Europie;
- od 2012 r. w ramach [inicjatywy tematycznej nt. młodzieży i młodych rolników](#) analizuje się najlepsze sposoby usprawnienia korzystania z wsparcia EFRROW przez młodzież z obszarów wiejskich i młodych rolników.

3.6 Leśnictwo

Lasy i inne obszary zalesione stanowią ponad 40% powierzchni UE. Zapewniają utrzymanie milionom pracowników, przedsiębiorców oraz właścicielom lasów. Leśnicy i rolnicy są głównymi podmiotami decydującymi o gospodarowaniu ziemią w UE, w istotny sposób wpływając na wzrost gospodarczy, rynek pracy oraz poziom dobrobytu, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Ponadto lasy służą także wielu celom: ekonomicznym, środowiskowym i społecznym; są także źródłem energii odnawialnej i pomagają w walce ze zmianą klimatu.

Inicjatywa tematyczna Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW) w zakresie leśnictwa

W grudniu 2009 r. uruchomiono inicjatywę tematyczną KSOW w zakresie leśnictwa. Jej ideą było zainicjowanie współpracy między poszczególnymi KSOW w celu promowania wymiany doświadczeń i praktyk usprawniających proces wdrażania działań w ramach unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013 koncentrujących się na kwestiach leśnictwa. Zakres i oczekiwane

rezultaty tej inicjatywy zostały uzgodnione podczas pierwszego spotkania grupy roboczej w Brukseli (grudzień 2009 r.), w trakcie którego grupa złożona z 5 KSOW przygotowała podstawę do dalszej współpracy. Zainteresowanie inicjatywą od tego czasu rośnie i obecnie zaangażowanych jest w nią łącznie 10 KSOW.

Punkt kontaktowy ENRD brał udział w pracach badawczych prowadzonych w ramach inicjatywy oraz wspierał ją w przygotowaniu dokumentu przeglądowego [PDF [en](#)] na temat wdrażania działań PROW na lata 2007–2013 powiązanych z leśnictwem w wybranych państwach członkowskich. KSOW uczestniczyły w gromadzeniu i weryfikacji informacji z poszczególnych krajów. KSOW prowadziły także prace nad identyfikacją trzech głównych obszarów zainteresowania, w ramach których można określić i podjąć wspólne działania. Obszary te oraz konkretne propozycje wspólnych działań zaprezentowano podczas 10. spotkania KSOW (Edynburg, wrzesień 2010 r.) [PDF [en](#)]. Arkusz zestawieniowy wspólnych działań podjętych w ramach inicjatywy w zakresie leśnictwa, dostępny jest w formie pliku pdf [PDF [en](#)].

Kwestie szczegółowe i wspólne działania

Z jednej strony działania dotyczące tej kwestii koncentrują się na wymianie praktyk wykorzystania biomasy leśnej w celu wytwarzania energii (przede wszystkim do celów ogrzewania) na poziomie lokalnym. Działania w ramach tej kwestii koordynuje fińska KSOW, a w dniach 25–27 września 2011 r. w Punkaharju w Finlandii odbyło się seminarium poświęcone temu tematowi. Aby dowiedzieć się więcej, kliknij [tutaj](#).

Z drugiej strony działania są ukierunkowane na wielofunkcyjną rolę lasów, tzn. dobra publiczne i usługi dostarczane przez lasy. Temat został zapoczątkowany wizytą studyjną zorganizowaną przez hiszpańską KSOW w październiku 2010 r. Centralnym punktem spotkania była wizyta w lesie dębowym *dehesa* w południowej Hiszpanii (Andaluzja), podczas której uczestnicy badali niektóre możliwości dywersyfikacji gospodarczej na obszarach zalesionych.

W wyniku tej wizyty studyjnej [PDF [en](#)] w dniach 18–19 listopada 2010 r. w Namur, w Belgii, walońska sieć obszarów wiejskich zorganizowała seminarium na temat „Gospodarka środowiskowymi dobrami publicznymi”. Dodatkowe informacje dotyczące seminariów, wspólnych działań i wizyt studyjnych zamieszczono [tutaj](#).

W odniesieniu do tematu wsparcia dla prywatnej gospodarki lasami określono i uwzględniono szeroki zakres ewentualnych działań (na przykład zob. propozycja wspólnych działań przedstawiona przez włoską KSOW [PDF [en](#)]), dotycząca poprawy dostępności danych na temat sektora leśnego). Nie podjęto jednak żadnych konkretnych działań w trakcie trwania inicjatywy tematycznej.

Z okazji Międzynarodowego Roku Lasów ONZ włoska KSOW zorganizowała we współpracy z ENRD w czerwcu 2011 r. międzynarodowy kongres na temat obecnej i przyszłej roli zasobów leśnych w społeczno-ekonomicznym rozwoju obszarów wiejskich. Aby uzyskać więcej informacji na temat rezultatów tego kongresu, odwiedź oficjalną stronę internetową [RomaForest2011](#) lub wyszukaj arkusz zestawieniowy tego wydarzenia dostępny w formie pliku PDF [PDF [en](#)].

Dowiedz się więcej na temat leśnictwa:

- Przegląd Obszarów Wiejskich UE „Leśnictwo i rozwój obszarów wiejskich” (listopad 2011 r.) [PDF [en](#) [fr](#) [es](#) [de](#) [it](#) [pl](#)];

- broszura na temat projektów zrealizowanych w ramach EFRROW w dziedzinie leśnictwa prezentuje serię artykułów dotyczących sposobu, w jaki można korzystać ze środków z EFRROW w celu zrównoważonego rozwoju zróżnicowanych zasobów leśnych w UE [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)].
- W [portalu przedsiębiorczości na obszarach wiejskich](#) zamieszczono specjalną sekcję poświęconą leśnictwu, gdzie znaleźć można inne ważne informacje na temat polityki i projektów dotyczących leśnictwa oraz inne przydatne materiały internetowe.
- Aby znaleźć projekty związane z sektorem leśnym, przejrzyj [bazę danych projektów PROW](#).

3.7. TIK

W okresie programowania 2007–2013 szczególną uwagę w polityce rozwoju obszarów wiejskich zwrócono na technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK). Wsparcie z EFRROW otrzymać można na wiele sposobów do celów rozwoju przedsiębiorstw z branży TIK, usług, podnoszenia kwalifikacji i wdrażania internetu szerokopasmowego na obszarach wiejskich, ponieważ środki na inwestycje zarówno w sprzęt komputerowy, jak i oprogramowanie dostępne są we wszystkich programach.

W dniu 10 lutego 2011 r. w Brukseli odbyło się seminarium ENRD pt. „Technologie informacyjno-komunikacyjne i obszary wiejskie: budowanie społeczeństwa wiedzy u podstaw”, którego głównym tematem było znaczenie TIK w rozwoju obszarów wiejskich w Europie. Aby dowiedzieć się więcej, kliknij [tutaj](#).

Aby pobrać broszurę ENRD na temat różnych przykładów projektów w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) finansowanych z EFRROW, kliknij [tutaj](#).

W [bazie danych projektów PROW](#) dostępne są przykłady projektów dotyczących TIK, wdrażanych w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich i finansowanych z EFRROW. Aby uzyskać więcej informacji, [kliknij tutaj](#).

ENRD przygotowała prezentację służącą do wyjaśnienia w zwięzły sposób struktury pojęciowej i obszarów interwencji polityki rozwoju obszarów wiejskich w zakresie wspierania TIK na obszarach wiejskich. Aby dowiedzieć się więcej, kliknij tutaj [[PDF](#) [en](#)].

W ulotce informacyjnej „Przegląd WPR Health Check i Europejski plan odnowy gospodarczej- zmiany w PROW” przedstawiono przegląd zmian wprowadzonych w programach rozwoju obszarów wiejskich w wyniku „Health Check” i Europejskiego planu odnowy gospodarczej oraz podkreślono znaczenie inwestycji w zakresie infrastruktury szerokopasmowej. Ulotka informacyjna dostępna jest [tutaj](#).

3.8. Powiązania wiejsko-miejskie

W komunikacie Komisji Europejskiej z 2010 r. dotyczącym przyszłości wspólnej polityki rolnej (WPR) po 2013 r. (dostępnym [tutaj](#)) stwierdzono, że w przypadku WPR priorytetowe znaczenie ma: „zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich w całej UE dzięki wzmacnianiu potencjału ludzkiego na szczeblu lokalnym, budowie potencjału i poprawie warunków lokalnych oraz więzi między ośrodkami miejskimi a obszarami wiejskimi”.

W odniesieniu do podejść dotyczących rozwoju obszarów wiejskich związanych z uzyskaniem takiego zrównoważonego rozwoju terytorialnego korzystne może być uwzględnienie następujących kluczowych kwestii:

- obszary miejskie są ważnymi rynkami i centrami usługowymi dla przedsiębiorstw na obszarach wiejskich;
- tereny wiejskie Europy cieszą się popularnością wśród mieszkańców miast;
- rozwój dużych i małych aglomeracji miejskich, tworzenie miejsc atrakcyjnych dla masowej turystyki i osób lokalnych może wpływać na znajdujące się blisko obszary wiejskie.

Zintegrowane podejście polityczne w skali regionalnej może przynieść pozytywne rezultaty, jeśli uwzględni się różne czynniki powiązań miejsko-wiejskich. Efektem może być podejście zrównoważonego rozwoju, które w równej mierze uwzględni harmonijny rozwój zarówno obszarów wiejskich jak i miejskich. Aby dowiedzieć się więcej na temat powiązań miejsko-wiejskich, kliknij [tutaj](#).

3.9. Aspekty społeczne

Rolnictwo społeczne

W ostatnich latach coraz większa liczba zainteresowanych stron na obszarach wiejskich zwraca uwagę na rolnictwo społeczne, a w państwach członkowskich UE-27 można spotkać liczne przykłady tego rodzaju działalności. To zainteresowanie wynika z coraz lepszego zrozumienia roli, jaką rolnictwo i zasoby obszarów wiejskich mogą odegrać w poprawie kondycji społecznej, fizycznej i psychicznej obywateli. Jednocześnie, rolnictwo społeczne stanowi dla rolników także nową szansę na dostarczanie innych usług i tym samym poszerzenie i zróżnicowanie zakresu ich działalności oraz wielofunkcyjnej roli w społeczeństwie. Taka integracja działań o charakterze rolniczym i społecznym może również zapewnić rolnikom dodatkowe źródła dochodów i poprawić wizerunek rolnictwa w oczach opinii publicznej.

Rolnictwo społeczne jest wspólną inicjatywą tematyczną KSOW dotyczącą rolnictwa społecznego, zapoczątkowaną w grudniu 2009 r. w odpowiedzi na propozycję włoskiej KSOW, która zakładała współpracę pomiędzy kilkoma KSOW w celu zidentyfikowania i przeanalizowania możliwości i przeszkód wynikających z krajowych/regionalnych PROW na lata 2007–2013 w zakresie wdrażania działań związanych z rolnictwem społecznym/ochroną środowiska w UE-27. Szczególnym celem inicjatywy tematycznej dotyczącej rolnictwa społecznego była „[...]poprawa wdrażania PROW pod kątem wsparcia rolnictwa społecznego i szerszego uwzględnienia tego zagadnienia w przyszłym okresie programowania na poziomie krajowym i europejskim”. W inicjatywę zaangażowało się w sumie siedem KSOW, tj. z Austrii, Belgii – Flandrii, Finlandii, Irlandii, Włoch, Szwecji i Wielkiej Brytanii, które zaczęły gromadzić informacje o aktualnej sytuacji rolnictwa społecznego w swoich krajach.

Wyniki tej współpracy przedstawiono [PDF

- na 5. Europejskiej Konferencji COST zatytułowanej „Zielone usługi terapeutyczno-opiekuńcze w rolnictwie”, która odbyła się w dniach 24–26 sierpnia 2010 r. w Witzenhausen, w Niemczech; oraz
- na konferencji pt. „[Powiązanie rozwoju obszarów wiejskich z rolnictwem społecznym](#)” zorganizowanej przez flamandzką sieć obszarów wiejskich w dniach od 30 września do 1 października 2010 r. w Mechelen, w Belgii.

Ostateczną wersję dokumentu przeglądowego można pobrać tutaj [[PDF en](#)], natomiast 17 studiów przypadku zebranych w 6 państwach członkowskich — tutaj [[PDF en](#)].

Dodatkowo dostępny jest [film](#) prezentujący konkretne przykłady działań w zakresie rolnictwa społecznego z Wielkiej Brytanii.

Również w [bazie danych projektów PROW](#) można wyszukiwać informacje o projektach prowadzonych w całej UE w dziedzinie rolnictwa społecznego, powiązanych z takimi kwestiami jak osoby w niekorzystnej sytuacji, edukacja, osoby o ograniczonym dostępie do usług społecznych, usługi społeczne, integracja społeczna oraz włączenie społeczne.

Włączenie społeczne i ubóstwo na obszarach wiejskich

Około 14% populacji zamieszkującej regiony UE, które charakteryzuje przewaga obszarów wiejskich, ma problemy z powodu wskaźnika zatrudnienia, który jest o ponad połowę niższy od średniej UE, a ponadto wiele z tych obszarów ma niski wskaźnik PKB na mieszkańca. W związku z tym unijna polityka rozwoju obszarów wiejskich zapewnia niezbędne narzędzia, których celem jest pomoc państwom członkowskim we wspieraniu zatrudnienia, w walce z ubóstwem, przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu i poprawie jakości życia na obszarach wiejskich. Cele te odzwierciedla unijna strategia na rzecz wzrostu „[Europa 2020](#)”.

W unijnej strategii „Europa 2020” podkreśla się znaczenie programów wsparcia, których celem jest pomoc w eliminacji barier w odniesieniu do rynku pracy i włączenia społecznego, w szczególności w przypadku grup społecznych najbardziej zagrożonych marginalizacją: kobiet, ludzi młodych, pracowników w starszym wieku, mniejszości etnicznych i osób niepełnosprawnych. Programy te, oprócz wielu innych celów, oferują wsparcie na cele edukacji i uczenia się przez całe życie, nowoczesnego transportu i infrastruktury TIK, a także dostępu do niezbędnych usług. Programy rozwoju obszarów wiejskich odgrywają ważną rolę w promowaniu bardziej integracyjnego społeczeństwa i w poprawie warunków życia na obszarach wiejskich.

Aby uzyskać więcej informacji na temat rozwoju obszarów wiejskich UE, zatrudnienia i włączenia społecznego, zobacz [Przegląd Obszarów Wiejskich nr 6](#) zamieszczony na stronach internetowych ENRD.

3.10 Transfer wiedzy i innowacje

Badania naukowe, transfer wiedzy i innowacje są ważnymi czynnikami rozwoju obszarów wiejskich, a ich znaczenie będzie rosło, ponieważ stanowią one istotę [strategii „Europa 2020”](#), której celem jest inteligentny i zrównoważony wzrost, sprzyjający włączeniu społecznemu. Program „Horyzont 2020” będzie kluczowym narzędziem służącym do wdrażania inicjatywy przewodniej [Unia innowacji](#). W okresie programowania 2014–2020 transfer wiedzy i innowacje staną się przekrojowym priorytetem polityki rozwoju obszarów wiejskich. Ważnym instrumentem polityki wspierającym ten

priorytet jest [Europejskie partnerstwo innowacji na rzecz produktywnego i zrównoważonego rolnictwa](#) (EPI-AGRI). EIP-AGRI pracuje nad łączeniem istniejących polityk, promowaniem współpracy między partnerami oraz nawiązywaniem kontaktów między naukowcami i przedsiębiorstwami na obszarach wiejskich.

Niniejsza sekcja dotyczy wsparcia rozwoju bardziej aktywnych powiązań z członkami wspólnot uczestniczących w rozwoju obszarów wiejskich, którzy są zaangażowani w badania naukowe i innowacje lub są zainteresowani tym zagadnieniem, bez względu na to, czy są to innowatorzy, naukowcy, fundatorzy lub użytkownicy końcowi badań naukowych. W sekcji przedstawiono informacje na temat organów UE, które koncentrują się na projektach z zakresu badań naukowych i innowacji, oraz na temat odpowiednich badań, publikacji itd.

Organizacje

[Bardzo wiele instytucji i organizacji](#) działa aktywnie na rzecz promowania innowacji w rozwoju obszarów wiejskich w UE. Zaliczyć należy do nich odpowiednie instytucje i agencje Komisji Europejskiej, jak również niezależne organizacje niekomercyjne i sektor prywatny. Na [stronach internetowych ENRD](#) zamieszczono dodatkowe informacje na temat roli i zakresu odpowiedzialności wybranych instytucji i organizacji.

Rolnictwo

[Tutaj](#) można znaleźć odesłania do instytucji i organizacji, a także projektów i inicjatyw związanych z zagadnieniami rolnictwa, konkurencyjności i gospodarki na obszarach wiejskich w szerszym ujęciu, łańcuchów żywnościowych oraz zarządzania ryzykiem. Na stronie tej zamieszczono także artykuły, badania naukowe, raporty itd., dzięki którym można pogłębić wiedzę na temat innowacji i ich rozumienie. Znaleźć można tutaj informacje dotyczące zarówno [projektów i inicjatyw](#) jak i [badań, artykułów i odpowiednich prac badawczych](#).

Środowisko

[Tutaj](#) można znaleźć odesłania do instytucji i organizacji, a także projektów i inicjatyw, które dotyczą innowacji w zakresie środowiska i rozwoju obszarów wiejskich, zmiany klimatu, efektywnego gospodarowania zasobami oraz zarządzania ekosystemami. Zainteresowanym stronom udostępniono również odpowiednie dokumenty i aktualne informacje, w tym najnowsze badania naukowe, raporty i artykuły akademickie. Znaleźć można tutaj informacje dotyczące zarówno [projektów i inicjatyw](#) jak i [badań, artykułów i odpowiednich prac badawczych](#).

Innowacje społeczne

[Tutaj](#) znaleźć można odesłania do szeregu projektów, inicjatyw, a także dodatkowe informacje dotyczące innowacji społecznych.

Inne istotne źródła

[Tutaj](#) znaleźć można odesłania do kluczowych dokumentów i informacji ogólnych, które nie dotyczą sektora lub nie są szczegółowo związane z tematyką obszaru transferu wiedzy i innowacji. Materiały obejmują [projekty, inicjatywy, dokumenty dotyczące polityki, badania, artykuły](#), a także [materiały audiowizualne](#).

4. LEADER

LEADER („*Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale*”, co oznacza „powiązania między gospodarką wiejską a działaniami na rzecz rozwoju obszarów wiejskich”) to inicjatywa rozwoju lokalnego, która pozwala lokalnym podmiotom rozwijać dany obszar z wykorzystaniem jego wewnętrznego potencjału rozwojowego. Podejście LEADER stanowi jedną z czterech osi polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013. W tej sekcji znaleźć można wszystkie niezbędne informacje na temat inicjatywy LEADER:

- [Zestaw narzędzi](#)
- [Baza danych lokalnych grup działania \(LGD\)](#)
- [Analizy LEADER](#)
- [Biblioteka LEADER](#)
- [Wydarzenia LEADER](#)
- [Współpraca międzynarodowa \(TNC\)](#)

4.1. Zestaw narzędzi LEADER

[Zestaw narzędzi LEADER](#) przeznaczony jest przede wszystkim dla osób zajmujących się rozwojem obszarów wiejskich w UE na szczeblu lokalnym. Jego celem jest wyjaśnienie oddolnej metody LEADER w konkretny i praktyczny sposób z wykorzystaniem tekstów, ilustracji, wywiadów, prezentacji i przykładowych projektów zgromadzonych w trakcie 20-letniej historii tej metody. Zestaw narzędzi może stanowić przewodnik dla początkujących oraz punkt odniesienia dla bardziej zaawansowanych osób zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich. Z treścią poniższych sekcji można zapoznać się internecie:

- [Podejście LEADER](#)
 - [Czym jest LEADER?](#)
 - [Co wyróżnia LEADER?](#)
- [Poprawa procesu wdrażania inicjatywy LEADER na poziomie programu](#)
 - [Wprowadzenie](#)
 - [1. Odkrywanie](#)
 - [2. Poprawa komunikacji w ramach inicjatywy LEADER](#)
 - [3. Wykorzystanie grup koordynujących](#)
 - [4. Tworzenie lokalnych rozwiązań](#)
 - [5. Uczenie się od siebie nawzajem](#)
 - [6. Odnowiony LEADER](#)
 - [7. Innowacyjne narzędzia i metody](#)
 - [8. Wyciąganie wniosków z przeszłości: spoglądanie w przyszłość](#)
- [Tworzenie i wdrażanie strategii](#)
 - [Tworzenie strategii](#)
 - [Wdrażanie strategii](#)
- [Lokalna grupa działania \(LGD\)](#)
 - [Jak stworzyć lokalną grupę działania \(LGD\)?](#)
 - [Jakie podstawowe wymagania musi spełniać LGD?](#)
 - [Jak wygląda struktura LGD?](#)
 - [Czym zajmują się zarząd i pracownicy administracyjni?](#)

4.2. Baza danych lokalnych grup działania (LGD)

Lokalne grupy działania (LGD) są filarem procesu wdrażania podejścia LEADER. Do ich obowiązków należy opracowywanie lokalnych strategii rozwoju, wspieranie tworzenia sieci kontaktów między zainteresowanymi stronami oraz dokonywanie oceny i zatwierdzanie poszczególnych projektów LEADER. Na stronie internetowej ENRD zawarto szczegółowe informacje na temat zarejestrowanych lokalnych grup działania, które funkcjonowały w okresie programowania 2007–2013:

- [Baza danych LGD](#);
- [Mapa LGD \[PDF !\[\]\(7a8011739ec4e250e2f89a547d75fb0a_img.jpg\).](#)

4.3. Analizy LEADER

W listopadzie 2009 r. powstały trzy grupy fokusowe LEADER, których celem było zbadanie procesu wdrażania LEADER w całej UE, zidentyfikowanie przykładów dobrych praktyk, które mogłyby zostać przekształcone w zalecenia, oraz usprawnienie procesu wdrażania inicjatywy LEADER. Grupy te przedstawiały sprawozdania podkomitetowi ds. osi LEADER, a uzyskane wyniki wykorzystywały w innych działaniach ENRD związanych z wdrażaniem i poprawą unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich. W skład tych trzech grup fokusowych wchodziłi przedstawiciele krajowych sieci obszarów wiejskich, lokalnych grup działania, instytucji zarządzających oraz organizacji pozarządowych, a wspólne przewodnictwo obejmowały poszczególne KSOW lub organizacje. Utworzona w maju 2011 r. grupa fokusowa ds. lepszych lokalnych strategii rozwoju przeprowadziła analizę dwóch kluczowych aspektów lokalnych strategii rozwoju – procesu planowania i wdrażania.

Kliknij poniżej na wybraną grupę fokusową, aby uzyskać więcej informacji na temat zakresu jej obowiązków, pracy i postępów:

- [grupa fokusowa nr 1 – wdrażanie oddolnego podejścia LEADER](#);
- [grupa fokusowa nr 2 – zachowanie innowacyjnego/eksperymentalnego charakteru LEADER](#);
- [grupa fokusowa nr 3 – wdrażanie działania „projekty współpracy” w ramach LEADER](#);
- [grupa fokusowa nr 4 – lepsze lokalne strategie rozwoju](#).

4.4. Biblioteka LEADER

Inicjatywa LEADER ma długą historię, a przez okres 20 lat swojego funkcjonowania stale się rozwijała. Początkowo wprowadzono ją w 1991 r. jako inicjatywę pilotażową, która od tego czasu rozwinęła się i stała głównym podejściem metodycznym w rozwoju europejskich obszarów wiejskich w okresie programowania 2007–2013. Poniżej można znaleźć więcej informacji na temat LEADER II, LEADER+ i bieżącego programu LEADER:

LEADER 2007–2013

- przewodnik DG AGRI przeznaczony dla instytucji zarządzających dotyczący wdrażania osi LEADER w programach rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013
[PDF
- podstawowy poradnik „podejście LEADER” – broszura informacyjna
[PDF   ];
- raport specjalny Europejskiego Trybunału Obrachunkowego w sprawie wdrażania LEADER w okresie programowania 2007–2013.

LEADER+

Informacje i dokumenty na temat inicjatywy wspólnotowej LEADER+ (2000–2006):

- [LEADER+](#);
- [Sprawozdanie z oceny LEADER+](#);
- [Archiwa/Biblioteka LEADER+](#).

LEADER II

Informacje i dokumenty na temat inicjatywy wspólnotowej LEADER II (1994–1999):

- [LEADER II](#)

4.5. Wydarzenia LEADER*Wydarzenia*

Informacje na temat przeszłych wydarzeń LEADER można odnaleźć w [kalendarium wydarzeń ENRD](#).

Aby uzyskać więcej informacji na temat przeszłych wydarzeń, kliknij na poniższe linki:

- [współpraca 2014–2020: Budowanie lepszej przyszłości obszarów wiejskich – konferencja sieci rozwoju obszarów wiejskich](#);
- [spotkanie LEADER 2013: Budowanie mostów dla przyszłości](#);
- [spotkanie LEADER 2012: Lokalne strategie rozwoju i współpraca](#);
- [wydarzenie dla nowych LGD](#);
- konferencja „Podejście LEADER po roku 2013”, Koszęcin, Polska [[PDF](#) [en](#)];
- pierwszy europejski targ lokalnych produktów [[PDF](#) [en](#)];
- [targi Współpraca Wsi u UE 2010, Edynburg, Szkocja, Wielka Brytania](#).

Publikacje LEADER

- Publikacje ENRD
 - wydanie 11 – LEADER i współpraca (kwiecień 2012 r.) [[PDF](#) [pl](#)];
 - broszura EFFROW dotycząca przykładów powiązań projektów z innymi funduszami UE: [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#)];
 - broszura EFFROW Przykłady projektów realizowanych w ramach podejścia Leader: [[PDF](#) [en](#) [fr](#) [de](#) [it](#) [es](#) [pl](#) [ee](#)].
- Inne publikacje
 - Francja: Współpraca międzynarodowa – wartość dodana dla regionów, Owernia [[PDF](#) [fr](#)];
 - Wielka Brytania: Wspólna polityka rozwoju obszarów wiejskich, Program obszarów wiejskich Carnegie UK Trust [[PDF](#) [en](#)];
 - Wielka Brytania: Profile projektów, LGD Northumberland Uplands [[PDF](#) [en](#)];
 - Wielka Brytania: Rozwój obszarów wiejskich i podejście LEADER w Wielkiej Brytanii i Irlandii [[PDF](#) [en](#)].

Zdjęcia LEADER

- Galeria zdjęć ENRD
 - [warsztaty LEADER dla nowych LGD](#);
 - [konferencja „Podejście LEADER po roku 2013”, Koszęcin, Polska](#).
- Inne galerie zdjęć
 - [Francja: pierwszy „europejski targ lokalnych produktów”](#);

- [Litwa: projekt z zakresu dziedzictwa kulturowego i kulinarnego „Panemuniai blossom” międzynarodowe targi LGD, 25–26 maja 2012 r.](#)

Materiały wideo na temat LEADER

- Materiały wideo ENRD
 - [„LEADER forward” – podejście LEADER w rozwoju obszarów wiejskich 2012 r.;](#)
 - [wideo o 7 cechach LEADER;](#)
 - [spotkanie LEADER 2012: Lokalne strategie rozwoju i współpraca.](#)
- Inne materiały wideo
 - [Finlandia: projekt LEADER „Amaze Me LEADER international youth adventure” \(„zaskocz mnie, LEADER, światowa przygoda młodych ludzi”\);](#)
 - [Litwa: strategia realizacji w LGD Kaisiadorys \(język litewski\);](#)
 - [Wielka Brytania: projekty realizowane w ramach inicjatywy „Food on film”: „Fishy Business” i „Butterfingers”;](#)
 - [promowanie sprzedaży lokalnej świeżych produktów;](#)
 - [Portugalia: projekt „Gospodarstwo Odelouca” \(Quinta de Odelouca\);](#)
 - [Francja: Owernia – współpraca międzynarodowa – wartość dodana dla regionów;](#)
 - [Holandia: Flevoland: film dokumentalny na temat trzech projektów LEADER.](#)

4.6. Współpraca międzynarodowa

Znaczenie współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej dla zainteresowanych stron na obszarach wiejskich istotnie wzrosło. Doświadczenia zgromadzone w trakcie trwania inicjatyw LEADER II (1994–1999) i LEADER+ (2000–2006) wykazały, że współpraca ta jest skutecznym mechanizmem wspierającym obszary wiejskie we wspólnym opracowywaniu nowych rozwiązań dla wspólnych problemów. Współpraca międzynarodowa jest czymś więcej niż tylko tworzeniem sieci kontaktów. Stanowi zachętę i wsparcie dla lokalnych grup działania do podejmowania wspólnych inicjatyw z innymi grupami LEADER lub grupami stosującymi podobne podejście w innym regionie, państwie członkowskim czy nawet państwie trzecim. Ogólnym celem współpracy międzynarodowej jest pomoc podmiotom na obszarach wiejskich w podnoszeniu potencjału ich regionów.

Przewodnik po współpracy międzynarodowej

Celem [przewodnika po współpracy międzynarodowej](#) inicjatywy LEADER jest dostarczanie skutecznego narzędzia wspomagającego współpracę, dostosowanego do potrzeb okresu programowania 2007–2013. Przewodnik ten ma również na celu wyjaśnienie istoty współpracy i wskazanie korzyści, jakie mogą z niej płynąć, oraz przedstawienie kompleksowej instrukcji, która krok po kroku wyjaśnia kwestie związane z współpracą międzynarodową:

- w sekcji „[TNC Przegląd](#)” wyjaśniono koncepcję współpracy międzynarodowej i zaprezentowano wielorakie korzyści, jakie płyną ze skutecznej współpracy międzynarodowej;
- w sekcji „[TNC Planowanie](#)” zamieszczono instrukcję, w której krok po kroku wyjaśniono bardziej złożone aspekty planowania współpracy międzynarodowej;
- w sekcji „[TNC Wdrażanie](#)” można znaleźć przegląd głównych kwestii związanych z zarządzaniem projektami współpracy międzynarodowej w fazie wdrażania;
- sekcja „[TNC Kontynuacja](#)” stanowi przewodnik po monitorowaniu i ocenie współpracy międzynarodowej oraz zawiera wskazówki na temat publikowania informacji o wynikach projektów.

Inne istotne informacje

- przewodnik administracyjny, który ma na celu wspieranie państw członkowskich i LGD we wdrażaniu narzędzia współpracy w ramach osi LEADER programów rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013 [[PDF](#) [bg](#) [cz](#) [de](#) [dk](#) [ee](#) [el](#) [en](#) [es](#) [fi](#) [fr](#) [hu](#) [it](#) [lt](#) [lv](#) [mt](#) [nl](#) [pl](#) [pt](#) [ro](#) [se](#) [si](#) [sk](#)].
- Informacje na temat projektów współpracy międzynarodowej można znaleźć w [bazie danych projektów PROW](#);
- w celu pobrania wykazu projektów współpracy międzynarodowej zgłoszonych KE kliknij tutaj [[PDF](#) [en](#)];
- szczegółowe informacje na temat [zasad i procedur](#) dotyczących współpracy międzynarodowej obowiązujących w państwach członkowskich.

5. Sieci i ich tworzenie

ENRD, jako sieć, zrzesza szereg podmiotów zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich, które jednoczy wspólne zaangażowanie we wspieranie i promowanie rozwoju tych obszarów. Zajrzyj do tej sekcji, aby dowiedzieć się więcej o krajowych sieciach obszarów wiejskich, łączących krajową administrację i lokalne organizacje, europejskich organizacjach aktywnych na rzecz rozwoju obszarów wiejskich oraz o tym, jak ENRD przyczynia się do poprawy ich współpracy.

Kliknij na linki poniżej, żeby zapoznać się z sekcją:

- [Informacje nt. KSOW](#)
- [Klasy KSOW](#)
- [Organizacje UE](#)
- [FARNET](#)
- [Europejska Sieć Ewaluacji](#)
- [Narzędzia samooceny KSOW](#)
- [Wartość dodana sieciowania](#)
- [Zestaw narzędzi KSOW](#)

5.1. Informacje nt. KSOW

KSOW zrzeszają zainteresowane strony z obszarów wiejskich w celu promowania komunikacji i wymiany informacji na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim. Na poziomie państw członkowskich krajowe sieci obszarów wiejskich (KSOW) są ważnym łącznikiem pomiędzy krajową administracją a organizacjami uczestniczącymi w rozwoju obszarów wiejskich (w tym lokalnymi grupami działania). Ich struktura i organizacja może przybierać różne kształty, chociaż główna rola KSOW polega zawsze na wsparciu wdrażania oraz ewaluacji polityki rozwoju obszarów wiejskich. KSOW łączą różne zainteresowane strony z obszarów wiejskich w celu promowania komunikacji i wymiany informacji na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim. Organizują one również wydarzenia, tworzą rozmaite narzędzia komunikacji i pełnią ważną rolę w udostępnianiu dobrych praktyk.

Austria	Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich
Belgia	Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich
Bułgaria	Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich
Chorwacja	Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich

Cypr	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Czechy	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Dania	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Estonia	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Finlandia	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Francja	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Grecja	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Hiszpania	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Holandia	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Irlandia	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Litwa	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Luksemburg	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Łotwa	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Malta	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Niemcy	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Polska	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Portugalia	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Rumunia	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Słowacja	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Słowenia	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Szwecja	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Węgry	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Włochy	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Zjednoczone Królestwo	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Martynika, Gwadelupa, Gujana, Reunion (Francja)	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Wyspy Kanaryjskie (Hiszpania)	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>
Azory, Madera (Portugalia)	<u>Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</u>

5.2. Klastry KSOW

Krajowe sieci obszarów wiejskich ze wszystkich państw członkowskich regularnie uczestniczą w spotkaniach i wydarzeniach organizowanych na poziomie europejskim oraz dzielą się doświadczeniami i wiedzą. Coraz częściej tworzą one również geograficzne i tematyczne klastry w celu wspólnej realizacji działań, wspierania bardziej intensywnej współpracy, a także wymiany technicznej oraz dialogu pomiędzy sieciami.

Inicjatywy tematyczne KSOW

W poszczególne inicjatywy tematyczne KSOW zaangażowane są te z nich, które zainteresowane są tymi samymi konkretnymi obszarami polityki rozwoju obszarów wiejskich i wdrażaniem programów. Głównym celem takich inicjatyw jest wymiana wiedzy i stosownych doświadczeń w zakresie wdrażania programów pomiędzy uczestnikami sieci. Priorytet mają zagadnienia o wymiarze europejskim i będące obiektem zainteresowania szerszego grona zainteresowanych stron w ramach ENRD. Przedstawiciele KSOW i eksperci

z państw członkowskich dzielą się wiedzą i spotykają na warsztatach, w trakcie których, przy wsparciu i pod kierunkiem punktu kontaktowego ENRD, ustalają wspólny plan i działania.

Aby uzyskać więcej informacji na temat zakończonych i obecnie trwających inicjatyw tematycznych, kliknij na poniższe linki:

- [Portal młodzieży i młodych rolników](#);
- [Rozwój kierowany przez lokalną społeczność \(CLLD\)](#);
- [Leśnictwo](#)
- [Rolnictwo społeczne](#)
- [Żywność lokalna i krótkie łańcuchy dostaw](#)
- [Finansowanie działalności na obszarach wiejskich](#)
- [Portal Przedsiębiorczości na Obszarach Wiejskich](#)

Klasy „regionalnej wymiany wiedzy”

Promowanie klastrów wymiany wiedzy KSOW na poziomie makroregionów to inicjatywa ENRD, której celem jest wykorzystanie dużej różnorodności pomiędzy krajowymi sieciami w zakresie ich priorytetów/działań tematycznych, technicznych/administracyjnych zdolności, zakresu usług i stopnia interaktywności. Makroregiony to jasno określone regiony geograficzne obejmujące w całości lub w części dwa państwa członkowskie lub większą ich liczbę. Nadrzędnym celem wspierania KSOW w tworzeniu klastrów na poziomie makroregionów jest:

- ułatwianie komunikacji i bardziej aktywnej wymiany wiedzy między sieciami;
- definiowanie wspólnych interesów sieci na poziomie makroregionów - włączając w to powiązania z unijną polityką makroregionów i innymi strategiami;
- promowanie większej liczby wspólnych działań KSOW oraz międzynarodowej współpracy między lokalnymi grupami działania na poziomie makroregionów;
- wspieranie dobrego zwyczaju „wzajemnego uczenia się” między sąsiadującymi sieciami.

Pomysł wspierania grup KSOW wymieniających się wiedzą na poziomie makroregionów został przedstawiony i przedyskutowany podczas 13. posiedzenia KSOW, które odbyło się w dniu 10 listopada 2011 r. w Holandii. Aby dowiedzieć się więcej, kliknij [tutaj](#). Obecnie działają dwa klasy „wymiany wiedzy” między KSOW – klaster Nordycko-Bałtycki oraz klaster Śródziemnomorski.

Klaster Nordycko-Bałtycki

W skład klastra Nordycko-Bałtyckiego wchodzi KSOW z Danii, Szwecji, Finlandii, Estonii, Łotwy, Litwy, Polski i Niemiec. Grupa ta jest bardzo aktywna i spotyka się regularnie (dwa razy w roku), planuje swoje wspólne działania i odgrywa coraz większą rolę w zakresie rozwoju obszarów wiejskich w strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego (EUSBSR).

Aby uzyskać więcej informacji na temat klastra Nordycko-Bałtyckiego, kliknij [tutaj](#).

Z dotychczasowych działań klastra Nordycko-Bałtyckiego wyciągnąć można następujące wnioski:

- sieci chętniej ze sobą współpracują, wymieniają się doświadczeniami, a ich działania są efektywniejsze, jeżeli mają wspólną historię, tożsamość, kulturę, problemy itd.;
- komunikacja między sieciami jest intensyfikowana poprzez regularne (dwa razy w roku) spotkania, które dotyczą konkretnych kwestii z makroregionu, np. przez planowanie

wspólnych regionalnych wydarzeń. Regularne spotkania są dużo prostsze, gdy odległość jest mniejsza;

- zaangażowanie pozostałych zainteresowanych stron (np. organów administracyjnych, LGD, wykonawców projektów, krajowych sieci obszarów rybackich i LGR) w konstruktywny dialog staje się dużo prostsze, gdy spotkania są związane z konkretnym programem na poziomie makroregionu;
- Nie należy zapominać o znaczeniu „dobrego sąsiedztwa”. Sieci z 3 państw nadbałtyckich podkreślały szczególne znaczenie zaufania do doświadczeń i opinii ich sąsiadów ze starszych państw członkowskich. Miało to szczególnie istotne znaczenie we wczesnej fazie tworzenia i rozwijania sieci, aczkolwiek państwa te wyraziły także nadzieję, że będzie tak nadal, gdy ich sieci będą ewoluować i dojrzewać;
- współpraca regionalna może sprzyjać, przyspieszać, rozwijać i wzmacniać wspólne wizje, które wykraczają poza ramy narodowe i organizacyjne.

Klaster Śródziemnomorski

W skład klastra Śródziemnomorskiego wchodzi KSOw z Włoch, Grecji, Francji, Hiszpanii Portugalii, Cypru i Malty. [Pierwsze posiedzenie](#) tych państw członkowskich odbyło się w Salonikach w dniu 1 lutego 2012 r. i miało na celu wymianę doświadczeń w zakresie wdrażania działań 123, 132 i 133 osi 1 PROW, a także omówienie krajowych doświadczeń i przyszłego programowania w UE.

[Drugie posiedzenie](#) miało miejsce w Nikozji w dniu 17 października 2012 r. Znaczną część posiedzenia poświęcono także wymianie wiedzy i doświadczeń na temat krótkich łańcuchów dostaw żywności.

5.3 Organizacje UE

ENRD zmierzała do aktywnego zaangażowania się w tworzenie innych ważnych sieci i rozszerzenia w miarę możliwości dostępu do nich, ze szczególnym naciskiem na stworzenie aktywnych powiązań, które pozwolą na wymianę informacji między ENRD i innymi sieciami na temat działań i ich wyników dotyczących kwestii mających istotne znaczenie dla efektywności i skuteczności realizacji polityki rozwoju obszarów wiejskich w UE.

Grupa doradcza ds. rozwoju obszarów wiejskich DG AGRI

Grupa doradcza ds. rozwoju obszarów wiejskich została stworzona przez DG AGRI w celu zgromadzenia przedstawicieli różnych organizacji utworzonych na poziomie unijnym, które zainteresowane są społecznymi, ekonomicznymi lub środowiskowymi aspektami rozwoju obszarów wiejskich w UE. Grupa doradcza pozwala Komisji Europejskiej zapoznać się poglądami różnych organizacji na temat rozwoju obszarów wiejskich. Komisja może konsultować się z grupą w odniesieniu do każdego tematu związanego z polityką rozwoju obszarów wiejskich. Przewodniczący grupy doradczej może również zaproponować konsultacje na temat wchodzący w zakres jego kompetencji.

Komisja nie jest zobowiązana do uwzględniania opinii grupy, ale traktuje je bardzo poważnie i informuje członków grupy o działaniach podjętych w odpowiedzi na jej opinie. W porozumieniu z Komisją grupa doradcza może również powołać grupy robocze w celu ułatwienia swojej pracy. Grupa doradcza reprezentuje interesy następujących głównych grup podmiotów:

- rolnicy, spółdzielnie i inne organizacje rolnicze;
- osoby zajmujące się handlem;
- przemysł;

- pracownicy;
- konsumenci;
- ekolodzy;
- inne organizacje stron zainteresowanych obszarami wiejskimi.

Szczegółowe informacje na temat zaangażowanych organizacji dostępne są [tutaj](#).

Organizacje europejskiej będące członkami Komitetu Koordynacyjnego ENRD

Wymienione poniżej organizacje UE zostały wybrane spośród członków grupy doradczej ds. rozwoju obszarów wiejskich DG AGRI, aby uczestniczyć w pracach Komitetu Koordynacyjnego ENRD:

- [Zgromadzenie Regionów Europy \(AER\)](#)
- [Międzynarodowa Organizacja na rzecz Ptaków](#)
- [Rada Gmin i Regionów Europy \(CCRE/CEMR\)](#)
- [Europejska Konfederacja Właścicieli Lasów \(CEPF\)](#)
- [Europejska Rada Młodych Rolników \(CEJA\)](#)
- [Komitet Rolniczych Organizacji Zawodowych \(COPA\) i Generalny Komitet Spółdzielni Rolniczych Unii Europejskiej \(COGECA\) – powszechnie nazywany COPA-COGECA](#)
- [Europejska Federacja Związków Zawodowych Sektora Żywności, Rolnictwa i Turystyki \(EFFAT\)](#)
- [Europejskie Stowarzyszenie LEADER na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich \(ELARD\)](#)
- [Europejska Organizacja Właścicieli Ziemi \(ELO\)](#)
- [Europejskie Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Terenów Górskich \(EUROMONTANA\)](#)
- [Sieć PREPARE](#)
- [Międzynarodowe Stowarzyszenie Wieś-Środowisko-Rozwój \(RED\)](#)

5.4 FARNET

Priorytetowa oś 4 Europejskiego Funduszu Rybackiego (EFR) wspiera zrównoważony rozwój obszarów rybackich. W szczególności wspiera działania, które promują dywersyfikację działalności gospodarczej (turystykę, przemysł żywnościowy, energię ze źródeł odnawialnych itp.) oraz prowadzą do poprawy jakości życia na obszarach dotkniętych obniżeniem działalności połowowej. Istotną zmianą w procesie wdrażania osi 4 EFR jest położenie nacisku na podejście LEADER, w ramach którego uwzględnia się w szczególności konkretne obszary i próbuje się zachęcać podmioty lokalne ze wszystkich sektorów (publicznego, prywatnego i społeczeństwa obywatelskiego) do współpracy w ramach lokalnych grup rybackich (LGR) w celu opracowania i wdrożenia lokalnych strategii rozwoju.

Priorytetowa oś 4 EFR będzie wdrażana w 21 państwach członkowskich i szacuje się, że w całej UE powstanie przynajmniej 250 LGR. Dzięki międzyregionalnej i transnarodowej współpracy zachęca się te grupy do wzajemnego uczenia się. Na cele osi 4 na lata 2007–2013 przeznaczono ze środków publicznych (EFR i inne źródła publiczne) łączną kwotę w wysokości 826,6 mln EUR. Jednostka wsparcia FARNET została utworzona przez Komisję Europejską w celu wsparcia procesu wdrażania działań unijnych na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów rybackich, ze szczególnym uwzględnieniem osi 4 EFR. Jednostka ta działa na zasadzie platformy umożliwiającej sieciowanie między obszarami rybackimi, a także wspiera i doradza LGR w opracowywaniu i wdrażaniu na poziomie lokalnym rozwiązań problemów dotyczących europejskie obszary rybackie.

Aby uzyskać więcej informacji na temat Europejskiej Sieci Obszarów Rybackich (FARNET), kliknij [tutaj](#).

5.5. Europejska Sieć Ewaluacji

Europejska Sieć Ewaluacji rozwoju obszarów wiejskich działa w ramach kompetencji Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej.

Jej celem jest poprawa użyteczności oceny jako narzędzia, które pozwala lepiej projektować i wdrażać politykę rozwoju obszarów wiejskich dzięki propagowaniu dobrych praktyk i budowaniu potencjału w procesie ewaluacji programów rozwoju obszarów wiejskich aż do 2013 r.

Sieć jest otwarta dla wszystkich osób zajmujących się w UE ewaluacją programów rozwoju obszarów wiejskich i działań w tym zakresie. Do osób takich należą osoby oceniające rozwój obszarów wiejskich, kierownicy programów, decydenci, naukowcy i badacze, a także inni eksperci. Ulotkę informacyjną można pobrać tutaj w formacie PDF [[PDF en](#)] [[fr](#)] [[de](#)].

5.6. Narzędzia samooceny KSOW

Narzędzia te umożliwiają użytkownikom zastosowanie różnych podejść, technik i praktycznych instrumentów służących do monitorowania postępu i oceny efektów typowych działań podejmowanych przez KSOW.

Samoocena nie jest obowiązkowa. Jest to działanie dobrowolne, realizowane przez tych kierowników i członków sieci, którzy chcą sprawdzić, czy ich sieć działa w pełni efektywnie i zgodnie z przyjętymi celami. Samoocena KSOW koncentruje się na wspieraniu pomiaru i oceny wyników oraz efektów działalności sieci. W związku z tym różni się ona od oceny, która zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE) nr 1698/2005 musi być przeprowadzona przez niezależnych kontrolerów, w celu dostarczenia opinii na temat podejmowanych działań w aspekcie ich rezultatów, oddziaływania i potrzeb, które miały zaspokoić. Ocena służy do określenia: stopnia wykorzystania zasobów, efektywności i wydajności programowania, działania społeczno-ekonomicznego i środowiskowego, jak również wkładu w realizację priorytetów Wspólnoty.

W skład zestawu narzędzi do samooceny wchodzi pięć różnych obszarów:

- [podstawowe informacje na temat samooceny KSOW](#): skrótowy opis struktury, zawartości i celów narzędzi samooceny KSOW;
- [profile samooceny KSOW](#): przykłady podejścia zastosowanego przez wybrane KSOW w odniesieniu do samooceny (wraz z kluczowymi dokumentami);
- [praktyczne narzędzia do samooceny KSOW](#): praktyczne przykłady i rady na temat istniejących i potencjalnych narzędzi do samooceny KSOW;
- [szersze spojrzenie na samoocenę KSOW](#): potencjalna inspiracja dla bardziej zaawansowanego podejścia do oceny rezultatów działań KSOW;
- program szkoleniowy NSU: program szkoleniowy rozpoczęty w celu zainicjowania procesu wzajemnej wymiany i uczenia się.

5.7 Wartość dodana sieciowania

Wartość, jaką ma tworzenie sieci dla polityki rozwoju obszarów wiejskich, jest powszechnie potwierdzana przez wzrastającą liczbę świadomych opinii na temat skuteczności sieci w

angażowaniu zainteresowanych stron i wspieraniu wdrażania programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW).

Wspólne działanie KSOW

Krajowe sieci obszarów wiejskich (KSOW) połączyły swoje zasoby w celu rozwijania źródła internetowego ilustrującego aktualny stan wiedzy na temat wartości dodanej sieci w polityce rozwoju obszarów wiejskich. Wspólna metodologia zaproponowana przez ENRD uwzględnia w szczególności: a) wspólne statystyki sieci; oraz b) przykłady sukcesów sieci. Celem tego podejścia jest informowanie o działalności KSOW oraz o tym, jak rozumieją względny sukces tych działań kierownicy jednostek wsparcia sieci. Ponadto [zestaw narzędzi do samooceny KSOW](#) umożliwia KSOW zaprezentowanie i wymianę informacji na temat różnych podejść, technik i praktycznych narzędzi używanych w celu monitorowania postępu oraz oceny wyników działań związanych z tworzeniem sieci.

Inicjatywa na rzecz wspólnych statystyk sieci

Inicjatywa na rzecz wspólnych statystyk sieci została podjęta, aby gruntownie zapoznać się z opracowanymi wynikami i wskaźnikami wyników ilościowych stosowanymi przez KSOW. W kwietniu 2012 r. od uczestniczących KSOW uzyskany został pierwszy zestaw danych. Dotyczył czterech z sześciu kluczowych elementów sieciowania: skutecznego zaangażowania zainteresowanych stron za pośrednictwem przekazu informacji w sieci, wymiany odpowiedniego doświadczenia i know-how, budowaniu potencjału i szkoleń, a także wsparciu dla współpracy i wspólnych działań. Za pomocą wyników ilościowych podkreśla się wysoki poziom zaangażowania zainteresowanych stron oraz rozwoju osiągniętego przez KSOW.

Dodatkowe informacje dostępne do pobrania:

- raport podsumowujący na temat wspólnych statystyk sieci (2013 r.) [[PDF en](#)];
- podsumowanie wyników wspólnych statystyk (2012 r.) [[PDF en](#)];
- przegląd inicjatywy na rzecz wspólnych statystyk [[PDF en](#)].

Raport z badania KSOW

Dokumenty stanowią sprawozdanie z badania KSOW, w ramach którego zgromadzono informacje krajowe w odniesieniu do każdego państwa członkowskiego UE. W raportach przedstawiono różne typy struktur KSOW oraz podjęto próbę identyfikacji klastrów KSOW, biorąc pod uwagę ich działalność lub metodologie i narzędzia, jakie stosują.

Dodatkowe informacje dostępne do pobrania:

- wyniki mapowania KSOW z 2013 r.: podsumowanie raportu końcowego [[PDF en](#)];
- wyniki mapowania KSOW z 2011 r.: podsumowanie raportu końcowego [[PDF en](#)].

Dokument roboczy na temat programów KSOW

Celem tego dokumentu roboczego przygotowanego przez [Europejską Sieć Oceny \(EEN\)](#) jest wsparcie wymiany informacji na temat oceny, zbadanie problemów związanych z oceną sieci oraz zapoznanie ze stosowanymi metodami. Dokument został opracowany na podstawie doświadczeń czterech KSOW. Aby pobrać ten dokument, kliknij tutaj [[PDF en](#)].

Przegląd literatury

Przegląd stanowi podsumowanie literatury naukowej poświęconej „wartości dodanej” tworzenia sieci. W ramach tego przeglądu dokonuje się analizy zagadnień, takich jak wartość dodana sieci i ich

tworzenia, przeszkody pojawiające się w ich tworzeniu i rozwijaniu oraz sposób efektywnego pomiaru korzyści z sieciowania. Aby pobrać przegląd literatury, kliknij tutaj [[PDF en](#)].

Wartość dodana tworzenia sieci – doświadczenia KSOW

W celu udostępnienia większej ilości szczegółowych informacji o wartości dodanej tworzenia sieci KSOW dostarczyły liczne przykłady prowadzonych przez nie prac. Zaprezentowano je w formie „Historii nt. wartości dodanej tworzenia sieci”, które są połączeniem przykładów dobrych praktyk, historii sukcesu, odpowiednich doświadczeń oraz studiów przypadku. Historie podzielono na kategorie po względem typu oraz podstawowych elementów tworzenia sieci:

- [Efektywne angażowanie interesariuszy](#)
- [Rozwijanie jednolitego rozumienia polityki](#)
- [Usprawnianie wymiany praktyk i doświadczeń](#)
- [Wymiana doświadczeń i wiedzy](#)
- [Rozwijanie umiejętności i szkolenia](#)
- [Wsparcie dla współpracy i działań wspólnych](#)

Studia przypadku:

- Sieci obszarów wiejskich w Wielkiej Brytanii [[PDF en](#)];
- Współpraca bilateralna pomiędzy Węgrami i Polską [[PDF en](#)];
- Oddolne tworzenie sieci wokół Morza Bałtyckiego [[PDF en](#)];
- Proces samooceny w Belgii-Walonii [[PDF en](#)];
- Obóz innowacji na obszarach wiejskich w Finlandii [[PDF en](#)];
- Pokaz objazdowy młodzieży w Danii [[PDF en](#)];
- Warsztaty tematyczne w Szkocji [[PDF en](#)];
- Ogłoszenie sukcesu projektu w Estonii [[PDF en](#)].

5.8. Zestaw narzędzi KSOW

Sekcja „Zestaw narzędzi dla KSOW” stanowi internetowe źródło informacji i wytycznych dla jednostek wsparcia sieci (JWS), instytucji zarządzających (IZ) i innych ważnych interesariuszy KSOW, którego celem jest wzmocnienie i rozszerzenie sieci obszarów wiejskich finansowanych z EFRROW.

Zasady i praktyka w zakresie tworzenia sieci

Sekcja „Zestaw narzędzi dla KSOW” dotyczy przede wszystkim zasad i praktyki w zakresie tworzenia sieci. W sekcji tej znaleźć można uzasadnienie, tabele informacyjne i odesłania do źródeł i dodatkowych materiałów dotyczących uzupełniających i kluczowych zagadnień w odniesieniu do tworzenia i prowadzenia finansowanych z EFRROW sieci obszarów wiejskich, wymaganych w ramach okresu programowania 2007–2013 oraz nowego okresu 2014–2020. Aby dowiedzieć się więcej, kliknij na poniższe linki:

- [Definicje sieci i różnorodność](#)
O sieciach i ich tworzeniu dużo mówi się w naszym życiu zawodowym i prywatnym. Ale jakie znaczenie mają właściwie sieci i ich tworzenie w przypadku rozwoju obszarów wiejskich i polityki rozwoju obszarów wiejskich? W następujących podsekcjach zamieszczono wstępny przegląd zawierający wyjaśnienie niektórych ważnych pojęć związanych z wykorzystywaniem sieci jako narzędzia polityki rozwoju obszarów wiejskich.
 - [Sieci obszarów wiejskich i tworzenie sieci;](#)
 - [Sieci jako narzędzie polityki rozwoju obszarów wiejskich;](#)

- [Prezentowanie wartości dodanej sieci obszarów wiejskich;](#)
- [Krajowe sieci rozwoju obszarów wiejskich - różnorodność podejść.](#)
- [Tworzenie sieci](#)
Tworzenie krajowej sieci obszarów wiejskich wymaga starannego planowania i najlepiej robić to etapami. W następujących podsekcjach przedstawiono wstępny przegląd głównych pojęć, kluczowe decyzje strategiczne i bieżące zagadnienia związane z zarządzaniem:
 - [Wyjaśnienie części pojęć: NSU, KSOW i tworzenie sieci](#)
 - [Tworzenie struktury i tworzenie operacyjne](#)
 - [Opracowanie ram strategicznych i logiki interwencji](#)
 - [Budżety i finansowanie](#)
 - [Zarządzanie siecią i kompetencje operacyjne](#)
 - [Udział zainteresowanych stron i reprezentacja](#)

Wnioski z bieżącego okresu programowania

W okresie programowania 2007–2013 Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD) oraz krajowe sieci obszarów wiejskich (KSOW) zdobyły bardzo zróżnicowane i szerokie doświadczenie, z którego można wyciągnąć wiele ważnych i przydatnych wniosków, a także wykorzystać je w nowym okresie programowania 2014–2020. Ważne wnioski można wyciągnąć również z działań innych sieci – zarówno tych finansowanych ze źródeł unijnych, jak i pozaunijnych.

W poniższych podsekcjach zamieszczono informacje na temat tych wniosków:

- [Wnioski z działalności ENRD](#)
- [Wnioski z działalności KSOW](#)
- [Wnioski z działalności innych sieci](#)

Warto również zapoznać się z doświadczeniami i wnioskami zdobytymi przez sieci w poprzedniej edycji programu LEADER+ [[PDF en](#)].

Przygotowania do przyszłości

Doświadczenia w zakresie sieciowania na obszarach wiejskich są bardzo pozytywne. Sieci okazały się przydatnym źródłem informacji, pomysłów i kontaktów. Przyczyniły się do aktywnej wymiany, współpracy i rozwoju wiedzy na poziomie krajowym i unijnym. Umożliwiły rozpoczęcie nowego dialogu na temat skuteczniejszego wdrażania polityki, a także zachęciły do bardziej partycypacyjnego zarządzania polityką. A wszystko to przy stosunkowo niskich kosztach.

Jednak w trakcie okresu programowania 2007–2013 zauważono również, że tworzenie trwałych związków między jednostkami administracji, organizacjami i indywidualnymi podmiotami wymaga czasu. Angażowanie podmiotów w nowe formy dialogu wymaga odpowiednich zasobów ludzkich, dobrze dostosowanych narzędzi komunikacji oraz efektywnej struktury organizacyjnej. Dlatego też postępy poczynione od czasu utworzenia w 2008 r. Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD), Europejskiej Sieci Oceny Rozwoju Obszarów Wiejskich i krajowych sieci obszarów wiejskich muszą być kontynuowane i skonsolidowane, aby w jak największym stopniu wykorzystać możliwości sieci jako narzędzia polityki rozwoju obszarów wiejskich.

Ponadto polityka rozwoju obszarów wiejskich rozwija się w kierunku polityki coraz bardziej zorientowanej na wyniki, skupiającej się na wspólnych unijnych celach i wspólnych dążeniach.

Przyszłe programy rozwoju obszarów wiejskich będą musiały funkcjonować w bardzo ściśle określonych dziedzinach, takich jak: konkurencyjność wszystkich typów rolnictwa, rentowność gospodarstw rolnych, promowanie organizacji łańcuchów żywnościowych i zarządzania ryzykiem w rolnictwie, przywrócenie, ochrona i rozwój ekosystemów, efektywne wykorzystanie wody i energii, przejście w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i odpornej na zmianę klimatu, wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich. Programy te będą również wspierać innowacje i transfer wiedzy w tych dziedzinach. Niektóre z tych dziedzin będą dla ENRD i KSOW zupełnie nowe.

Te ambitne oczekiwania będą, nawet w większym stopniu niż w poprzednim okresie, wymagać dobrej komunikacji i koordynacji między podmiotami polityki na wszystkich poziomach, a także zdolności do zademonstrowania osiągniętych wyników. Tworzenie sieci pozostanie zatem bardzo ważną funkcją, biorąc pod uwagę propozycje rozszerzenia i wzmocnienia jego roli jako narzędzia polityki rozwoju obszarów wiejskich.

Tutaj można znaleźć więcej informacji na temat [perspektywy dla sieciowania na lata 2014–2020](#).

Program szkoleniowy NSU

Od rozpoczęcia działalności pierwszych krajowych sieci obszarów wiejskich (KSOW) finansowanych z EFRROW w 2007 r. zgromadzono wiele doświadczeń związanych z wiedzą i praktyką. Odnotowano wiele przykładów sukcesów sieci, ale i kilka niepowodzeń. Wyciągnięto ważne wnioski dotyczące korzystania z sieciowania jako narzędzia polityki rozwoju obszarów wiejskich i należy te wnioski wykorzystać w celu ulepszenia zarządzania sieciami i promowania ich działalności w okresie programowania 2014–2020.

W związku z tym punkt kontaktowy ENRD zorganizował pilotażowy program szkoleniowy NSU trwający od stycznia do czerwca 2013 r. w celu rozpoczęcia procesu wzajemnego uczenia się i wymiany wspierającej budowanie potencjału jednostek wsparcia sieci (NSU), tak aby skutecznie wykonywały one swoje zadania i czynności. Wzajemne uczenie się i wymiana obejmują zdobywanie wiedzy, umiejętności i doświadczeń za pośrednictwem aktywnej pomocy i wsparcia w ramach grupy osób o podobnej społecznej/zawodowej przeszłości. W trakcie działań w zakresie procesu i szkolenia zapewnione jest wsparcie osoby wspomagającej proces kształcenia, której zadaniem jest pomóc uczestnikom w przejściu przez różne zadania i doświadczenia związane z nauką.

Zorganizowano trzy pilotażowe moduły szkoleniowe KSOW w celu zbadania podejścia i potrzeb KSOW w zakresie angażowania się w przyszłe działania budowania potencjału. Aby zapoznać się ze szczegółami dotyczącymi każdego z modułów, kliknij na poniższe linki:

- [pilotażowy moduł szkoleniowy NSU nr 1](#)
Temat: *Zagadnienia planowania strategicznego w przypadku KSOW*
19–20 lutego 2013 r., Budapeszt, Węgry;
- [pilotażowy moduł szkoleniowy NSU nr 2](#)
Temat: *Ćwiczenie metody RICA / Zwiększanie zaangażowania zainteresowanych stron*
14 marca 2013 r., Åre, Szwecja;
- [pilotażowy moduł szkoleniowy NSU nr 3](#)
Temat: *Komunikacja w ramach tworzenia sieci*
7 czerwca 2013 r., Tomar, Portugalia

W lipcu 2013 r. przeprowadzono ewaluację pilotażowego programu szkoleniowego NSU [Hyperlink: http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/enrd_assets/pdf/nrn-toolkit/Pilot_NSU_Training_Programme_FINAL_Evaluation_Report.pdf]. Na podstawie oceny pilotażowego programu szkoleniowego NSU ustalono, że moduły wzajemnego szkolenia odniosły znaczący sukces, a NSU w przeważającym wymiarze wyraziły chęć kontynuowania podobnych działań. W wyniku takiej informacji zwrotnej od września 2013 r. kontynuowano moduły szkoleniowe. Aby zapoznać się z dodatkowymi szczegółami dotyczącymi nowo uruchomionych modułów szkoleniowych, kliknij na poniższe linki:

- [moduł szkoleniowy NSU nr 4](#)
Temat: *Planowanie zasobów KSOW*
13 września 2013 r., Gdańsk, Polska

6. Publikacje i media

ENRD oferuje szereg publikacji i innych mediów, które prezentują politykę rozwoju obszarów wiejskich w działaniu. Nasze serie publikacji, stworzone, aby dostarczać różnym grupom odbiorców informacji na temat wydarzeń na obszarach wiejskich w Europie oraz pracy ENRD, zawierają podsumowania wyników badań, analizy rozwoju polityki, dostarczają wskazówek i zaleceń oraz przedstawiają inicjatywy oddolne na europejskich obszarach wiejskich. Publikacje ENR są ogólnodostępne w sześciu językach (DE, EN, ES, FR, IT, PL). Można je pobrać w formacie PDF ze [strony internetowej ENRD](#) lub zamówić w formie wydruku.

6.1. Przegląd Obszarów Wiejskich UE

[Przegląd Obszarów Wiejskich UE](#) to tematyczny magazyn informacyjny omawiający zagadnienia i kwestie istotne dla wszystkich interesariuszy ENRD. Porusza najbardziej aktualne, z punktu widzenia unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich, zagadnienia. W ramach każdego z tematów, prezentowane są liczne przykłady wdrażania tej polityki w całej UE. Na [stronie internetowej ENRD](#) można znaleźć szczegółowe informacje na temat każdego numeru i pobrać je w formacie PDF. Przegląd Obszarów Wiejskich jest dostępny w angielskiej, francuskiej, niemieckiej, włoskiej, hiszpańskiej i polskiej wersji językowej.

Dostępne numery:

- Numer 17 - Rolnictwo Rodzinne - listopad 2013 r.
- Numer 16 - Transfer wiedzy i innowacje w polityce rozwoju obszarów wiejskich - maj 2013 r.
- Numer 15 - Świadczenie usług w zakresie ochrony środowiska przy użyciu polityki rozwoju obszarów wiejskich - kwiecień 2013 r.
- Numer 14 - Sieci i tworzenie sieci kontaktów w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich - grudzień 2012 r.
- Numer 13 - Instrumenty finansowe w rozwoju obszarów wiejskich: nowe możliwości walki z kryzysem gospodarczym - październik 2012 r.
- Numer 12 - Żywność lokalna i krótkie łańcuchy dostaw - lipiec 2012 r.
- Numer 11 - LEADER i współpraca - kwiecień 2012 r.
- Numer 10 - Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich - styczeń 2012 r.
- Numer 9 - Leśnictwo i rozwój obszarów wiejskich - listopad 2011 r.

- Numer 8 - Jakość produktów rolnych. Czynniki sukcesu obszarów wiejskich w UE - lipiec 2011 r.
- Numer 7 - Dobra publiczne i rozwój obszarów wiejskich - marzec 2011 r.
- Numer 6 - Zatrudnienie i włączenie społeczne - grudzień 2010 r.
- Numer 5 - Utrzymanie konkurencyjności w sektorach rolnym, rolno-spożywczym i leśnym UE - październik 2010 r.
- Numer 4 - Rozwój obszarów wiejskich i zmiana klimatu - maj 2010 r.
- Numer 3 - Różnorodność obszarów wiejskich - styczeń 2010 r.
- Numer 2 - Kreatywność i innowacje w Unii Europejskiej na rzecz rozwoju obszarów wiejskich - grudzień 2009 r.
- Numer 1 - Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich - październik 2009 r.

6.2. Magazyn ENRD

Magazyn ENRD to kolorowa publikacja przeznaczona dla wszystkich interesariuszy ENRD i osób zainteresowanych rozwojem obszarów wiejskich w Unii Europejskiej. Prezentuje najnowsze informacje na temat ENRD, przeglądowe artykuły dotyczące krajowych sieci obszarów wiejskich oraz lokalnych grup działania, felietony tematyczne, obszernie relacje z wydarzeń oraz inspirujące zdjęcia pokazujące działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Magazyn ENRD jest dostępny w angielskiej, francuskiej, niemieckiej, włoskiej, hiszpańskiej i polskiej wersji językowej.

Dostępne numery:

- Magazyn ENRD – lato 2013 Temat główny: Spotkanie LEADER 2013
- Magazyn ENRD – wiosna 2013 Temat główny: Media społecznościowe i rozwój obszarów wiejskich
- Magazyn ENRD – zima 2012/2013 Temat główny: Wartość dodana networkingu
- Magazyn ENRD – jesień 2012 Temat główny: Europejska wieś na zdjęciach – konkurs fotograficzny ENRD
- Magazyn ENRD – wiosna / lato 2012 Temat główny: Spotkanie LEADER 2012 - Strategie rozwoju lokalnego i współpraca
- Magazyn ENRD – pierwszy numer Temat główny: Informowanie mieszkańców o rozwoju obszarów wiejskich

6.3. Broszury z przykładami projektami EFFROW

Wymiana informacji na temat działań realizowanych w ramach EFFROW jest ważnym aspektem działalności ENRD. **EFFROW - broszura z przykładowymi projektami** wspiera wymianę informacji dzięki prezentowaniu przykładów działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, które współfinansowane są z EFFROW. Broszury są dostępne w angielskiej, francuskiej, niemieckiej, włoskiej, hiszpańskiej i polskiej wersji językowej.

Dostępne numery:

- Włączenie społeczne
- Usługi w zakresie ochrony środowiska
- Młodzi rolnicy i młodzi ludzie na obszarach wiejskich w Europie
- Inne fundusze UE
- Leśnictwo
- Żywność

- Zielony wzrost
- LEADER
- Technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK)
- EFRROW

6.4. Publikacje tematyczne

ENRD wydaje regularnie publikacje ad hoc i [publikacje tematyczne](#) poświęcone ważnym zagadnieniom i najnowszym inicjatywom z zakresu polityki rozwoju obszarów wiejskich. Na przykład ulotka „Polityka rozwoju obszarów wiejskich w liczbach” dostarcza informacji na temat wskaźników monitoringu PROW. Do innych publikacji należą „Czynniki sukcesu nowych programów rozwoju obszarów wiejskich”, broszura informacyjna na temat oceny funkcjonowania WPR i europejskiego planu naprawy gospodarczej, jak również broszura informująca o polityce rozwoju obszarów wiejskich UE.

6.5. Galeria multimedialna

[Galeria multimedialna](#) zawiera [albumy ze zdjęciami](#) oraz [pliki wideo](#) z obszarów wiejskich w całej Europie. Są tam zdjęcia z posiedzeń NRN, migawki z konkursu fotograficznego, „Europejska wieś na zdjęciach”, pliki wideo dotyczące projektów EFRROW oraz materiały multimedialne dostarczone przez interesariuszy ENRD.

7. Wydarzenia i spotkania

ENRD regularnie organizuje i uczestniczy w [wydarzeniach i spotkaniach](#) dotyczących różnorodnych zagadnień z zakresu rozwoju obszarów wiejskich, bierze udział w [targach](#) i przyjmuje [odwiedzających](#) w swoim punkcie kontaktowym w Brukseli. Należy do nich coroczne spotkanie LEADER i [specjalne spotkania](#) organizowane dla krajowych sieci obszarów wiejskich, tematycznych grup roboczych, Komitetu Koordynacyjnego ENRD i Podkomitetu ds. Osi LEADER.

Więcej bardziej szczegółowych informacji na temat wydarzeń i spotkań organizowanych przez ENRD lub z udziałem ENRD można znaleźć na [stronie internetowej](#).

8. Kontakty

Punkt kontaktowy został stworzony, aby świadczyć na rzecz Komisji Europejskiej (Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich) usługi w zakresie Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

W szóstym roku działania (lipiec 2013 r. – lipiec 2014 r.) na czele sekretariatu punktu kontaktowego stał kierownik zespołu Michael Gregory, a wspierali go Ilias Papageorgiou, Fiorella Giorgiani i Oana Guth.

Zespół ds. rozwoju wiedzy/analiz z zakresu polityki zapewnia wsparcie dla [tematycznych grup roboczych](#) i spotkań ekspertów, dokonuje analiz i podsumowań programów. Zespół ten opracował również [wskaźniki monitoringu](#). Do grupy, którą kierował Fabio Cossu, należeli Mara Lai, Preslav Petkov i Alexandros Papakonstantinou.

Zespół ds. wymiany wiedzy/komunikacji pracował nad stroną internetową ENRD i jej narzędziami interaktywnymi, infolinią, [seminariami i konferencjami](#), [publikacjami](#) oraz wiadomościami

dotyczącymi ENRD. Do kierowanej przez Petera Totha grupy należeli: Pascale van Doren, Kasia Panfil, Tim Hudson, Eva Soriano, Ryoko Abe, Virginie Sarah Viaene, Ana Nechita i Derek MGlynn.

Zespół ds. wymiany wiedzy/tworzenia sieci i współpracy zapewniał wsparcie w zakresie współpracy zainteresowanych stron, [współpracy międzynarodowej](#) oraz [powiązań pomiędzy krajowymi sieciami obszarów wiejskich](#). Do kierowanego przez Edinę Ocsko zespołu należały: Ines Jordana, Elena Maccioni i Marina Brakalova.

Zespołem ds. strony internetowej kierował Kostas Zapis, a do zespołu należeli: Sandrine Duquenoy, Stephen Parengkuan, Yves Delangre i Magali Stas.